

DOSSIER

KOERDISTAN

Institut kurde de Paris

KOERDISCH INSTITUUT VAN BRUSSEL

EE

LIV, DUT, 572

14/03/2017

000 KOE DOS

DOSSIER

KOERDISTAN

Institut kurde de Paris

KOERDISCH INSTITUUT VAN BRUSSEL

Institut Kurde de Paris

KOERDISCH INSTITUUT VAN BRUSSEL

Openingsuren : van maandag tot vrijdag, tussen 9 en 17 u.

Telefoon : (02) 230.89.30

Eerste druk december 1988

Tweede druk juli 1991

D/1991/5799/3

© Koerdisch Instituut van Brussel

Bonneelsstraat 4

1040 Brussel

**TER GELEGENHEID VAN DE 40ste VERJAARDAG VAN DE
VERKLARING DER MENSENRECHTEN DOOR DE U.N.O.**

**Wij danken van ganzer harte de volgende personen en organisa-
ties voor hun steun aan dit dossier :**

**Association Internationale pour la Défense des Langues et Cul-
tures Menacées (A.I.D.L.C.M.)**

Belgische vereniging van democratische juristen

**ALALOUF Mateo, professor aan de Université Libre de
Bruxelles**

**BANDRES MOLET Juan Mario, Europees parlamentslid, Re-
genboogfractie**

Europese Immigranten Commissie

**Comité National d'Action pour la Paix et le Développe-ment
Internationale technische samenwerking (I.T.E.C.O.)**

**D'AMICO Lina, assistente van Europees Parlements-
lid Ulburghs Jef**

**DE VliegHERE Wilfried, Belgisch parlamentslid, Agalev
De Regenboog**

DOTREPPE Christiane, lerares

**GODIN Jean, secretaris-schatbewaarder van het Comité tegen
het colonialisme en de apartheid**

**HOUTART François, kanunnik, professor aan de Université
Catholique de Louvain**

HOOGSTIJNS Marc, onafhankelijk journalist

**HUMBLET Jean-Emile, oud senator van het Rassemblement
Populaire Wallon**

**Humanistische Organisatie Voor Ontwikkelings Samenwerking
(HOOS)**

Justice et Paix

KUYPERS Willy, senator

LEFIN Paul, secretaris generaal van de A.I.D.L.C.M.

Libération Film

MARTENS Albert, Professor Katholieke Universiteit Leuven

Masereelfonds

MEESTERS Jan, chirurg

Mouvement Chrétien pour la Paix (M.C.P.)

Mouvement Contre le Racisme, l'Antisémitisme et la Xénophobie (M.R.A.X.)

RIGAUX François, voorzitter van de Fondation Internationale Lelio Basso, Pour le Droit et la Libération des Peuples

SILLIS Cecil, leraar

ULBURGHES Jef, voormalig Europees parlamentslid

VANDEMEULEBROECKE Jaak, Europees parlamentslid, voorzitter van de Regenboogfractie en van de Vrije Europese Alliantie

VERWIMP Jozef, bediende

VERMEIR Johan, leraar

VETTER Heinz Oskar, Europees parlementariër, socialistische groep

Vrijzinnige Koepel voor Niet-Confessionele en Humanistische Verenigingen en Instellingen

ZANDERS Jean Pascal, auteur & specialist chemische oorlogsvoering.

Waarom dit dossier ?

Het is niet opzet van dit Dossier Koerdistan om een oordeel te vellen over Koerdische politieke partijen, noch hun acties of strategieën te ontleden en nog minder een oplossing voor te stellen voor het Koerdisch probleem.

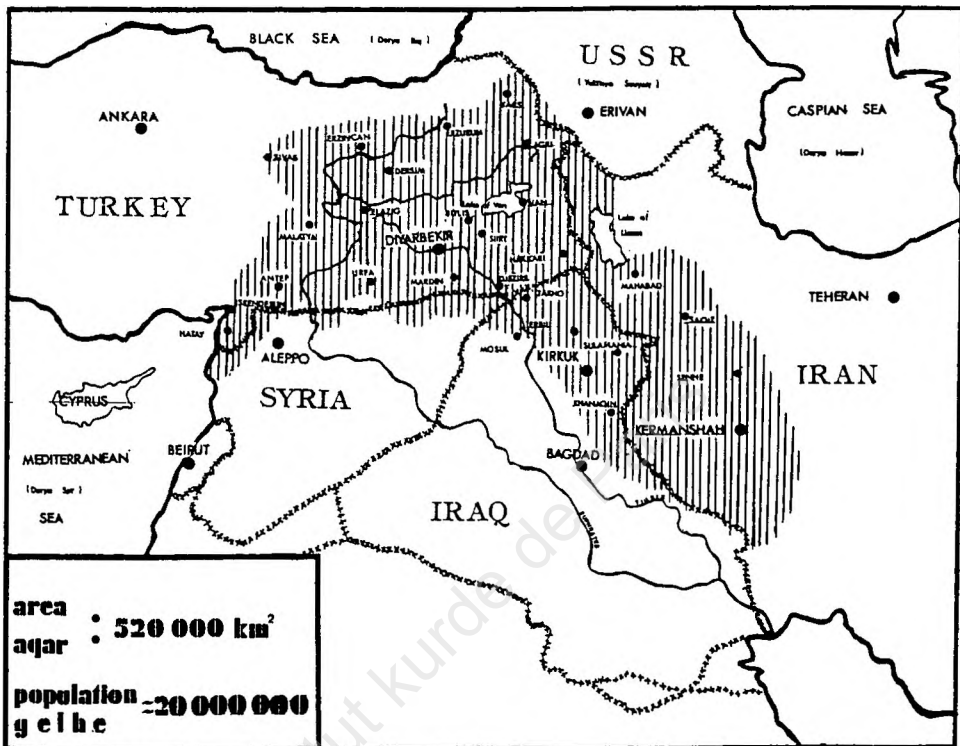
Wij willen alleen maar een informatie-instrument aanbieden over de globale situatie van het Koerdische volk bestemd voor alle democratische krachten, waaraan we een dringende oproep tot solidariteit voegen.

Om dit dossier voor een zo groot mogelijk publiek toegankelijk te maken, publiceren we het in drie talen: Nederlands, Frans en Engels (*). Wij menen dat objectieve informatie de eerste stap is om een rechtvaardige zaak te verdedigen.

Wie zijn de Koerden ?

De Koerdische geschiedenis en cultuur zijn weinig gekend in het Westen. Daarom pogen wij in dit dossier op de eerste plaats alle elementen te belichten die de identiteit van het Koerdische volk uitmaken : geografische situatie van Koerdistan, bevolking, taal, godsdienst... Daarna geven we een overzicht van de geschiedenis en van de huidige situatie van de Koerden in de verschillende landen waar zij wonen.

(*) De Franse versie "Dossier Kurdistan" verscheen in maart 1988. De Engelse versie verschijnt later.

K O E R D I S T A N

Oppervlakte 500.000 km² (10 maal België).

Bevolking 25 miljoen, waarvan 20 miljoen in Koerdistan en 5 miljoen in de diaspora (in Europa 500.000).

Taal het Koerdisch, Indo-Europese taal, van de N.W. groep van de Iranese talen.

Godsdienst 95% Soennieten.

GEOGRAFISCHE GEGEVENS

Koerdistan is een uitgestrekt berggebied van ongeveer 500.000 km². In de vorm van een halve maan strekt het zich uit tussen enerzijds de Zwarte Zee en de steppen van Mesopotamië, en anderzijds de Anti-Taurus en de Iraanse hoogvlakte.

Van Oost naar West :

Van het Ourmia Meer in Iran tot aan de streken van Maras en Malatya in Turkije en tot het Koerdisch gebergte in het N.O. van Syrië en de Golf van Alexandretta aan de Middellandse Zee.

Van Noord naar Zuid :

Van de Transkaukasische grens van de Sovjet-Unie tot aan de Perzische Golf.

Sinds de eerste wereldoorlog, waarna de Franse en Engelse geallieerden het Midden-Oosten onder elkaar verdeelden, ligt Koerdistan gespreid over vier landen : Turkije, Iran, Irak en Syrië. Er zijn ook enkele kleine Koerden-nederzettingen in Sovjet-Rusland, gespreid over de Republieken van Transkaukasië en Centraal Azië. De grote meerderheid vindt men in Azarbaidjan en in Armenië. De anderen in Georgië, Kazakstan, Kirgizië en Turkmenië. Eigenlijk is er in de Sovjet-Unie geen Koerdisch grondgebied.

BEVOLKING

Er bestaan geen officiële statistieken. Daarom kunnen we de Koerden-bevolking slechts bij benadering schatten op 25 miljoen, waarvan 20 miljoen in Koerdistan zelf en 5 miljoen in de diaspora :

In Koerdistan :

- Turks Koerdistan : 10 miljoen (24% tot.bevolking)
- Iraans Koerdistan : 6 miljoen (16% " " ")
- Iraaks Koerdistan : 3 miljoen (27% " " ")
- Syrisch Koerdistan : 800.000 (9% " " ")

In de diaspora :

- in de grote steden (en hun omgeving) Istanboel, Ankara, Bagdad, Damaskus, Alep, enz. : 4 miljoen ;
- Sovjet-Unie : 350.000 ;
- Israël : 150.000 ;
- Jordanië, Afghanistan, Somalië : enkele tienduizenden ;
- Westen : Europa, V.S., Canada, Australië... : 600.000.

In alle onderdelen van Koerdistan leven andere volksgroepen : Arameeërs, Armeniërs, Assyriërs, Chaldeeërs, Arabieren, Turken...

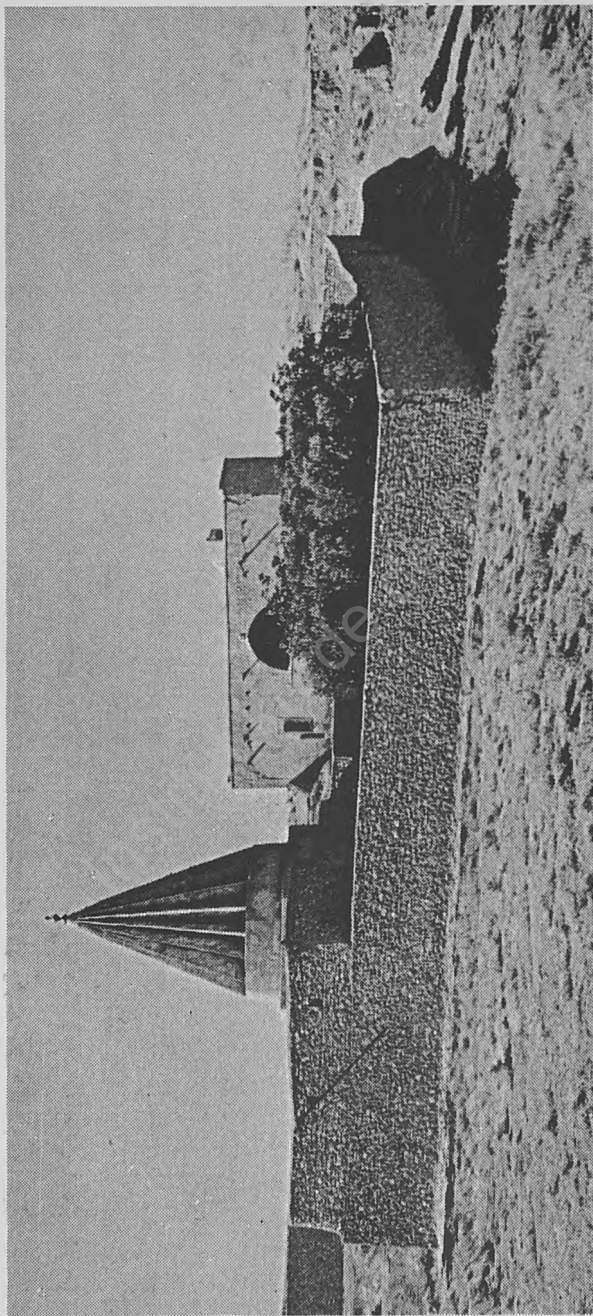
T A A L

Het Koerdisch is een Indo-Europese taal die behoort tot de Noord-Westelijke groep van de Iranese talen. Volgens de specialisten N. Marr, O. Mann, V. Minorsky, Wikander, bewaart het Koerdisch zijn specifieke eenheid ondanks de verschillende dialecten. Volgens Minorsky bestaat er een afgetekend verschil met het Perzisch. J. Morgan zegt nog duidelijker dat het Koerdisch geen Perzisch dialect is, maar "een afzonderlijke taal, zuster van het Perzisch, en misschien ouder." De Koerdische taal is totaal verschillend van het Altaïsche Turks en van het Semietische Arabisch.

GODSDIENST

95% van de Koerden zijn Soennietische Moslims. Er bestaat ook een minderheid van Alevieten (Sjiitische secte) en ongeveer 50.000 Yezidi, waarvan de godsdienst een mengeling is van Zoroastrische en Muzelmanse ingrediënten. De oorspronkelijke godsdienst van de Koerden was het Zoroastrisme.

Pater Thomas Bois, specialist van het godsdienstig en cultureel gebeuren in Koerdistan, schrijft het volgende in het tijdschrift "Proche-Orient Chrétien" (Amman, Jordanië) : "De Koerden vormen een belangrijk maar weinig bekend onderdeel van de Islamitische wereld, waar zij ingekapseld leven tussen het Sjiitische Iran, het ongeveer geïnciseerde Turkije en de Soennietische Arabieren van Irak en Syrië. Men kan voorspellen dat, op dit Islamitisch kruispunt, de godsdienst van de Koerden eigen karaktertrekken zal vertonen die hen zullen onderscheiden van hun buuren en die veel mensen niet vermoeden."

Yezidi-heiligdom in Iraaks Koerdistan

Vóór de Islam : het Zoroastrisme.

De Meden, laatste voorouders van de Koerden, waren Masdeërs. Hun grote god heette Ahura Muzd (Mazda), "de Absolute Schepper" of "de Wijze Heer". Naast hem waren er andere, minder belangrijke goden : Mithra, god van de zon, van het kontrakt, van de verlossing ; en Anahita, godin van het water en van de voortplanting. De Meden aanbaden alle krachten van de natuur. De Magiërs (in het Koerdisch "Pir", "Ouden" of "Wijzen") brachten de goden bloedige offers en onderhielden het heilig vuur in een hoger gelegen kamer van de tempel. Deze magiërs onderkenden twee principes : het Goede, "Hurmuzd", en het Kwade, "Ehremen".

Zerdecht, "Zoroaster", hervormde de Masdeïsche godsdienst. Hij werd geboren in de streek van Moukri, midden in Iraans Koerdistan, in 660 v. C. Zijn predikaties waren lyrische gedichten die bewaard zijn in het heilige boek Zend-Avesta.

Het belang van het Zoroastrisme ligt in het principe van het dualisme (het Goede en het Kwade). Deze godsdienst kende een groot succes en verspreidde zich tot in Indië. Het Jodendom, het Kristendom en de Islam gebruikten het als een bron van inspiratie. (*)

Zoroaster verwierp bepaalde beginselen en praktijken van de Masdeërs, o.m. de bloedige offers en het drinken van de geestrijke drank "Haoma" bij religieuze ceremonies. Hij bewaarde echter het principe van het vuur, "symbool van de rechtvaardigheid en van de strijd tegen de machten van het kwaad". (**)

(*) Paul du Breuil, *Zarathoustra et la transfiguration du monde*, Payot 1978.

(**) Duchesne-Guillenin, *Religions de L'Orient Ancien*, coll. "Je sais, je crois" n° 141, 1957 p. 103

Paul du Breuil

ZARATHOUSTRA

et la
transfiguration du monde

Payot

Ook vandaag nog, op de nationale Koerdische feestdag Newroz, "Nieuwjaar", - vaak gevierd in de klandestiniteit - dansen en zingen de Koerden rond het vuur. Toch heeft dat feest geen religieus karakter. Het symboliseert de strijd tegen de verdrukking.

Het essentiële principe van Zoroaster was de keuze die elke mens kan maken tussen het licht en de duisternis, het Goede en het Kwade (Hurmuzd en Ehremen). Zijn moraal wordt kernachtig uitgedrukt in de triade: "goede gedachten, goede woorden, goede daden". (*)

In zijn boek "Oproep tot de levenden" (het hoofdstuk getiteld "Zarathoustra", uitgev. du Seuil 1979) zegt Roger Garaudy het volgende :

"Halverwege het 2de millennium vóór onze tijdrekening dreven opeenvolgende koude golven de Indo-Iranese nomaden-stammen uit het Noorden en nadien uit de Sibेरische steppen. Zij splitsten zich in twee takken : de eenen kwamen, langs de bergpassen van de Hindou Kouch, uit in Indië en vermengden er zich met de oude beschavingen van de Indus, en nog zuidelijker, met die van de Dravidiërs. De andere tak vestigde zich op de hoogvlakten van Afghanistan en Iran.

Hun ontwikkeling verliep lange tijd parallel, hoewel in totaal tegengestelde richting : Zarathoustra opent de weg voor de profetische godsdiensten, het Hindoeïsme die voor alle soorten mystiek... Van die ruim drie duizend jaar geschiedenis onthouden we datgene wat ook nu nog ons leven zin geeft. En vooreerst die grootste omwenteling aller tijden uit de 7de en 6de eeuw vóór onze tijdrekening : de stap van het nomadisme naar de landbouw en naar het sedentaire leven. De geschiedenis roept problemen in het leven. Profeten geven er antwoord op.

(*) Ghirshman R., L'Iran des origines à l'Islam, Payot 1951 p. 142.

Het ontstaan van de landbouw was niet uitsluitend een economisch, maar tegelijk een moreel en godsdienstig gebeuren. Voor het eerst in zijn geschiedenis is de mens niet meer uitsluitend in de greep van de natuur. Zijn afhankelijkheid van de natuurkrachten blijft uiteraard nog zeer groot, maar als verantwoordelijke meespeler doet hij al een beetje mee aan het scheppingswerk. Voortaan ook komen de dreigende elementen niet uitsluitend meer vanuit de natuur, maar komen ze ook van andere mensen : nl. vanwege de nog zwervende stammen die in de omgeving van velden en kudden azen op buit.

Op die dubbele bedreiging voor de pas bevrijde mens, komend van de natuur en van de plunderende nomaden, geeft hij een antwoord, Zarathoustra, wellicht de grootste profeet aller tijden...

Zarathoustra zal de pionier blijven van elk nieuw bestaan dat de mens aangaat als verantwoordelijke in de schepping. Zijn oeuvre behandelt vier fundamentele thema's :

- een nieuwe visie op God (monotheïstisch en bron van grootheid) ;
- een nieuwe visie op de wereld die beschouwd wordt als een slagveld waar de mens strijdt tegen alles wat zich verzet tegen zijn "mens-zijn" ;
- een nieuwe manier om de relaties met het goddelijke te beleven ; de mens treedt niet meer in betrekking met de goden bij middel van bloeddorstige offers en riten, maar hij ontmoet God in zijn eigen binnenste, als hij zijn leven van mens maar beleeft op goddelijke wijze ;
- een nieuwe manier om de relaties met de natuur te beleven, die eerbied inhoudt voor alle leven, van dieren en van planten."

Zoroaster

Garaudy zegt ook nog dit :

"Volgens Zarathoustra bestaat het menschenleven uit een ondeelbare dubbele strijd ; de ene is inwendig - we voeren hem tegen onze eigen duistere impulsen - ; de andere is uitwendig, te voeren tegen de handlangers van de duistere machten. Deze leer stelt actie voorop, maar legt de nadruk op het inwendige en op de doelgerichtheid ervan. Ieder mens is tegelijk een krijger en een mysticus."

Vanaf 224 v. C. werd het Zoroastrisme staatsgodsdienst van de Perzen en bleef dit tot de Muzelmanse veroveringen van 642 n. C.

Onder de Islam.

Onder het Muzelmanse bewind hebben Koerdische vooraanstaanden in de verschillende streken theologische scholen gesticht en moskeeen gebouwd die beroemde geleerden voortbrachten.

Pater Thomas Bois, in het hoger vermelde tijdschrift "Proche Orient Chrétien" zegt het volgende : "Men zou honderden (Koerdische) theologen, juristen, historici, wetenschapsmensen kunnen citeren die een naam hebben achtergelaten en waarvan de werken gezag hadden... De beroemde universiteit van Kairo (El-Azhar) heeft altijd Koerden geteld in haar professorenkorps."

Wat de godsdienstbeleving bij het Koerdische volk betreft zijn waarnemers akkoord om te zeggen dat de Koerd niet erg devoot is. Een Turks spreekwoord zegt: "De Koerd is maar Muzelman als je hem met de ongelovige (de kristen) vergelijkt."

NATUURLIJKE HULPBRONNEN

Eén van de oorzaken waarom het Koerdische volk onderdrukt wordt is de bodemrijkdom : petroleum, vnl. in Iraaks Koerdistan (de streken van Kirkoek en Mossoel), kolen, koper, ijzer, zilverrijk lood, chroom, magnesium. Uitgestrekte wouden, weilanden voor veefokkerij. Twee grote rivieren, de Tigris en de Eufraat, zwavelhoudende en ongerepte waterbronnen.

Landbouw : granen, tabak, katoen, groenten en fruit.

ECONOMISCHE EN SOCIALE SITUATIE

Ondanks deze rijkdommen is het economisch peil van de bevolking zeer laag, want de onderdrukkende regeringen bevorderen industrie noch landbouw. Zij gebruiken Koerdistan als een kolonie die voor het moederland een reserve is van grondstoffen. Twee voorbeelden : het ijzererts, gewonnen te Divrigi in Turks Koerdistan wordt voor verwerking overgebracht naar de Turkse staalindustrie aan de kusten van de Zwarte Zee. In Iraaks Koerdistan levert de petroleum enkel winst op voor de Iraakse regering en voor het Arabisch gedeelte van Irak.

Het is duidelijk dat deze economische situatie de sociale vooruitgang niet in de hand werkt. Ondanks het feit dat de Koerdische gemeenschap sinds de 2de helft van de XXe eeuw grote veranderingen onderging, waarbij de feodale structuren ernstig werden aangetast, blijven de

gevolgen van vroegere toestanden nog doorwerken. De "aghas", d.i. de grondeigenaars, behouden nog steeds grote macht, hoewel ze niet meer zoveel grond bezitten als vroeger en ook de mentaliteit van de arme boeren evolueerde. De regeringen, en vnl. deze in Turkije, dragen een grote verantwoordelijkheid voor het aanblijven van deze feodalen. Zij slaagden er zelfs in een deel van hen aan zich te binden om de Koerdische beweging neer te slaan. (*)

Het analfabetisme is aanzienlijk, vooral in Turks Koerdistan, waar het 70% van de bevolking bereikt, tegenover elders in Turkije slechts 40%.

(*) Martin van Bruinessen, Agha, Shaikh and State, on the social and political organization of Kurdistan, Universiteit van Utrecht, 1978.

CULTURELE SITUATIE

Voor zover wij weten zijn de Koerden het enige volk van meer dan 20 miljoen mensen dat op het eind van deze 20e eeuw niet het recht heeft in hun eigen taal te spreken, te lezen of te schrijven !

Het Koerdisch wordt enkel onderwezen in de U.S.S.R., en, op zeer beperkte schaal, in Irak. Boeken of tijdschriften in het Koerdisch, alsook cassetten met Koerdische muziek, zijn verboden. De culturele onderdrukking is het ergst in Turks Koerdistan : niet alleen het gebruik van de eigen taal is verboden, maar de Turkse regering, verwijzend naar het decreet van Atatürk van 3 maart 1924, verklaart officieel dat alle bewoners van Turkije Turken zijn. Tot op heden vroeg geen enkele Turkse regeringspartij, evenmin als de sociaal-democraten en de liberalen of fascisten, de afschaffing van deze clausule. Officieel trouwens krijgen de Koerden in Turkije de naam mee van "Berg-Turken" of nog "Oost-Turken".

Toppunt is dit : niet alleen is de Koerdische cultuur verboden, maar bovendien stelt men ze voor als Turks, zelfs op internationaal vlak. Alle waarnemers weten hoe rijk de Koerdische folklore is, maar heel wat Turkse groepen stellen Koerdische dansen voor als Turks. Enkele jaren geleden ontving een beroemde dansgroep uit Diyarbakir, hoofdstad van Turks Koerdistan, een internationale prijs, vanzelfsprekend voor zgn. "Turkse" dansen ! Tal van Koerdische liederen zijn hetzelfde lot beschoren. Op een stramen van Koerdische muziek worden systematisch Turkse teksten gezongen, vertaald uit het Koerdisch.

Heel wat zeer beroemde "Turkse" populaire zangers, zoals Ruhi Su, Nesimi..., evenals schrijvers en cineasten als Yachar Kemal en Yilmaz Güney, zijn Koerden. Ook veel actieve militanten uit vakbonden en politieke partijen, tot in het parlement, zijn Koerden. Het gaat hier echt om een culturele volkerenmoord !

DE GESCHIEDENIS VAN DE KOERDEN

Beknopt overzicht

Oorsprong van de Koerden

Ondanks overvloedig onderzoekswerk, vooral sinds de 19e eeuw, kan men i.v.m. de oorsprong van de Koerden nog niet spreken van vaststaande feiten. De oorzaken van de achterstand zijn talrijk : socio-economische achterstand van de Koerdische samenleving, vernieling door opeenvolgende veroveraars van geschreven bronnen, systematische verduistering vanwege de huidige regeringen van alle referenties naar de Koerdische beschaving, die ze voorstellen als Perzisch, Arabisch of Turks... Eeuwen lang vóór Christus werden zij aangeduid met de namen Kardaka, Korduënen, Gordiaë... Xenophon in zijn "Anabasis" (De terugtocht van de tienduizend) noemt ze "Kardoëken".

Op het 20e Internationaal Congres van de Oriëntalistten te Brussel in 1938 zette Prof. V. Minorsky zijn thesis uiteen over de oorsprong van de Koerden : "Historische en geografische gegevens maken het zeer waarschijnlijk dat de Koerdische natie gevormd werd door een versmelting van twee verwante stammen, de Mardoï en de Kyrtoï (de Scythen), die zeer verwante Medische dialecten spraken.

Daarbij is het zeker dat de Koerden bij hun Westelijke expansie zich heel wat plaatselijke inlandse elementen hebben eigen gemaakt."

Oudheid : de Meden

De laatste en best gekende voorouders van de Koerden zijn de Meden. Zij vormden een sterk en bloeiend rijk dat van de 7de tot de helft van de 6de eeuw v.C. bestond. Zij veroverden het machtige Assyrische Rijk en brachten Ninive ten val in 612 v.C. De Perzen versloegen hen in 550 v.C.

Na de val van het Meden-Rijk, waarvan het centrum zich bevond in Iraans Koerdistan, verloren de Koerden hun samenhang. Onder de opeenvolgende bezettingen leidden de stammen een onafhankelijk leven in de bergen.

Middeleeuwen : verschillende vorstendommen

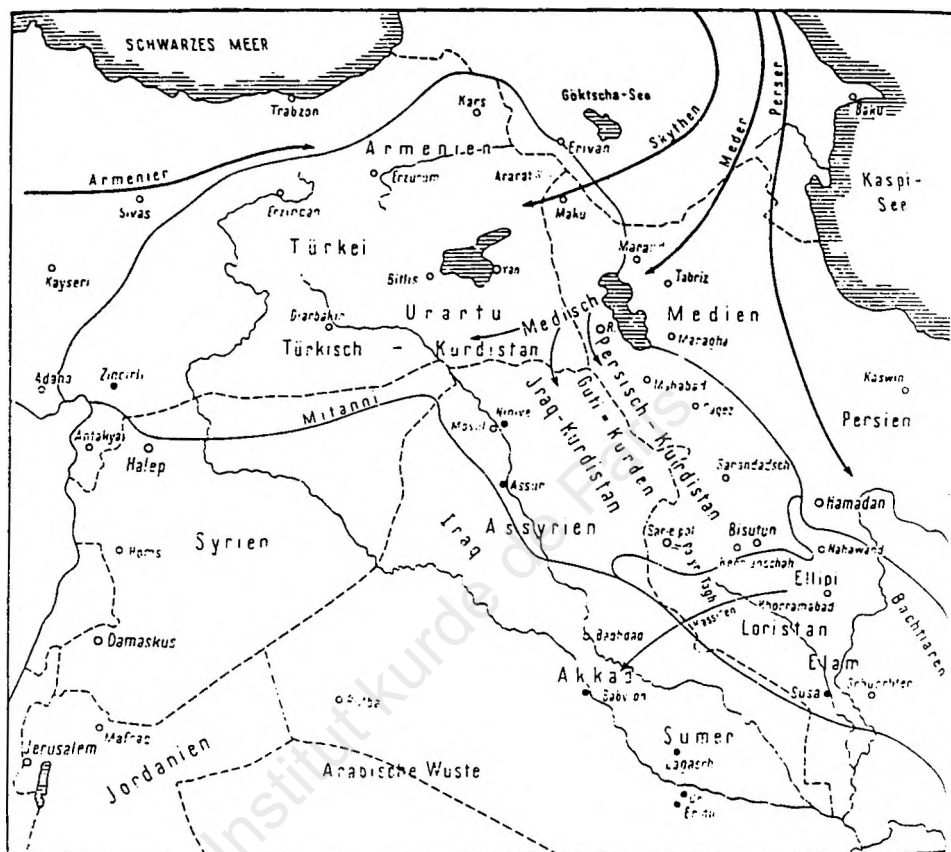
In de Middeleeuwen lieten heel wat Koerdische stammen onder invloed van de Islam hun nomaden-leven varen. Het land werd versnipperd in onafhankelijke en bloeiende vorstendommen temidden van het uitgestrekte Muzelmanse Rijk, dat niet in staat was ze onder controle te houden. De bekendste vorstendommen waren :

Xe eeuw : de Cheddadieten (gesticht in 951), nadien de Hesanweyhieden (959) ;

XIe eeuw : de Merwanieden (990-1046) ;

XIe-XIIe eeuw : de Eyyoubieden, waaronder de beroemde Saladijn, overwinnaar van Richard Leeuwenhart en de Kruisvaarders (1169-1250).

In de XIIIe, XIVe en XVe eeuw hadden de veroveringen van de Turkmene plaats. De Koerden trokken zich nog maar eens terug in hun bergen.

Egon Von Eickstedt, Türken, Kurden und Iraner seit dem Altertum, Stuttgart 1961.

XVIe - XIXe eeuw : onder Ottomaans en Perzisch bewind

De Turken bezetten Armenië en Koerdistan (1514-1536). Na 1514 werden de meeste Koerdische vorstendommen protectoraten van de naburige Perzische en Ottomaanse rijken.

Na enkele zeer hevige oorlogen deelde het Perzisch-Ottomaans verdrag van 1639 Koerdistan op in twee grote invloedzones.

Deze opdeling versterkte het Koerdisch nationaal gevoel. Want het gevolg van de verdeling was een grote afhankelijkheid t.o. het buitenland. Het misnoegen van de Koerden werd de katalizator van een actieve nationale beweging in de 19e en 20e eeuw.

Tussen de 16e en 19e eeuw hadden de Koerdische vorsten zich niet kunnen handhaven omwille van de Turkse en Perzische overmacht, evenals door de afzondering tussen bergmassieven en ten slotte wegens de rivaliteiten tussen de grote leenheren.

Onder de drie Rijken, het Muzelmanse, het Perzische en het Ottomaanse, speelden de Koerden vaak een voorname politieke rol en gaven aan deze Rijken prinsen, ministers, geleerden, schrijvers, architecten en musicologen

Saladin l'Eyyoubide, vainqueur des Croisés

XIXe eeuw : de Koerdische opstanden

In de 19e eeuw, wanneer de geleidelijk afbrokkelende multinationale rijken plaats maakten voor centrale staten, streden de Koerden voor hun nationale rechten, net als andere volkeren uit het Oosten en het Westen.

Als gevolg van de voortdurende Russisch-Turkse en Perzisch-Turkse oorlogen, die werden uitgevochten op Koerdisch grondgebied, en van een ontwakend nationaal gevoel bij de Koerden, braken tussen 1804 en 1878 zowat overal in Koerdistan een vijftigtal Koerdische opstanden uit. De beroemdste historische leiders waren Mohammed Pacha, de prinsen Bedir Khan, Yezdan Cher. . . Van 1894 tot 1896 liet de Ottomaanse sultan Abdulhamid II, bijgenaamd "de Rode Sultan", tienduizenden Armeniërs vermoorden ; hij gebruikte daarvoor zijn Koerdische cavalerie genaamd "Hamidiyyeh" en sloeg hun beweging neer. Later werd datzelfde huurleger gebruikt tegen de Koerden van Dersim en van Zuid Koerdistan, die in opstand gekomen waren tegen de tirannie van de sultan - alsmede tegen de Arabische nationalistten.

Ook een culturele beweging groeide destijds. In 1898 publiceerde de prinselijke familie Bedir Khan in Kaïro het tweetalig Koerdisch-Turks dagblad "Kurdistan". Dit dagblad verhuisde nadien naar Genève, naar Folkstone in Engeland, naar Konstantinopel, en keerde gedurende de oorlog 1914-18 naar Kaïro terug.

XXe eeuw : de nationale Koerdische beweging tot na W.O. I

In het begin van de 20e eeuw groeide de culturele Koerdische beweging en speelde een voorname rol bij het ontluiken van het nationaal gevoel bij de Koerdische intellectuelen en jongeren. In 1908 startte Sjeik Abdul Kadir met het dagblad "Hetawî" (De Koerdische Zon). Maar in 1909 verboden de Jonge-Turken alle niet Turkse verenigingen, scholen en publikaties. De leiders werden geëxecuteerd of gevangen gezet. In 1912 stichtte een groep Koerdische studenten de eerste goed gestructureerde Koerdische partij : Hêvi (De Hoop) en publiceerde een maandblad, "Roja Kurd" (De Koerdische Dag). De stichters van deze organisatie waren Omer, Kadri en Ekrem Djemil Pacha, Fuad Zade uit Van en Zeki Zade uit Diyarbekir. Zij had vertakkingen in verschillende Koerdische steden. Haar doelstelling was een hervorming van het Koerdisch alfabet, de verspreiding van nationalistische ideeën en de opstand. De meeste leden werden onder de wapens geroepen gedurende de oorlog 1914-1918.

Op de vooravond van W.O. I wou Turkije van de Koerden profiteren om te strijden tegen de geallieerden. Tegelijk wou de Kalief, Sultan Rechad, de Koerden assimileren door massale volksverplaatsingen naar zuiver Turkse streken. Ongeveer 700.000 Koerden werden vermoord. Zij weigerden immers de Turkse regering te steunen en sommige van hun leiders, te Hamawend en in Suleymaniyeh, nodigden de Britten uit om bij hen te komen, want zij waren vast besloten een voorlopige Koerdische regering te vormen, voorgezeten door Sjeik Mahmoud El-Berzendji.

In 1916 werd het akkoord Sykes-Picot ondertekend door Frankrijk, Engeland en Rusland, die de verdeling van het Midden-Oosten tussen Engeland en Frankrijk voorbereiden.

Na W.O. I ontstonden verschillende Koerdische politieke organisaties. De voornaamste was "Kurdistan Teali Cemiyeti" (Organisatie voor de heropstanding van Koerdistan), gesticht in 1918 te Diyarbekir. De stichters waren Ekrem Djemil Pacha, Cercis Zade en Fikri Gani Zade Rechad. Haar doel was de toepassing te eisen van de 14 principes van Wilson i.v.m. het recht van de volkeren om over zichzelf te beschikken. Zij beschikte over een drukkerij en een dagblad, "Gazi" (De Oproep), en had meer dan 500 leden te Diyarbekir en verschillende afdelingen elders in Koerdistan. Acht of negen maanden later werd een sectie opgericht in Istanboel. De stichters ervan waren Molla Saïd Mikisli, Hamza Motki en Halil Hayali. Zij publiceerden twee tijdschriften: "Jiin" (Het Leven) en "Kurdistan".

Op 30 oktober 1918 zegelde de Wapenstilstand van Moudros de ineenstorting van het Ottomaanse Rijk en de overwinning van de geallieerden. Datzelfde jaar bezette het Britse leger Kirkoek, de grootste petroleumstad van Iraaks Koerdistan, maar onder druk van de Turken trokken zij zich terug naar Suleymanieh. Sir Arnold Wilson, burgerlijk commissaris, deed het nodige om de Koerdische Sjeik Mahmoud El-Berzendji tot gouverneur te benoemen.

De Arabische en Turkse ambtenaren werden vervangen door Koerden die op hun beurt werden bijgestaan door Britse "raadgevers". De Britten waren voorstanders van de oprichting van een "onafhankelijk Koerdistan" dat, gezien zijn petroleum-rijkdom, onder hun controle zou blijven.

In 1919 ontstond wrijving tussen Koerden en Britten. Sjeik Mahmoud El-Berzendji deed een Brits majoor aanhouden, waarop reactie kwam van het Britse leger. Zes weken waren nodig om orde en rust te herstellen. Ondanks de ernst van die gebeurtenissen bleef Sir Arnold Wilson geloven dat de autonomie van de Koerden een noodzaak was. Maar, zo meende hij, "de controle over

het district Suleymanieh moest strikter zijn wegens zijn petroleum-rijkdom". (*) Datzelfde jaar ondertekenden de Koerden een akkoord met de Armeniërs dat alle geschilpunten met hen bijlegde.

Op de Vredesconferentie van 1920 lieten de Koerden hun zaak bepleiten door generaal Cherif Pacha. Hij had reeds op 22 maart 1919 en op 1 maart 1920 twee memorandums over de Koerdische eisen voorgelegd, samen met een kaart van Koerdistan.

1920 : Het verdrag van Sèvres, een historische datum

Als gevolg van W.O. I verdeelden Britten en Fransen het Midden-Oosten onder elkaar. De Britten koloniseerden Irak, Jordanië en Palestina. De Fransen namen Syrië en Libanon.

In 1920 bevestigde de Conferentie van San Remo het Brits mandaat over Mesopotamië en Palestina. Engeland behield dus Mosoel, maar garandeerde Frankrijk 25% van de petroleumproduktie.

Op 10 augustus 1920 werd het Verdrag van Sèvres (voorstad van Parijs) getekend door de Volkerenbond. Het verwees naar de 14 punten van President Wilson en naar "het recht van de naties om over zichzelf te beschikken". Het Ottomaanse Koerdistan moest een nationale staat worden, maar de gebieden onder Frans mandaat werden er niet bij betrokken. En uiteraard was er geen sprake van het Koerdistan dat door het Perzisch

(*) Wilson, A., Mesopotamia, 1917-1920, Oxford 1931 p. 144

Generaal Cherif Pacha, Koerdische gezant bij het verdrag van Sèvres in 1920.

Rijk werd gekoloniseerd, nl. Iraans Koerdistan. (*) Ondanks zijn tekorten en ondanks het feit dat het dode letter bleef, blijft dit verdrag voor de Koerden van grote historische betekenis. Want dit is de enige keer in de geschiedenis geweest dat hen op het internationale vlak rechten werden toegekend.

1922 : Het verdrag van Lausanne

Op het verdrag van Lausanne in 1922 wordt de Koerden-kwestie herleid tot de erkenning van nationale rechten voor de Turkse Koerden en tot het probleem Mosoel. De Turkse vertegenwoordiger, Ismet Pacha, beweerde dit : "De Koerden verschillen in niets van de Turken ; ondanks hun verschillende talen, vormen deze twee volkeren één enkel geheel vanuit het standpunt van ras, godsdienst en gewoonten" !

Wat Mosoel betreft : de Britten hechtten het vast aan het mandaat dat ze bezaten over Irak. In oktober 1922 maken belangrijke Arabische legereenheden, onder bevel van Anglo-Hindoe officieren, van Mosoel een "Arabische" stad.

Dat de Koerden geen enkel recht verwierven is dus vooral te wijten aan het verzet van de Turken en de Engelsen, en niet, zoals vaak wordt gezegd, aan hun onderlinge verdeeldheid. Toen de Arabische landen, en later de Afrikaanse, hun onafhankelijkheid bekwamen, waren zij niet beter georganiseerd dan de Koerden.

(*) Zie bijlage : de integrale tekst van het Sèvres-Verdrag, sectie Koerdistan.

DE TOESTAND

IN ELK DEEL

VAN

KOERDISTAN

TURKS KOERDISTAN

Om Turkije van de geallieerden te bevrijden en terug onafhankelijk te maken, trachtte Mustafa Kemal, bijgenaamd Ata-Turk (vader van de Turken), aan het hoofd van de Jonge-Turken, de Koerden voor zich te winnen. Want het Turks gedeelte van het land was in de stevige greep van de geallieerden. Zo hield hij zijn eerste congres in 1919 te Erzurum in Koerdistan, waar beslist werd een Turks-Koerdisch leger op de been te brengen om onder de leiding van Ata-Turk het grondgebied - in hoofdzaak het Turkse - te bevrijden van het juk van de geallieerden. Het broederschap tussen Turken en Koerden werd luid verkondigd. (*) Het gewicht van deze oorlog

(*) Het Turkse tijdschrift "Ikibin'e Dogru" (Op weg naar het jaar 2000) van 30 augustus 1987 heeft het nooit voordien verschenen proces-verbaal gepubliceerd van een door Ata-Turk in januari 1923 georganiseerde vergadering in het paleis van Izmit waarop hij alle vertegenwoordigers van de grote bladen van Istanboel had uitgenodigd. Op die vergadering, waarop Ata-Turk de hoofdlijnen beschreef van de Republiek, verklaarde hij dat volgens de Constitutie autonomie zou worden gegeven aan die provincies waar de Koerdische bevolking de meerderheid vormde. Dit document, gedurende lange jaren geheim gehouden, werd door dit tijdschrift zonder commentaar weergegeven met een titel op de frontpagina. Maar nog vóór het in de kiosken kwam werd het verboden en in beslag genomen door de Turkse autoriteiten.

rustte hoofdzakelijk op de Koerden ; zij behaalden ook de eerste beslissende overwinningen. Maar onmiddellijk na het bekomen van de onafhankelijkheid werd deze Turks-Koerdische alliantie verwenst door de "stichter van Turkije"; slogans en liederen verkondigden alom de roem van de Turkse natie, tot in de schoolboeken : "Een Turk is de hele wereld waard", "de Turkse Natie is de edelste op de wereld"... De Justitie-minister onder Ata-Turk, Mahmut Esat Bozkurt, zei het volgende : "Al wie niet van zuiver Turkse oorsprong is, heeft in dit land maar net het recht om knecht, ja om slaat te zijn". De eerste Kamer van volksvertegenwoordigers die 72 Koerden telde werd ontbonden en in de volgende werden de vertegenwoordigers gekozen door coöptatie.

Op 3 maart 1924 vaardigde Ata-Turk een decreet uit waarbij alle Koerdische scholen, verenigingen en publicaties verboden werden. Die toenemende onderdrukking deed de ontevredenheid van de Koerden stijgen en verschillende opstanden braken uit. De drie bloedigste en ook de beroemdste waren :

1925 : Opstand van Sjeik Seïd van Piran. De opstand verspreidde zich over 14 provincies. Maar in augustus 1925 werden Sjeik Seïd en 48 nationalistische leiders aangehouden en terechtgesteld.

1927-1930 : Opstand van Agiri (Berg Ararat), onder de leiding van generaal Ihsan Nouri Pacha van Bitlis. Na hevige gevechten vluchtte de generaal naar Iran. In mei 1932 vaardigde de Turkse regering een wet uit krachtens dewelke de Koerdische gebieden verdeeld werden in vier zones. Eén ervan werd totaal ontruimd en voor vestiging verboden "om redenen van sanitaire, materiële, culturele, politieke, strategische aard en voor de publieke orde".

Deze wet ontredde eveneens het sociaal regime van de Koerdische stammen. Bovendien werden de bevoegd-

Sjeik Seïd, Opstand van 1925

heden van hun hoofden, organismen en instellingen afgeschaft. Eveneens was het verboden voor al wie een andere moedertaal sprak dan het Turks nieuwe dorpen of wijken te stichten, of verenigingen van bedienden, ambachtslui of anderen op te richten. De minister van binnenlandse zaken had de macht, na beslissing van de ministerraad, dergelijke groeperingen te ontbinden, zelfs deze die voordien reeds bestonden.

De wet werd doorgedrukt ondanks internationale protesten. Vanaf dat ogenblik kregen de Koerden officieel de naam van "Turken uit de bergen", ofwel "Turken uit het Oosten".

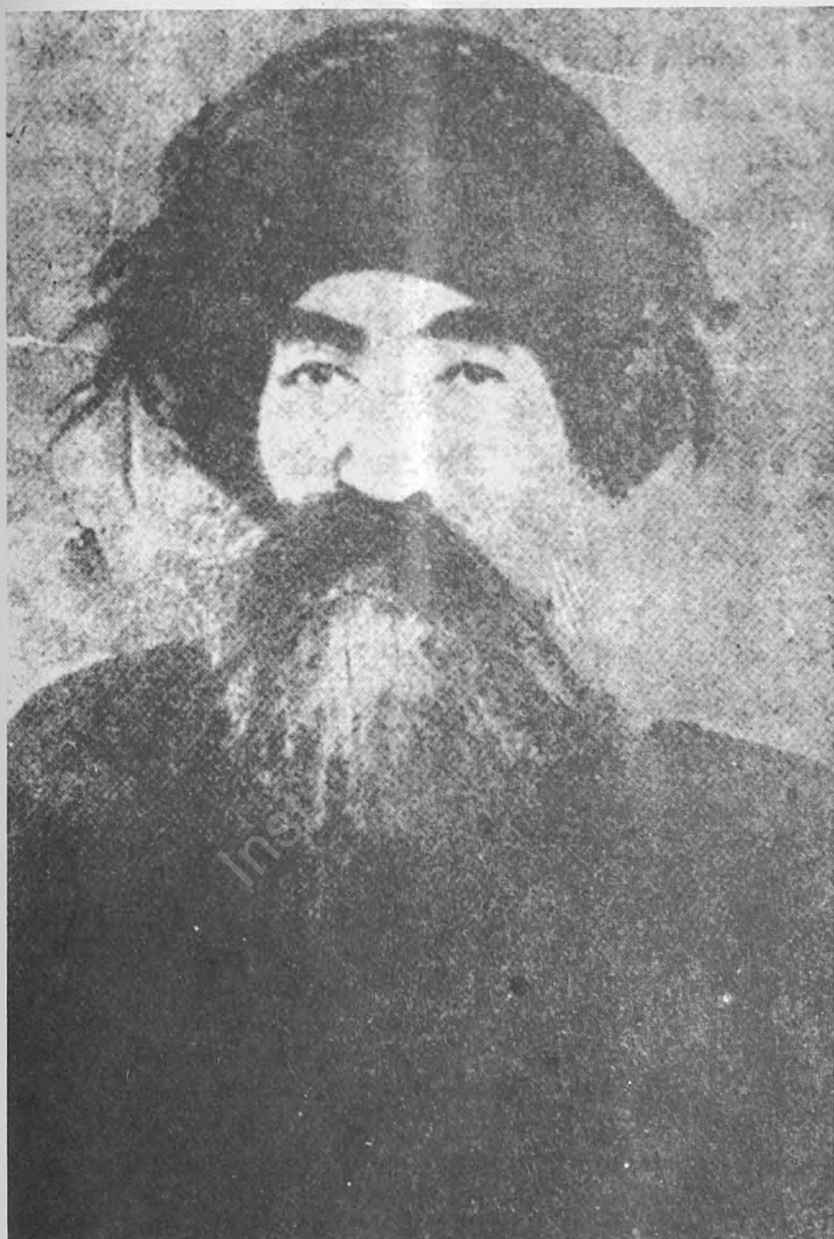
1937-1938 : De opstand van Dersim, geleid door Seyid Riza.

Dersim was de streek die het ergst getroffen werd door een nieuwe wet die de assimilatie van de Koerden beoogde. Er rees sterk verzet tegen de deportatiemaatregelen en een belangrijke beweging ontstond in de streek. De Turkse strijdkrachten bombardeerden de streek in mei 1937. Enkele maanden later verklaarde de minister van binnenlandse zaken, Djelal Bey, dat er geen Koerdenprobleem meer bestond en dat "die schurken met geweld werden beschaafd..."

De Turkse regering begreep dat zij alleen de Koerden niet baas kon. Daarom ondertekenden zij op 8 juli 1937 het verdrag van Saadabad (voorstad van Teheran) met Iran en Irak. Het doel van dit "verdrag tussen bureu" was een gezamenlijke actie tegen de Koerden op touw te zetten.

Generaal Ihsan Nouri Pacha en zijn echtgenote.
Opstand van Agiri (Berg Ararat)

Seyid Riza, Opstand van Dersim

De toestand na W.O. 2

Op 24 februari 1955 tekende Turkije een tweede verdrag met Irak, het zgn. Verdrag van Bagdad. Dit moest de basis vormen van een regionaal militair akkoord (Middle East Treaty Organisation, M.E.T.O.) dat later werd bijgetreden door Groot Brittannië, Pakistan en Iran. De gezamenlijke actie van deze regeringen tegen de Koerden was een van de voornaamste aanleidingen tot het tekenen van deze verdragen.

De massale vervolgingen gingen verder. Maar toen in 1961 de Koerden van Irak hun gewapend verzet startten, namen de Koerden van Turkije actief deel aan hun bevoorradings en verschaften schuilplaatsen voor de vrouwen en de kinderen van de opstandelingen. Deze hulpactie versterkte de Koerden-beweging in Turkije. De omvang welke deze beweging nam verplichtte de Turkse regering ertoe haar standpunt te herzien.

In de zestiger jaren onderging de Koerdische beweging in Turkije niet enkel invloeden van de Iraakse Koerden. Ook deed zich bij hen de progressieve beweging voelen die toen in gans Turkije aanwezig was, gedragen door verschillende organisaties en partijen. Hiervan waren de bijzonderste : de Turkse Arbeiders Partij (T.I.P.) en de Confederatie van de Revolutionaire Arbeidersvakbonden (D.I.S.K.). Trouwens de ganse wereld kende toen een opflakking van politiek bewustzijn.

In 1969 werd, eerst te Istanboel en te Ankara, nadien in Koerdische steden, de eerste Koerdische organisatie met moderne structuren gesticht, nl. de D.D.K.O. (Culturele revolutionaire haarden van het Oosten). Zij speelde een voorname rol bij het ontwaken van een dubbel bewustzijn : het nationale en het klasse-bewustzijn. Maar datzelfde jaar begonnen Turkse commando-troepen, ge-

trind door Amerikaanse contra-guerilla-specialisten, hun acties onder het gezag van het ministerie van binnenlandse zaken; zij kamden het Koerdische platteland uit, zogezegd om vuurwapens te zoeken. De operaties verliepen vaak af volgens het hierna beschreven schema ("Les Kurdes et le Kurdistan" p. 132): "Het dorp wordt omsingeld door pantserwagens en overvlogen door helikopters. De dorpelingen worden verzameld en naar op voorhand ingerichte kampen gebracht. Daar wordt hen gevraagd hun vuurwapens in te leveren. Als de landbouwer beweert er geen te hebben, krijgt hij stokslagen, moet hij kruipen en lopen. De militairen verplichten mannen en vrouwen zich te ontkleden en verkrachten meestal de vrouwen. De verdachten worden bij de voeten opgehangen aan galgen. Soms knoopt men touwtjes aan de geslachtsdelen van de naakte mannen en verplicht men de vrouwen om ze zo in het dorp rond te leiden. Dikwijls bezwijken de mensen aan die folteringen."

In oktober 1970 worden de voornaamste leiders van D.D.K.O. aangehouden. Op 12 maart 1971 brengt het leger de regering van Demirel ten val en wordt de noodtoestand uitgeroepen. Maar onder druk van het volk en van internationale protesten worden in oktober 1973 verkiezingen gehouden waardoor de sociaal-democratische partij van Bulent Ecevit aan de macht komt. Dank zij een zeer beperkte liberalisering en tot de tachtiger jaren konden verschillende Koerdische partijen op semi-clandestiene manier hun acties voeren. Zij genoten de steun van een groot deel van de bevolking. Deze partijen waren: de Democratische Partij van Turks Koerdistan, de Communistische Partij van Koerdistan, de Arbeiderspartij van Koerdistan (D.D.K.D.), de Socialistische Partij van Turks Koerdistan, een andere Arbeiderspartij van Koerdistan (P.K.K.). Naast die politieke partijen, bestonden er politieke en culturele organisaties zoals: Nationale Bevrijding van Koerdistan (K.U.K.), Kawa, Têkochine...

12 september 1980 : de fatale staatsgreep

Helaas, op 12 september 1980 had de beruchte militair-fascistische staatsgreep plaats. Hij was het werk van Turkse generaals met de steun van de C.I.A. : het nieuws werd in Washington bekend vóór men het in Ankara wist ! Alle Koerdische organisaties werden onmiddellijk ontmanteld. De militanten werden ofwel beestachtig gefolterd ofwel vermoord. Sommigen konden ontkomen naar het buitenland. In heel Turkije, maar vooral in Turks Koerdistan, werd een mensenjacht georganiseerd. De meest elementaire mensenrechten werden afgeschaft.

Dank zij de strijd van het Koerdische en Turkse volk, dank zij ook internationale druk (Amnesty International, Internationale Federatie voor de rechten van de mens, Internationale Vereniging van de Democratische Juristen, Europese vakbonden, verschillende missies van het Europees Parlement en van de Europese Raad...) werd de Turkse regering verplicht enkele kleine vrijheden te herstellen : oprichting in 1983 van een burger-regering voorgezeten door Turgut Ozal, maar met Generaal Evren als President van de Republiek ; toelating voor enkele Turkse politieke partijen, een zekere liberalisatie van de pers... Want Turkije staat te trappelen om haar intrede te doen in E.E.G. en wil daarom een democratisch beeld van zich zelf ophangen. Maar de waarachtige rechten van de burgers, vl. de intellectuelen en de politici, worden nog steeds genegeerd, de foltering blijft courante praktijk en de economische toestand wordt van langsom meer belabberd als gevolg van de ultra liberale politiek van Ozal.

Het Koerdische volk profiteerde op generlei manier - en nog steeds niet - van die schijn-hervormingen. De noodtoestand blijft er in voege, evenals de mensenjacht, collectieve foltering, deportaties, armoede, verbod Koerdische klederen te dragen, in 't Koerdisch te schrijven of te lezen...

De Koerdische Arbeiderspartij (P.K.K) bestookt regelmatig posten van de gendarmerie of van het leger. Maar de regering bewapent en betaalt verschillende duizenden miliciens, genoemd "beschermers van de dorpen", vooral in afgelegen streken waar de gevolgen van de stamstructuren nog sterk voelbaar zijn. Bedoeling is Koerden tegen Koerden op te zetten en zelf buiten het conflict te blijven. De meerderheid van de Koerdische bevolking wordt geteroriseerd door het leger en leeft in een zwarte armoede. En daarom durven zij zelf geen verzet organiseren.

Het Turkse leger liet het niet bij de Koerden van Turkije. Tot viermaal drongen ze door op het grondgebied van Iraaks Koerdistan, dit volgens een samenwerkingsakkoord vier jaar voordien ondertekend om "de plannen tot controle over de Koerdische minderheden in de twee landen te harmoniseren".

De eerste keer gebeurde dit op 26 mei 1983. Om P.K.K.-militanten die zich terugtrokken in Iraaks Koerdistan te achtervolgen, bombardeerden de speciale Turkse gendarmerie-eenheden en de luchtmacht Koerdische dorpen in Irak. 15.000 Turkse soldaten, versterkt door het Iraakse leger, drongen door op Koerdisch grondgebied in Irak tot op een diepte van 40 km. 20.000 tot 30.000 burger-slachtoffers, meestal vrouwen, kinderen en oude mensen, ziedaar het bilan van die operatie !

De tweede keer gebeurde de interventie in oktober 1984. Om de P.K.K.-strijders te vervolgen, lanceerden de Turkse commando's de "Zon-operatie", waarbij het leger andermaal de Iraakse grens overstak, maar ditmaal zonder luchtbombardementen.

De derde keer greep se plaats het op 15 augustus 1986. Ditmaal bombardeerde het Turks leger opnieuw Koerdische dorpen in Irak en drongen de speciale eenheden binnen op Iraaks grondgebied. Het officiële doelwit, ook

ditmaal, was de P.K.K-strijders te achtervolgen. Maar het niet-officiële doelwit, toegegeven door regeringsgezinde Turkse dagbladen, was de verovering van de twee petroleum-steden Mosoel en Kirkoek, gelegen in Iraaks Koerdistan. In feite hebben de Turken nooit echt vrede genomen met het verlies van deze twee steden door het Ottomaanse Rijk en met hun aanhechting door de Engelsen bij Irak, na W.O. I. Reden : hun petroleumrijkdom en de aanwezigheid van een belangrijke Turkse minderheid. In bepaalde "expansionistische" Turkse middens werd zelfs gesproken van een te stichten Turkse Republiek van Kirkoek, in de veronderstelling dat Irak de oorlog tegen Iran verliest ! Niet te vergeten dat ditzelfde gebeurde op Cyprus ! Gelukkig weigerde Iran om mee te werken aan de realisatie van dit plan en rees er in Turkije zelf veel protest tegen dit plan.

De vierde keer was op 4 maart 1987. Ongeveer 30 Turkse militaire vliegtuigen dropten napalm-bommen 70 km over de grens ; resultaat : ongeveer 170 burgerlijke slachtoffers.

Deportaties

De eerste maanden van 1987 werden bij de 50.000 Koerden van 234 dorpen uit de streek van Dersim overgebracht naar Zuid Anatolië. Bovendien werd de ontruiming gepland van 275 andere dorpen uit de streek van Erzincan, Erzurum en Kars.

Hongerstakingen

Sinds juni 1987 zijn meer dan 2000 Koerden en

Turken in hongerstaking in verschillende Turkse gevangenissen, uit protest tegen onmenselijke behandeling. Op 17 augustus verklaarde de minister van justitie dat sinds de staatsgreep van 12 september 1980 1244 gedetineerden gestorven waren in de gevangenis.

Een speciale gouverneur voor Koerdistan

Om op een goed blaadje te staan bij de Europese Gemeenschap hief de Turkse regering op 19 juli 1987 de uitzonderingswet op in alle provincies, dus ook in Koerdistan. Maar diezelfde dag werden 8 Koerdische provincies, Diyarbakir, Hekkari, Mardin, Siirt, Tunceli (Dersim), Elazig, Bingol en Van, onder het gezag geplaatst van een "super-gouverneur", Hayri Kozakçioglu, die sindsdien beschikt over dezelfde onbeperkte machten als de commandanten van de krijgswet, en op 19 augustus 1987 stuurde de regering een speciaal bewapend legercorps naar Koerdistan onder de leiding van een super-commandant. Buiten Koerdistan is ook Istanboel nog onder de krijgswet. Militaire rechtbanken zijn nog steeds belast met de politieke gevangenen van vóór de opheffing van de krijgswet.

Vervroegde verkiezingen

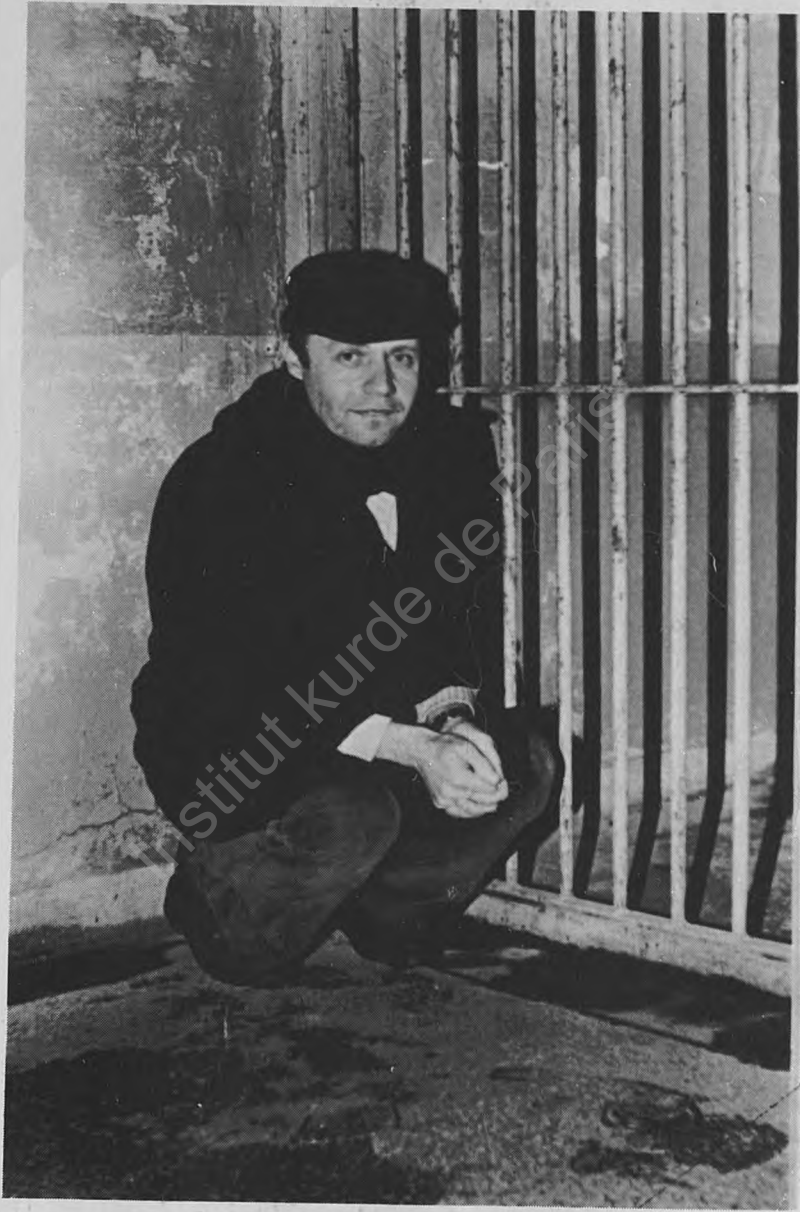
Op 29 november 1987 werden in Turkije vervroegde verkiezingen gehouden. De grootste winnaar was natuurlijk de Partij van het Moederland (ANAP) van eerste minister Turgut Özal. Tegenover hem stonden twee andere partijen : de sociaal-democratische volkspartij (S.H.P.) van Erdal Enonü (24,7% van de stemmen) en de liberale partij

van de Rechte Weg (D.Y.P.) van Süleyman Demirel (19% van de stemmen).

Gedurende de verkiezingscampagne kondigden de twee algemeen-secretarissen van de Verenigde Turkse Communistische Partij, Haydar Kutlu en Nihat Sargin, beiden sinds zeven jaar uitgeweken in Europa, aan dat zij de nieuwe partij wilden legaliseren en deelnemen aan de verkiezingen. De nieuwe partij was ontstaan door de samensmelting van de Turkse Communistische Partij en de Turkse Arbeiderspartij. Op 16 november 1987 begaven zij zich naar Turkije vergezeld van een dertigtal Europese parlementsleden en joernalisten. Bij hun aankomst op de vlieghaven van Ankara werden zij in de boeien geslagen en nadien gefolterd ! Ook nu nog verblijven zij in de gevangenis.

Het geval Besikçi

Ismail Besikçi, geboren in 1931, is een Turkse socioloog van formaat. Ten gevolge van een wetenschappelijke thesis van 1969, waarin hij het bestaan van het Koerdische volk bewees, werd hij uitgesloten uit de universiteit en in juni 1971 in de gevangenis van Diyarbakir gestopt. Vrijgelaten in 1978, werd hij in datzelfde jaar opnieuw opgepakt en veroordeeld tot 25 jaar opsluiting. Hij was "gast" van een tiental gevangenschappen en werd op 25 mei 1987 vrijgelaten in toepassing van een recente wet die de vrijlating toelaat van gevangenen die 40% van hun tijd uitzaten. Besikçi deed 10 jaar en 10 maanden gevangenis zonder ooit aan politiek te hebben gedaan, maar alleen omdat hij beweerde dat

İsmil Beşikçi, Turks socioloog, in zijn cel

het Koerdische volk bestaat ! Zijn vrijlating ware trouwens niet mogelijk geweest zonder grote internationale druk. Verschillende keren was hij voor Amnesty International "de gevangene van de maand". Het Koerdisch Instituut van Parijs koos hem tot erelid. Twee Australische parlementariërs en een Europees parlamentslid uit Duitsland stelden hem voor als kandidaat voor de Nobelprijs van de vrede. Bij zijn bevrijding uit de gevangenis verklaarde Besikçi dat hij zijn ideeën niet verloochende en ze zou blijven verdedigen.

Het dubbel spel van Turkije

Turkije, dat er sinds Ata-Turk prat op gaat een Europese ledenstaat te zijn, speelt een gevaarlijk dubbel spel. Het wil kost wat kost lid worden van de E.E.G. en diende officieel zijn kandidatuur in op 14 april 1987 ; het deed hetzelfde voor de Unie van West-Europa op 15 april 1987. Het land is reeds lid van de NAVO, de Raad van Europa, het OCDE, en tekende de Europese Conventie voor de Mensenrechten evenals de Slotakte van Helsinki.

Europa aarzelt om Turkije op te nemen in zijn schoot. Wel is dit land een onmisbare bondgenoot t.o.v. de Sovjet-Unie, maar zijn belabberde economische situatie is geen aansporing voor die economische unie. Anderzijds flirt Turkije, dat door en door Aziatisch en Muzelmaans is, ondanks zijn zgn. laïciteit, met de Muzelmanse petroleum-landen en steunt actief de Islamitische Wereld-Liga "Rabitat". Zo zit de Turkse regering verstrikt in zijn eigen tegenstellingen. Om plezier te doen aan Europa en de V.S. worden kleine stappen gezet op de weg van de liberalisering, maar ze kunnen zich niet ontdoen van een zeer lange traditie van militarisme en fascisme.

Onder elke regeringsvorm en met wisselende graad van hevigheid blijft de onderdrukking van het Koerdische

volk een blijvend feit. Sinds jaren is Koerdistan een militair oefenterrein, waar één derde van het Turkse leger, te weten 300.000 man, zijn gelegerd, gesteund door de NAVO-strijdkrachten en met de meest gesofistikeerde wapens.

Onlangs nog negeerden de Turkse verantwoordelijken de Armeense volkerenmoord die door het Europees parlement op 18 juni 1987 te Straatsburg officieel werd erkend. Zij ontketenden een storm van protest tegen de betrokken parlementsleden (zie bijlage). Men moet derhalve niet verwonderd zijn als diezelfde verantwoordelijken de volkerenmoord op de Koerden niet toegeven, niet die van vroegere tijden, en zeker niet die van nu.

Incident in het Turks parlement

Op 19 januari 1988 vroeg de volksvertegenwoordiger van Istanboel, Mehmet Ali Eren, sociaal-democraat (S.H.P.) van Koerdische afkomst, in volle parlement maar buiten de punten op de agenda, of de vergadering zich het Koerdische probleem wilde aantrekken en pogen er oplossingen voor te vinden.

Zijn onverwachte tussenkomst sloeg in als een bliksemslag bij heldere hemel! De rechtse volksvertegenwoordigers en heel wat mensen uit de partij van M. Eren lieten kreten van protest horen en sloegen op de banken. Dagen lang haalde dit feit de frontpaginas in de Turkse pers. De voorzitter van de S.H.P.-partij, Erdal İnönü, poogde 's anderendaags zijn parlements lid te "verdedigen" met een "rechtzetting": M. Eren had zich slecht uitgedrukt, i.p.v. te spreken over "nationale minderheid" had hij moeten zeggen dat er in Turkije "verschillende moedertalen" bestaan!

De V.S. beschouwen de Koerden in Turkije als een nationale minderheid

Op 11 februari 1988 onderlijnde het Amerikaanse Staatsdepartement in zijn jaarlijks verslag voor 1987 over de mensenrechten in de wereld dat Turkije de plicht heeft de rechten te erkennen van de Koerdische "nationale minderheid". Het gevolg was woede bij pers en regering in Turkije. Bovenop bevestigde dit verslag dat foltering en nog steeds bestaan in Turkije.

De onderdrukking van de Koerden is dus zo erg dat zelfs de V.S., die toch Turkije's voornaamste bondgenoot zijn, ze niet meer over het hoofd kunnen zien. Nog vóór de Amerikaanse regering had het Europees Parlement, in een verslag van 18 juni 1987 over de Armeense volkerenmoord, de Koerdische werkelijkheid erkend.

De gevangenis van Diyarbekir : historische staking

Op 9 februari 1988 begon te Diyarbekir, in de somberste gevangenis van gans Turkije, een hongerstaking van onbepaalde duur met een eisenpakket van een dertigtal punten. De voornaamsten hiervan waren dezen :

- de toelating om Koerdisch te praten met bezoekers;
- verbetering van de levensomstandigheden in de gevangenis ;
- afschaffing van het gevangenisuniform ;

- de beslissingen van de militaire gerechtshoven opschorten en een herziening van de processen ;
- toekenning van het statuut van politieke gevangenen.

Buiten de gevangenis organiseerde het steuncomité voor de families van de stakers een persconferentie in het Koerdisch en een stille betoging. De twee Koerdische volksvertegenwoordigers uit de sociaal-democratische partij S.H.P., Adnan Ekmen uit Mardin en Mahmut Alinat uit Kars, namen deel aan de hongerstaking ! De partijvoorzitter Erdal İnönü vond dat zijn twee mannen te ver gingen en maande ze aan naar Ankara terug te keren.

Deze historische actie dwong de eerste minister Turgut Özal op 18 februari tot toegevingen : men mocht voortaan Koerdisch praten in de gevangnissen ; ook andere verbeteringen werden beloofd. Maar de Turkse regering gaf geen gevolg aan de meeste eisen en daarom wordt de hongerstaking voortgezet, met de steun van andere gevangnissen.

Oprichting van een nieuw front

Bij een persconferentie, gehouden in het I.P.C. te Brussel op 10 juni 1988, wordt de oprichting bekend gemaakt van een front bestaande uit acht Koerdische organisaties. Het front krijgt de naam *Tevger, Bervrijdingsbeweging van Koerdistan*. De organisatoren verklaren dat het de bedoeling is de strijd aan te gaan in Turks Koerdistan zelf, vooreerst door politieke sensibilisering van de bevolking en nadien door gewapend verzet.

Ziehier de betrokken organisaties :

- Ala Riegari (De Vlag van de Bevrijding) ;
- KUK-SE (Nationale Bevrijding van Koerdistan) ;
- Parhêz (Partij van de Nationale Macht van Koerdistan);
- PDK-RN (Demokratische Partij van Koerdistan - Nationale Organisatie) ;
- PPKK (Progressieve Arbeiderspartij van Koerdistan) ;
- PSKT (Socialistische Partij van Turks Koerdistan) ;
- SK (Koerdische Revolutionairen) ;
- YSK (Socialistische Unie van Koerdistan).

Eind augustus 1988 : Koerdische vluchtelingen uit Irak stromen toe in Turks (en Iraans) Koerdistan

Na het in voege treden op 20 augustus 1988 van het wapenstilstandsakkoord met Iran zet Irak een enorme legermacht in tegen de Koerdische guerilla-strijders waarbij opnieuw massief gebruik wordt gemaakt van chemische wapens. Dit brengt een stroom van vluchtelingen in beweging, hoofdzakelijk vrouwen, kinderen en oude mensen, naar Iraans, maar hoofdzakelijk naar Turks Koerdistan. De Turkse regering wordt voor een gedwongen feit geplaatst, maar verklaart meteen dat het "onthaal" van de vluchtelingen enkel voorlopig kan zijn. De ongeveer 80.000 vluchtelingen worden ondergebracht in 5 kampen in de nabijheid van de grenzen met Iran, Irak en Syrië. De koude, de slechte kwaliteit en de ontoereikendheid van het voedsel veroorzaken epidemies met groeiende sterfte, vooral bij de kinderen. De tentenkampen zijn afgesloten met prikkeldraad om alle contact te verhinderen met de Koerden uit de streek.

In feite passen de Turkse autoriteiten de politiek van het "berouw" toe : systematische weigeren zij hen het

statuut van vluchtelingen en meteen ook de levensvoorwaarden waarop dit statuut recht geeft. Dit terwijl heel wat Iraanse en Afghaanse vluchtelingen zich definitief konden vestigen in Turkijë. Toch doet dit land beroep op internationale hulp, maar aanvaardt enkel geld, over te maken aan regeringsverantwoordelijken. De hulp van het Rode Kruis en van andere humanitaire organisaties wordt geweigerd. Bovendien weigeren zij een team van de UNO een onderzoek te laten doen naar sporen van chemische wapens bij sommige vluchtelingen. Zelf beweren zij zulke sporen niet te hebben vastgesteld. In feite werden mensen met zware letsels stiekem weggevoerd naar militaire hospitalen, ver van nieuwsgierige pottenkijkers. Waarom? Turkijë is een militaire bondgenoot en tegelijk een belangrijke economische partner van Irak!

Het resultaat van heel die politiek is dat in december 1988 nog amper 35.000 mensen overblijven in de kampen van Turks Koerdistan. De anderen kozen te vertrekken, de meesten naar Iran, enkele duizenden terug naar Irak.

IRAANS KOERDISTAN

Tot de opkomst van de Islam vormden de Iraanse volkeren staten waar Koerden en Perzen zij aan zij leefden. Dat was te wijten aan hun gelijkenis op het gebied van volksaard en tradities. Op bepaalde pogingen van enkele Sjahs om de riem aan te halen na, werden de Koerden met rust gelaten.

Maar in de 16e eeuw werd het Sjiïsme de officiële godsdienst van de Sefeviden-dynastie, terwijl de Koerden partij kozen voor de Ottomaanse sultan Selim die Soenniet was, dus tegen de Sjah Ismaïl die Pers was en Sjiïet. Toen het Perzisch nationalisme despotisch werd, ontwaakte het Koerdisch nationalisme en verzette zich.

Als gevolg van het verdrag van Sèvres, van de Koerden-opstand in Irak onder leiding van Sjeik Mehmod El-Berzendji en van de zwakheid van de regering in Teheran, had in 1920 een grote opstand plaats in het Noorden van Iraans Koerdistan met als leider Ismaïl Agha Simko, hoofd van de Chikak-stam en goeverneur van Ouchnou. Hij slaagde erin van 1920 tot 1925 de ganse streek ten Westen van het Ourmieh-meer te controleren en riep heel Koerdistan op voor de onafhankelijkheid.

Het antwoord van Riza Khan in 1922 - later zou hij Riza Sjah worden - was zeer hard. Tientallen stamhoofden werden gedeporteerd en te Teheran in bewaakte residentie geplaatst. Hun bezittingen werden aangeslagen. Elke Koerdische beweging werd verboden : sociale, litteraire of economische.

In 1925 kwam Riza Sjah aan de macht met de steun van de Engelsen en sloeg hij de Koerden-opstand van Sjahrik neer, geleid door Simko en op 21 juni 1930 werd deze in een hinderlaag vermoord die de Iraanse politie had opgezet.

In 1931 had in Iraans Koerdistan, tegelijk met de opstand van de Arafat-berg in Turks Koerdistan, een andere opstand plaats onder leiding van Jafar Sultan met de materiële steun van de Koerden uit Turkije en van de Koerden uit de Makou-streek in Iran. De Turkse regering reageerde heftig en richtte tot de Perzische regering een ultimatum om de sluiting van de grens en de ontwapening van de Koerden uit Turkije te eisen. De Perzische regering legde een totale censuur op voor alles wat in de grensstreek gebeurde. Toch bleek vlug dat de situatie bijlange niet genormaliseerd was. De Koerden Djelali en Haydarani uit de streek van Makou hadden haarden van weerstand opgericht onder de leiding van een Koerd uit Turkije, Ferzendeh. De opstand van de Ararat-berg werd neergeslagen door de verenigde legers van Turkije en Perzië.

De Perzische regering volgt het voorbeeld van de Turken : zij deporteert de Koerden die leven in de streek tussen Ararat en de Sovjet-Russische grens. Volgens J.C. Edmonds ("Kurdes", p. 307) kruiste een reiziger begin april 1931 een 10-kilometer-lange kolom van gedeporteerde Koerden, hoofdzakelijk bestaande uit vrouwen en kinderen.

Van maart tot juli 1931 brachten de Koerden de Perzische strijdkrachten zware verliezen toe. Omdat het de Sjah Riza niet mogelijk was langer weerstand te bieden, begon hij in een sfeer van intriges besprekingen met de opstandelingen. Dezen leverden hun wapens in ruil voor hun veiligheid, maar dezelfde dag bombardeerde de Iraanse luchtmacht het dorp waar de Koerden zich bevonden !

In 1934 bracht Riza Sjah een bezoek aan Ata-Turk en in 1937 werd het verdrag van Saadabad ondertekend door Turkije, Irak en Iran (zie Turks Koerdistan). Alle akkoorden ten spijt bleef de conflict-situatie tussen Koerden en Iraanse regering bestaan tot de vooravond van W.O.2.

1946 : De Koerden-Republiek van Mahabad

In 1941 vallen de geallieerde Russische en Britse Troepen Iran binnen en werpen het regime van Rezah Sjah, vader van de laatste Sjah, omver. Het Iraanse leger laat zijn wapens in de steek ; deze vallen in handen van de stammen die in de bergen wonen van Noord Iraans Koerdistan. De stammen wonend in Zuidelijk Iraans Koerdistan, langsheen de weg Kermanchah-Bagdad, worden gecontroleerd door het Britse leger.

Tussen de twee bezettingszones lukt het de Koerden hun autonomie te bemachtigen, want het op de vlucht geslagen Iraans leger liet die streek onbezet ; bovendien had precies daar de nationalistische Koerdische beweging reeds een lange traditie. Aanvankelijk erkent de Iraanse regering de twee stamhoofden, Mahmoud Khan en Hama Rachid Khan, als semi-officiële gouverneurs van de streek. Maar vanaf het ogenblik dat het Iraans leger zich herorganiseert, verdrijft men hen naar Irak.

De nationalistisch-Koerdische beweging begint in de enige stad van de streek met enig belang, Mahabad, vroeger Sandj Boulak.

In 1942 stichten een twaalftal jonge Koerden, meest kleine handelaars en lagere functionarissen, de Komala Jiani Kurd (comité voor de Koerdische heropstanding). De Komala kent een snelle ontwikkeling in Iran en in

andere landen, want de Koerden stellen vast dat dit comité veel machtiger is dan de traditionele nationalistische partijen. Secties van dit comité worden gesticht in Irak en Turkije.

In april 1943 wordt een nieuwe directie verkozen, want bij Komala ontbreekt het aan een solied politiek programma.

In augustus 1945 wordt een nieuwe partij gesticht, de Democratische Partij van Koerdistan (P.D.K.), waartoe alle leden van de Komala toetreden. Een van de voornaamste stichters was Qazi Mohammed, rechter en intellectueel, waarvan de politieke en religieuze persoonlijkheid eerbied afdwong. Deze partij bekomt heel vlug de steun van de meerderheid bij de Koerdische bevolking. Op 22 januari 1946, op een grote volksmeeting, wordt de Koerdische Republiek van Mahabad afgekondigd en Qazi Mohammed tot president gekozen.

Deze kortstondige republiek - ze duurde minder dan een jaar - bereikte nochtans belangrijke doelwitten : decreten regelen voortaan de administratie en de financiës, sociale maatregelen zien het licht, de gronden worden gekadastréerd. De administratie en het onderwijs nemen het Koerdisch als officiële taal. De hogere administratieve functies worden door Koerden bezet. Boeken in het Koerdisch verschijnen, evenals tijdschriften, waarvan één bestemd voor de vrouwen en een ander voor de kinderen. Een Koerdisch radiostation wordt ingehuldigd. De Koerdische vlag wordt gehesen en een bekend Koerdisch lied, "Ey reqib" (O vijand) wordt nationale hymne.

Op 23 april 1946 ondertekenen de Koerden een vriendschapsverdrag met Azerbadjan. Daar worden in de lijn van de nationale aspiratie brede economische en sociale hervormingen doorgevoerd. In Koerdistan zijn de objectieven minder radicaal, omdat de streek achterlijker is.

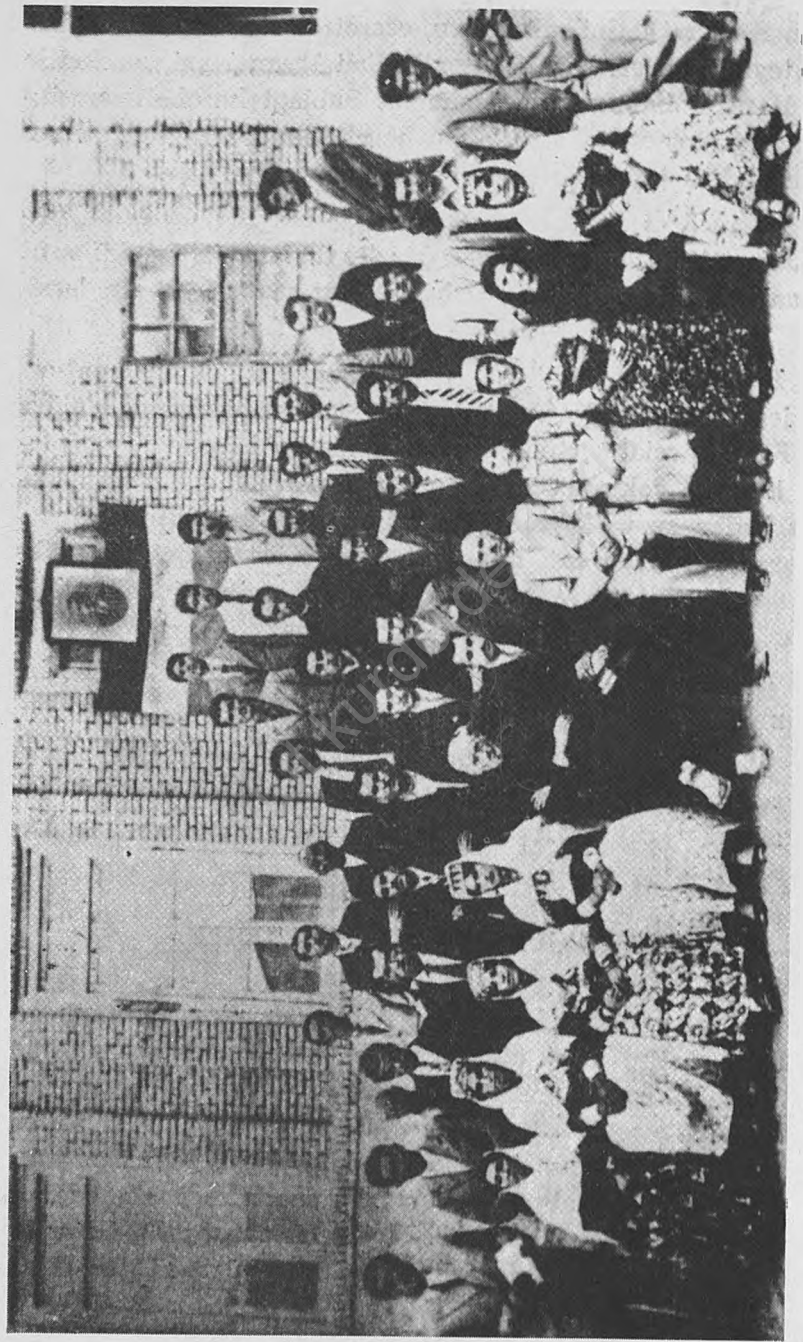
Qazi Muhammed, President van de Mahabad-
Republiek, 1946.

Qazi Mohammed vraagt aan Teheran de oprichting van een provincie die alle Koerdische gebieden van Iran zou bevatten, voorzien van een administratieve autonomie en van een plaatselijke legermacht. Maar reeds vóór het einde van de onderhandelingen concentreert de Iraanse regering troepen tegen Azerbaidjan en tegen de Koerdische Republiek. Op dat ogenblik bieden een grote groep Koerdische intellectuelen van buiten de Mahabad-Republiek - o.m. joernalisten en volksvertegenwoordigers uit het Iraans parlement - een Memorandum aan bij de Iraanse regering, waarin zij de oprichting eisen van een Hogere Raad voor Koerdistan, bestaande uit zes leden, drie Iraniërs en drie Koerden.

In juni 1946 valt de regering van Teheran de democraten van Azerbaidjan aan. Op 15 december 1946, op de vooravond van de verkiezingen, laat Sadr Ghazi, broer van Qazi Mohammed en volksvertegenwoordiger in Teheran, weten aan de regering dat de Koerden bereid zijn de Iraanse troepen, belast met het garanderen van de vrijheid bij de nakende verkiezingen, vredelievend te onthalen. De troepen van Melleh Mustapha Berzani krijgen bevel Mahabad onmiddellijk te ontruimen en het Iraans grondgebied te verlaten.

Op 17 december 1946 worden Qazi Mohammed, Sadr Ghazi en de leden van de Mahabad-regering aangehouden. Eind maart 1947 verschijnen ze allemaal voor een krijgsgerecht, worden ter dood veroordeeld en einde mei terecht gesteld.

Onmiddellijk na de ineenstorting van de Mahabad-Republiek doet de Iraanse regering de drukkerij van Mahabad vernietigen en alle boeken in het Koerdisch verbranden ; het onderwijs in het Koerdisch wordt verboden.

De Culturele Raad van de Mahabad-regering

Dan begint een periode van politieke onderdrukking. De meerderheid van de militanten en kaders uit de Democratische Koerdische Partij en van de Mahabad-Republiek werden ofwel terecht gesteld ofwel in de gevangenis opgesloten. Maar de Koerdische jeugd reageert en vanaf 1948 gaan clandestiene Koerdische publikaties van hand tot hand in de streek van Mahabad.

Op 4 februari 1949 werd een aanslag gepleegd tegen de Sjah op de universiteit van Teheran. Gesteund door de Anglo-Iranian Company, onderdrukt de regering de democratische beweging in heel het land. De Koerden worden natuurlijk niet gespaard. Toch is de machtsovername van Dr. Mossadegh een aanmoediging voor alle progressieve partijen uit de clandestiniteit.

Bij de verkiezingen van 1952 haalt de kandidaat van de Democratische Partij van Koerdistan tussen 80 en 99% van de stemmen in en rond de stad Mahabad. Maar deze verkiezingen worden ongeldig verklaard en de regering duidt een religieus van Teheran aan als afgevaardigde van Mahabad.

In datzelfde jaar verzetten de boeren van Bokan, onder de leiding van de P.D.K., zich tegen de tyrannie van de "feodale heren" en van de gendarmen. Al vlug breidt de beweging zich uit tot de streek tussen Bokan en Mahabad. Maar de Iraanse troepen, op bevel van de Sjah, en met de steun van de Koerdische feodale heren, drukken die opstand de kop in.

Tijdens de campagne van de regering Mossadegh voor de nationalisatie van de petroleumindustrie, gecontroleerd tot dan door de Anglo Iranian Oil Company, evenals na de nationalisatie, verleent Iraans Koerdistan zijn steun aan Mossadegh.

Op 3 augustus 1953 stemmen de Koerden eensgezind voor de inperking van de macht van de Sjah. Maar op 19 augustus 1953 had een staatsgreep plaats, opgezet door de C.I.A. De nationale regering van Mossadegh wordt omvergegooid. Het doel van de staatsgreep is het reactionair en pro-imperialistische regime in Iran terug in het zadel te krijgen. De nationalisatie van de petroleummaatschappij wordt herroepen. Alle democratische organisaties worden ontbonden, duizenden democraten en patriotten raken in de gevangenis; honderden militanten van alle politieke richtingen uit de oppositie worden terechtgesteld.

Na de verplettering van de democratische beweging voelt het Sjah-regime zich sterk en rekent op de steun van de staten van het Bagdad-verdrag. Daarom valt het op 4 februari 1956 de laatste haard van vrijheid aan in Iraans Koerdistan, die zich bevindt ten Noorden van Kermanchah, bij de Iraakse grens. Het is vooral de streek van de Djouarno-stam. Zij bewaarden een soort plaatselijke autonomie dank zij moeilijk toegankelijke bergen. Duizenden soldaten, met pantserwagens en vliegtuigen, vallen de Koerdendorpen aan. De Iraakse regering is er als de kippen bij om het keizerlijk leger een stutje te geven. De omsingelde Djouarno's vluchten uit hun dorpen en trekken de bergen in; want de strijd is ongelijk. Het bekende fort van Djouarna, symbool van hun vrijheid, wordt gebombardeerd en in as gelegd.

Op 14 juli 1958 werpt de Iraakse revolutie het regime van koning Feisal en van zijn eerste minister Noeri Saïd omver; zij vernietigt aldus één van de sterkste basissen van het imperialisme in de streek en baant de weg voor de democratische bewegingen, o.m. voor de Koerdenorganisaties. Deze revolutie doet onvermijdelijk haar invloed gelden in Iran, en meer bepaald in Iraans Koerdistan.

De politiek van repressie ging door en verergerde in de loop van het Sjah-bewind. In september 1973 stelde de P.D.K.I., op zijn 4de congres, zijn programma op met een duidelijk politiek doel : Iran omvormen tot een democratische federale leden-republiek die niet gebonden zou zijn, bevrijd van vreemde militaire basissen en verlost uit de economische greep van een kaste van zakenlui die banden had met de multinationals. Dit programma kreeg geleidelijk de steun van een groot deel van de Koerdische bevolking en van een ruime groep in de Koerdische geestelijkheid.

Na de akkoorden van Algiers van 6 mei 1975 tussen Iran en Irak, die de ineenstorting voor gevolg hadden van de Berzani-opstand, worden de grensgebieden waar Koerden wonen bewaakt met alle mogelijke middelen.

Gedurende de laatste jaren onder de Sjah wordt Iraans Koerdistan gemilitariseerd. Alle gezag is in handen van legerofficieren, van de politie, van de gendarmerie en meer bepaald van de Savak. Elke volksbeweging wordt scherp in het oog gehouden. Zo moet elke landbouwer, die van zijn dorp naar een andere plaats wil gaan, de burgemeesters van beide plaatsen inlichten. Op hun beurt moeten deze heren de gendarmerie op de hoogte stellen van het bezoek van alle onbekenden.

De assimilatie-politiek gaat door. Elke eis voor ook maar een minimum van nationale rechten wordt met de grootste strengheid onderdrukt. Deze oppressie-politiek wordt in min of meerdere mate eveneens toegepast op de andere ethnies in Perzië. Er bestaan inderdaad in Iran zes nationaliteiten : Perzen, Azerbeidjanen, Koerden, Baloutchen, Arabieren en Turkmenen. De Perzen zelf vormen slechts 40% van de Iraanse bevolking. Toch worden enkel de Perzische taal en cultuur officieel erkend.

1979 : De Islamitische Revolutie

De Koerden, alsook de Moedjahidin- en de Fe-dayin-organisaties, waren de actiefste krachten bij de omverwerping van het despotische Sjah-regime. Op 10 en 11 februari 1979 maakten de P.D.K.I.-mannen zich meester van de kazernen van Kermanschah, Ourmiye en Sanandaj. Na de val van de monarchie profiteerden de Koerden van de situatie om een autonome administratie op te richten. Overal, in de steden en op het platteland, werden revolutionaire raden opgericht, gekozen door het volk, om de lokale economische, culturele en administratieve zaken te beredderen. Volksmilities, bewapend met buitgemaakt materieel, namen de verdediging op zich. Voor het eerst sinds 30 jaar verschenen allerlei publikaties "legaal" in het Koerdisch. De dichter Hêmin startte te Mahabad met een cursus Koerdische taal en literatuur waar kinderen plaats namen naast hun ouders en grootouders. Het Koerdisch werd naast het Perzisch als officiële taal gebruikt in de administraties. Gedurende die uitzonderlijke periode zagen een 15-tal politieke groeperingen het licht zonder dat dit leidde tot wanorde van welke aard ook.

Op 3 maart 1979 kondigde de P.D.K.I. te Mahabad, voor 200.000 mensen, haar wettelijk bestaan af, na 33 jaar clandestiniteit. Dit verontrustte het nieuwe Islamitische regime. Enkele weken later eisten de Turkmene en de Arabieren hun autonomie op.

De houding van Ayatollah Khomeini

Op 18 maart 1979 voerden vliegtuigen en helikopters een aanval uit tegen de burgerbevolking van Sanandaj, omdat ze de levering van levensmiddelen aan de kazerne geweigerd had. Gedurende de drie dagen van de represailles vielen 400 slachtoffers. Om het geschil bij te leggen stuurden de Iraanse autoriteiten de Ayatollah Talaghani ter plaatse, die de naam had progressist te zijn. Hij sloot met de Koerden een staakt-het-vuren en beloofde in het publiek voor de "ethnische minderheden", in casu voor de Koerden, een statuut van autonomie.

Op 28 maart 1979 begaf zich een Koerdische delegatie naar Qom en stelde Ayatollah Khomeini een memorandum voor met alle Koerdische eisen. Hij verklaarde dat de term "autonomie" en "democratie", die in de Koran niet voorkomen, vreemd zijn aan de Islam. Hij hield voor "dat in de Islamitische Republiek alle Muzelmanen gelijke rechten zullen hebben." De Koerdische delegatie besloot daarop een ontmoeting te hebben met de toenmalige premier Bazargan. Zijn regering richtte een commissie van drie ministers op om te onderhandelen met de delegatie. Tijdens de onderhandeling losten leden van het Khomeini-comité schoten op het volk dat verzameld was in de stad Naghadeh voor de inhuldiging van het plaatselijk P.D.K.I.-bureau.

Op 22 april 1979 rukte het leger de stad Naghadeh binnen, met in zijn zog de zgn. Pasdaran ("bewakers van de revolutie"), Islamitische miliciens op de been gebracht door Mustapha Tsamran. Zij hielden terechtstellingen en plunderden... Er waren honderde doden. De ganse bevolking verliet de stad en week uit naar Mahabad. In de officiële Iraanse pers was sprake van een strafexpeditie tegen "de vijanden van de Islam en van de Revolutie"; Khomeini schold de Koerden uit met termen van "agenten

van het imperialisme, het communisme en het Zionisme". Zodra Pasdaran in de nabijheid van een stad of dorp verschenen, vluchtte de Koerdische bevolking en vroeg de Pechmergas (Koerdische guërrilleros) hun goederen te verdedigen. Met alle middelen trachtten de Iraanse autoriteiten de Pasdaran in Koerdistan op te richten. Dit was oorzaak gedurende de zomer van 1979 van een serie schermutselingen en botsingen te Marivan, Sëra en Pavëh.

Het referendum over de Islamitische Republiek dat geen enkel recht op autonomie voorzag werd geboycot in Koerdistan. Het peil van de onthoudingen liep op van 85 tot 98%.

Op 3 augustus 1979 werden 75 experten gekozen voor een mini-constituante. Slechts 2 niet-religieuze namen eraan deel, waaronder Dr. Abdurrahman Ghassem-lou, secretaris-generaal van de P.D.K.I., die zich bij de verkiezingen opstelde in zijn persoonlijke naam.

De P.D.K.I. poogde een front te vormen met de Feddayin, de Moedjahidin, het Democratisch Front, sommige afdelingen van de Iraanse K.P. en met al wie een democratisch federaal leken-regime eiste. De Koerdenbeweging plande voor 25 augustus een Congres te Mahabad van de onderdrukte volkeren in Iran, waarop delegaties van Arabieren, Azerbeidjanezen, Balochi, Trukmenen enz. werden uitgenodigd. Maar...

Op 17 augustus 1979 sprak Khomeini de beruchte rede uit waarbij de Koerden bestempeld werden als "kinderen van Satan", als "de ergste ongelovigen"... en waarbij hij het leger vroeg ze zo snel mogelijk te verpletteren. Op 5 september van datzelfde jaar bezette het leger de stedelijke centra in Koerdistan. Gans het Iraanse militaire potentieel werd te been gebracht : kolommen pantserwagens, helikopters, Phantom-bom-

menwerpers... De Pasdaran werden aangevoerd vanuit de meest verwijderde Iraanse provincies.

Om een slachting van de burgers te voorkomen, vermeden de Koerden een frontale botsing. Ze kozen voor de guerilla-oorlog. De bevolking verliet steden en dorpen en de Pechmergas trokken zich terug in de bergen. De meest getroffen dorpen bij de bombardementen waren die uit de omgeving van Mahabad, Sanandaj en Saqez.

Op 5 september 1979 werd de totale bevolking van het dorp Qarneh, dichtbij Mahabad, nl. 67 mensen, vooral vrouwen, kinderen en oude mensen, door de Pasdaran vermoord. Het leger beperkte zich tot de bezetting van de kazernes. De Islamitische rechtbanken gaven bevel tot ongeveer 20 summiere terechtstellingen. Een duizendtal jonge Koerden, waarvan de meesten nooit lid waren van organisaties, werden gevangen gezet. Op 16 oktober van datzelfde jaar werden 47 bewoners van het dorp Nefsan omgebracht zoals die van Qarneh.

In de loop van oktober 79 breidde de Koerdische guerilla-actie zich aanzienlijk uit : terechtstelling van het politiehooft van Mahabad, kidnapping van een speciale afgevaardigde in Koerdistan van M. Bazargan, hinderlaag op de weg naar Sardach die het leven kostte aan 72 Pasdaran...

Na hevige gevechten begin november 1979 te Mahabad, stelden de Iraanse autoriteiten voor te onderhandelen. De Koerdische leiders kondigden een staakt-het-vuren af voor de duur van de onderhandelingen met de regeringsdelegatie. Op 17 november richtte Khomeini een boodschap tot de Koerden waarin hij het volgende verklaarde (*): "Zij die u van komplot tegen de Islamitische Republiek hebben beschuldigd zijn lasteraars... Ik reik u

(*) "Le Monde" van 22.11.1979

nederig de hand en smeeke u onze eenheid te redden want elke verdeeldheid is voordeel voor het Amerikaans imperialisme." Dit was niet te verwonderen, want heel Iran zat verwickeld in de gijzeling te Teheran op de Amerikaanse Ambassade, op touw gezet door de Islamitische studenten. Khomeini riep op tot nationale eenheid tegen het Amerikaans imperialisme !

De Iraans-Iraakse oorlog werd op 22 september 1980 ontketend door Irak, eeuwenoude aartsvijand van Iran : hij brengt enorme schade toe aan beide landen. Bovenop de menselijke drama's en het daarop volgend traumatisme van een ganse generatie, betekent de oorlog een economische ruïne voor alletwee. Toch wenst geen van de twee regimes een eind te stellen aan de oorlog ; omdat ze beiden totalitair en impopulair zijn, is deze oorlog een bijna welgekomen afleiding die de aandacht van de bevolking afleidt van de economische en sociale problemen en de machthebbers verzekert van hun positie ! Sinds verscheidene jaren poogt de P.D.K.I. een groot front te vormen met alle democratische oppositiebewegingen in Iran, maar de verdeeldheid in die oppositie maakt dit zeer moeilijk.

Het in Koerdistan gelegerd Iraans leger telt 200.000 man, t.o. de 12.000 Pechmergas van de P.D.K.I. en de enkele duizenden mensen van een kleinere Koerdische partij, de Komala. Toch krijgen zij de Koerdische beweging niet klein, want enerzijds geniet deze de steun van de ganse bevolking, en van de andere kant zijn de Pechmergas meesters geworden in de guerilla-oorlog. Bij het begin waren de Iraanse troepen verzameld op enkele plaatsen, maar later, om de Koerdische beweging beter te kunnen vernietigen, werden ze verspreid over zo een 3000 militaire steunpunten ; gans Koerdistan werd zo omgevormd tot een immens militair domein met soldaten in elk dorp van 40 of 50 families. De kleinere dorpen werden vernield of platgebrand, en hun bewoners gedwongen om te vertrekken, waar dan ook.

De Pechmergas pasten zich vlug aan aan de nieuwe situatie en hielden niet op die militaire steunpunten te bestoken. Met die versnipperingsactie heeft het Khomeini-leger zelf gekozen voor verzwakking van slagkracht !

De burgerbevolking had het erger te verduren. Meer dan 5000 gezinnen, bij benadering 30.000 personen, waren genoodzaakt hun steden en dorpen te ontvluchten. In oktober 1987 ontvingen 800 gezinnen, ongeveer 4000 mensen, uit 24 dorpen in de streek van Bolfat, het bevel hun dorpen te verlaten en "te gaan waarheen ze wilden". Tijdens de twee daarop volgende maanden werden tien dorpen uit de streek van Alan platgebrand.

Behalve enkele missies van gezondheidsorganisaties en van journalisten is er op internationaal vlak geen enkel respons op de dringende vraag van Koerden om ten minste een observatiemissie te sturen.

P.S. Dr. Abdurrahman Ghassemlou, algemeen secretaris van de P.P.K.I., en twee andere Koerden werden vermoord in een Weens appartement op 13 juli 1989 door mannen die duidelijke banden hadden met de Iraanse auctoriteiten. Deze hadden hen uitgenodigd onder voorwendsel een vredesakkoord te ondertekenen. Dit staatscomplot is een harde slag voor alle Koerden en bewijst eens te meer dat het Iraanse regime helemaal niet open staat voor dialoog noch voor politieke oplossingen

IRAAKS KOERDISTAN

De aanhechting van Zuid Koerdistan aan het Arabische Irak gebeurde uitsluitend om de Britse belangen in de streek te waarborgen en absoluut tegen de wil in van de Koerdische bevolking. Inderdaad, na het ondertekenen van het wapenstilstandsverdrag van Moudros tussen de geallieerden en de Turkse sultan op 30 oktober 1918, bezetten de Britten gedeeltelijk de stad Mosoel, beroemd om haar petroleum-rijkdom. Maar in 1919 onttrok zich de ganse streek van Suléymanieh aan hun greep omdat ze gemobiliseerd werd door Sjeikh Mehmoed El-Berzendji. Sir Arnold Wilson (*) zegt het volgende: "De Koerden wilden weten noch van een terugkeer onder Turks bewind, noch van een aanhechting aan Iraaks gebied". Hij gaf zijn regering de raad Mosoel en de Noordelijke streken tot aan Armenië te hechten aan het Arabische Irak. Maar toen Mustapha Kemal in 1922 de overwinning behaalde, eiste deze de aanhechting van Mosoel aan Turkije, in naam van de Turks-Koerdische broederschap, thema waarvan hij een officiële slogan had gemaakt. Om dit gevaar te bezweren erkenden de Britten en de Iraakse regering voor de Koerden plechtig het recht op autonomie binnen de Iraakse grenzen. Deze verklaring werd de Volkerenbond meegedeeld op 24 november 1922.

De toenmalige politiek van de Britten in Irak kan men herleiden tot een serie arzelingen, stappen vooruit, en

(*) Wilson A., Mesopotamia 1917-1920, Londen 1931 p. 103, 127, 129, 134, 137.

Sjeik Mehroud El-Berzendji

evenveel stappen achteruit. Omdat de Koerden de toepassing opeisten van het Sèvres-akkoord, gaven de Engelsen Sjeikh Mehmod El-Berzendji de toelating, bij zijn ontslag uit de gevangenis, terug te keren in de stad Suleymanieh. Hij riep zich meteen uit tot goeverneur van Koerdistan, gaf taks- en postzegels uit en liet een krant verschijnen, Roja Kurdistan (De Zon van Koerdistan) die nadien vervangen werd door Bangê Heq (De stem der gerechtigheid).

Maar deze onafhankelijkheid was van korte duur. Op 3 maart 1923 bombarderen de Engelsen de stad Suleymanieh, als gevolg van wrijvingen met Mehmod El-Berzendji. Deze moet vluchten naar Perzië. In 1924 komt hij terug naar Suleymanieh, maar de Britten organiseren nieuwe klopjachten en verplichten hem naar Pendjoutine te vluchten waar hij blijft tot 1930.

De Koerden geven er zich rekenschap van dat ze, ondanks de garanties van de regering en Groot Brittannië, hun rechten niet zullen bekomen. Zij hadden nochtans een "speciaal verslag" gestuurd naar de Volkerenbond. Deze besliste op 15 december 1925 in zijn 30ste zitting het Vilayet (provincie) van Mosoel te hechten bij Irak ; immers het ganse land was Brits mandaat. Hij voegde daar echter aan toe dat men rekening moest houden met de Koerdische desiderata inzake aanstelling van functionarissen voor de administraties en het onderwijs en dat het Koerdisch een officiële taal moest worden. Zes Koerdische afgevaardigden richtten daarop, in 1929, een petitie tot de regering in Bagdad om van de Koerdische provincies één administratieve eenheid te maken. De eerste minister weigerde. Dit had, van 1930 tot 1933, een belangrijke reeks van opstanden tot gevolg. In 1931 verzochten tien notabelen van Suleymanieh de Volkerenbond om bescherming voor een Koerdische staat los van Irak. Het Iraakse leger antwoordde door de stam van Berzan aan te vallen. De mannen van de stam vluchtten

en bereikten de Turkse grens, waar ze door de Turken werden opgehangen.

Op de vooravond van W.O. 2

In 1936 werd Mellah Mustapha Berzani overgebracht naar Suleymanieh. Hij leefde er gedurende 6 jaren in bewaakte vrijheid. In 1937 werden twee nationalistische Koerdische bewegingen opgericht : Brayati (Broederlijkheid), gesticht door Sjeikh Latif, een van de zonen van Sjeikh Mahmoud, en in 1938 Azadi Kurd (Koerdische vrijheid) door de jonge Koerden van Suleymanieh. In 1938 werd nog een andere groep gevormd door de jongeren van Suleymanie, nl. Darkar. Deze ontwikkelt zich buiten Suleymanieh. Na 1940 worden clandestiene cellen van deze beweging opgericht in Erbil, Khanakin, Bagdad en Mosoel.

In 1941 besloten de verantwoordelijken van de verschillende organisaties op een vergadering om zich tot één enkele partij te verenigen, de Hiwa (de Hoop). Deze nieuwe partij groepeerde alle Koerdische nationalistenv: intellectuelen, arbeiders, vooral die van de petroleumsector van Kirkoek en de spoorwegaarbeiders, de boeren en de officieren, die een zeer belangrijke rol speelden. De hoofdzetel bevond zich buiten Koerdistan, met vertakkingen in de belangrijkste Koerdische steden : Kirkoek, Erbil, Suleymanieh... Deze partij gaf een tijdschrift uit, "Azadi" (de Vrijheid).

Zijn voornaamste taak was Mellah Mustapha Berzani te helpen na zijn vlucht uit Suleymanieh in 1943. "Hiwa" speelde ook een belangrijke rol bij de oprichting van de "Komala Jiani Kurdistan" (comité voor de heropstanding van Koerdistan) te Mahabad in Iran.

Mustapha Børzani

De lange tocht van Berzani

Op 13 juli 1943 vluchtte Berzani uit Suleymanieh en bereikte Berzan. Onmiddellijk na zijn ontsnapping streefde hij nog naar een overeenkomst met de autoriteiten ; hij vroeg naar hervormingen, omdat Iraaks Koerdistan leefde in een staat van catastrofale miserie. In de loop van dat jaar 1943 bevocht Berzani met slechts 200 partizanen het Iraaks leger dat bestond uit infanterie, pantserwagens en luchtmacht. In december 1943 begonnen de Britten zich ongerust te maken over het succes van Berzani. Ze zonden pantserwagens naar Diana, bij Rawandouz, en vroegen aan Irak zijn troepen terug te trekken. Maar Berzani lette wel op om Diana niet aan te vallen. Op 6 december 1943 verspreidde de partij Hiwa een "bericht van het Koerdisch hoofdkwartier aan het edelmoedige Iraakse volk", tegen de politiek van de regering, die het bestempelde als "bloeiende dictatuur in de schaduw van het Atlantische Pakt". Zo groeide een kleine rebellie uit tot een onrustwekkende politiek voor de Britten.

Half december 1943 had Cornwallis, ambassadeur van het Foreign Office in Bagdad, een onderhoud met eerste minister Nouri Saïd en met de regent waarin hij zijn ongerustheid uitdrukte ten overstaan van een onafhankelijkheidsbeweging voor geheel Koerdistan. Cornwallis wilde voor alles de petroleumvelden en de telefoonverbindingen veilig stellen. Hij schreef een dreigbrief naar Berzani en raadde hem aan zich over te geven.

Op 27 december 1943 antwoordde Berzani op het "ultimatum" van Cornwallis en vroeg een onderzoek van zijn "grievens". Hij vroeg eveneens de vrijlating van de partizanen en controle over de streek van Berzan.

De Britten vroegen de Iraakse regering de Koerden enkele rechten toe te staan. De Koerdische minister

zonder portefeuille, Mezid Mustapha, vroeg de oprichting van een echte burgeradministratie in Koerdistan. Maar geen enkele fundamentele hervorming werd doorgevoerd. Op 14 april 1944 schreef Berzani aan Cornwallis, aan de politieke officier van Mossoel en aan Majid Mustapha, om zich te beklagen over het niet-uitvoeren van de beloften. Hij besloot met de mededeling dat "hijzelf en zijn volk bereid waren om eigenhandig hun rechten te veroveren, indien de Britse regering zich hiertegen niet verzette."

Ten gevolge van de crisis in Koerdistan gaf de regering van Nouri Saïd haar ontslag op 3 juni 1944. De Britten wilden elk incident vermijden. Er heerste een stilzwijgende wapenstilstand. Het regeringsleger trok zich terug uit Noord-Koerdistan. De streek was nagenoeg autonoom. In april 1945 werd Cornwallis vervangen door een nieuwe ambassadeur, Stonehewer Bird. Op 10 april 1945 werd een amnestie-wet goedgekeurd in het Iraakse parlement, maar ze was niet van toepassing op de militairen, agenten en functionarissen die deelgenomen hadden aan de beweging van Berzani.

Het vertrek van Cornwallis en het einde van de vijandelijkheden in Europa betekenden ook het einde van de "speciale relaties" van de Britten met Berzani. De vijandelijkheden tussen Koerden en de Iraakse regering herbegonnen. Op 8 augustus 1945 besliste de Iraakse ministerraad gewapend de streek van Berzan te bezetten. En zonder te luisteren naar de Engelsen die tot voorzichtigheid maanden, begon het leger zijn offensief. Na een serie wisselende kansen kondigde een officiële mededeling op 7 oktober aan dat Berzani met enkele partizanen gevlucht was naar Iran.

Vanuit Mahabad, in Iraans Koerdistan, stelde Berzani voor aan alle vertegenwoordigers van de Koerdische organisaties in Irak - want Hiwa was intussen in 4 bewe-

gingen uiteen gevallen - om zich te verenigen. Dit gebeurde op 16 augustus 1946 gedurende het eerste congres van de P.D.K.-Irak (Democratische Partij van Koerdistan). Het programma van de nieuwe partij was vooruitstrevend. Naast zuiver nationalistische eisen - zelfbestuur voor Iraaks Koerdistan - bevatte het ook sociale eisen : agrarische hervormingen, hervormingen in de economie en in de sociale sector (nationalisering van de natuurlijke rijkdommen, scheiding van kerk en staat...). Bovendien zou de P.D.K., samen met de Volkspartij, de nationaal democratische partij en de K.P. van Irak, deelnemen aan het nationaal front.

Na de ineenstorting van de kleine Republiek van Mahabad, waar hij een actieve rol had gespeeld, moest Berzani vluchten naar de U.R.S.S. in april 1947, vergezeld van 500 manschappen. Ze bleven er 11 jaar ! Die "terugtocht van de 500", dwars door de bergen van Koerdistan, zou beroemd worden als een legende in de annalen van de nationale Koerdische beweging. Zij deed onvermijdelijk denken aan die andere "katabasis" (Xenophon) van zo lang geleden in diezelfde streek...

1947-1958 : de P.D.K. zonder Berzani

Vanaf 1946, terwijl de oprichters van de P.D.K. vergaderden in Bagdad, begon er een meedogenloze repressie in gans Irak. De linkse partijen werden verboden en hun leiders aangehouden. Tijdens massabetogingen in Bagdad en Kirkoek schoot de politie in de menigte. In januari 1947 kwam de vroegere eerste minister Nouri Said opnieuw aan de macht. De politie arresteerde de algemene secretaris van de Iraakse K.P., Youssef Salma. Youssef en twee andere leiders werden ter dood veroordeeld en de andere tot gevangenisstraffen.

Op 19 juni 1947 werden de 4 officieren die Berzani hadden vergezeld in Iran in Bagdad opgehangen. De families van de partizanen van Berzani, die naar Irak waren teruggekeerd na de val van de Republiek van Mahabad - ongeveer 5000 vrouwen, kinderen en ouderlingen - werden opgesloten in een kamp nabij Diana. De weerbare mannen die Berzani niet gevolgd waren naar de U.R.S.S. - een duizendtal ongeveer, waaronder Sjeikh Ahmed zelf - werden in Kirkoek en Suleymanieh in de gevangenis gezet.

In 1948 werd het verdrag van Portsmouth getekend. Dit verdrag voorzag in de oprichting van een gemeenschappelijke Iraaks-Britse verdedigingsraad om de progressieve beweging in Irak te beteugelen. De wrijvingen in Irak tussen links en de regering werden zeer ernstig. In de loop van de maand januari 1948 grepen hevige manifestaties plaats, die vaak uitliepen op oproer. Op 28 januari 1948 werd de laatste van deze manifestaties zeer brutaal uiteengeslagen: 30 doden en 300 gewonden. Diezelfde avond nam de regering ontslag en de volgende weigerde het verdrag van Portsmouth te ondertekenen.

Tijdens de eerste Israëlo-Arabische oorlog werd de krijgswet afgekondigd en de repressie nam toe. Een deel van de leiders van de Iraakse P.D.K. werd aangehouden als "communist", een ander deel vluchtte naar het buitenland, nog anderen hielden zich schuil. Gedurende deze periode streed de P.D.K. aan de zijde van de Iraakse K.P. en andere vooruitstrevende partijen.

Na de repressie van 1947-1949 was de P.D.K. nagenoeg zonder leiding. In september 1950 trachtten de kaderleden van de partij die op vrije voeten waren zich te hergroeperen en in maart 1951 had het tweede congres van de P.D.K. plaats. Twee maanden na zijn vrijlating werd Ibrahim Ahmed secretaris generaal.

In 1955 verdeelde de P.D.K. zich in twee takken ; want al sedert zijn oprichting in 1946 stond de partij voor het volgend dilemma : moesten zij voorrang geven aan het nationale probleem of aan het sociale ? Eén jaar later, in 1956, herenigden de twee strekkingen van de P.D.K. zich en vormden de "verenigde democratische partij van Koerdistan" (P.D.K.U.) met Hamza Abdalla als algemeen secretaris, die Khebati Kurdistani (De strijd van Koerdistan) publiceerde.

In 1958, na de oprichting van de Verenigde Arabische Republiek (Egypte-Syrië), dachten de Koerden eraan een revolutie te beginnen tegen de Iraakse monarchie. Ze vroegen hulp aan Nasser en verkregen zendtijd in het Koerdisch op Radio Kaïro.

Op 14 juli 1958 werd de Iraakse monarchie omver geworpen door generaal Abd El-Kerim Kassem. 's Anderendaags werd Sjeikh Khaled Nakchbendi, een invloedrijke Koerd, aangesteld als lid van de "soevereine Raad", samen met twee belangrijke Arabieren, een Soenniet en een Sjiet. Artikel 3 van de voorlopige grondwet van 20 juli 1958 luidde als volgt : "De Iraakse gemeenschap is gebouwd op de volledige samenwerking tussen alle burgers, op de eerbied voor hun rechten en vrijheden. De Arabieren en de Koerden zijn verbonden in deze natie. De Iraakse grondwet waarborgt hun nationale rechten in de Iraakse staat."

Voor het eerst, sinds de oprichting van Irak, werd de gelijkheid van Arabieren en Koerden officieel bevestigd. Ze werd verzinnebeeld in het wapenschild van de nieuwe republiek : een Koerdische dolk gekruist met een Arabisch zwaard.

De nieuwe persvrijheid was een weldaad voor de Koerden. Tot nog toe waren de Koerdische publikaties zuiver letterkundig of historisch. Het maandblad Hetaw

(De Zon), gepubliceerd in Suleymanieh sinds 1953, en Gelawej (Pleiade) werden na de revolutie vervangen door Hiwa (De Hoop) en Jin (Het Leven). Andere publikaties verschijnen : Pehkewtin (De Vooruitgang), Chefeq (De Dageraad) te Suleymanieh. In Kirkoeek : Beyan (Het Manifest) en Roja Nû (De Nieuwe Dag). De P.D.K. publiceert vanaf 1959 Khebat (De Strijd).

Ondanks de verwachtingen die de nieuwe republiek had gewekt bij de Koerden, kwamen al vlug de dubbelzinnigheden van de nieuwe machthebbers naar voor. Abd El-Selam Aref, vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken, van de Nasser-strekking, en de Baasisten (van de Baas-partij ; "Baas" wil zeggen "heropstanding", terugkeer tot het Groot Arabische Rijk) waren pan-Arabieren en fervente voorstanders van de Verenigde Arabische Unie die Egypte en Syrië verbond. Art. 2 van de voorlopige constitutie verkondigde dat "de Iraakse staat integreerend deel uitmaakt van de Arabische Natie".

Tussen Kassem en Aref begon er een krachtmeting waarbij Kassem het haalde. Hij benoemde zijn rivaal tot Ambassadeur te Bonn op 1 oktober en gaf Berzani toestemming terug te keren naar Irak.

7 oktober 1958 : Terugkeer van Berzani

Op 7 oktober 1958 kwam Berzani per vliegtuig aan te Bagdad na een tussenlanding in Kaïro waar hij Nasser had ontmoet. Een entoesiaste menigte onthaalde hem te Bagdad als een staatshoofd. In april 1959 kwamen zijn wapenmakers aan per boot : 460 mannen, 108 vrouwen van Sovjet-oorsprong, en 225 kinderen !

Eind november 1958 stelde Berzani de stichting

voor van één partij, en op het 4de congres werd de P.D.K.U. weer de P.D.K. Maar 1959 en 1960 waren beroerde jaren voor de betrokken partijen : de tegenstellingen tussen de verschillende Iraakse leiders mondden uit op een gewapend conflict te Mosoel tussen Arabieren en Koerden, alsook tussen verschillende eenheden van het Arabisch leger. Ook de tendens-verschillen binnen de P.D.K. - links t.o. rechts - kwamen naar voren. Er was dubbelzinnigheid tussen Berzani en de P.D.K., tussen de Koerden en Kassem, tussen de Koerden en de communisten.

Begin 1960 verklaarde het regeringsdagblad El-Thawra (De Revolutie), in een artikel getiteld "De Arabische Natie en het probleem van de minderheden", dat het lot van de Koerdische minderheid in Irak verbonden was met dat van de Arabische natie en dat "deze minderheid moet worden geassimileerd". De Iraakse Arabieren hadden dus problemen met enerzijds de rechtsgelijkheid van de twee volkeren van Irak - niet te vergeten dat de Koerden 27% van de totale bevolking uitmaken - en de opslorping van Irak in de rest van de Arabische wereld.

De vrijheidsoorlog van 1961 tot 1975

De oorlog tussen 1961 en 1975 bestond uit een serie mini-oorlogen, onderbroken door min of meer langdurende wapenbestanden. In die periode volgden te Bagdad vier verschillende regimes mekaar op, telkens na min of meer bloedige staatsgrepen. Telkens nam het versbakken regime contact op met de Koerden. Zij aanvaardden telkens een staakt-het-vuren omdat ze uitgeput waren van de strijd tegen het vorige regime. Maar dit liet het nieuwe regime in Bagdad ruimte om zijn positie te verstevigen. En zodra ze zich voldoende sterk voelden,

Clandestiene drukkerij

hernamen de nieuwe machthebbers de politiek van hun voorgangers, en de vicieuze cirkel sloot zich weerom...

In de lente van 1974 voerde het Iraaks leger een groot offensief in Koerdistan. Twee maanden lang bombardeerde de luchtmacht dorpen en steden... Tegelijk ging de Arabisatie-campagne door in drie cruciale sectoren: Sindjar, Kirkook en Khanaqin waar de dorpen weggevaagd werden met bulldozers. De commissie voor grondverdeling weigerde eigenaarstitels toe te kennen aan Koerdische boeren, maar gaf ze systematisch aan Arabieren. Het gevolg hiervan was dat de Koerdenbeweging een vroeger nooit gekende omvang bereikte. De overgrote meerderheid van de Koerdische bevolking schaarde zich achter Berzani en in het bijzonder de Koerdische intellectuelen en studenten die in de grote Iraakse steden woonden : Bagdad, Kirkook, Mosoel, Suleymanieh, ondanks het feit dat zij in Berzani een feodaal zagen. Velen die in het buitenland studeerden, onderbraken hun studies om de Koerdische beweging te vervoegen.

Enkele honderd-duizenden voortvluchtigen, politieke bannelingen, Koerdische vluchtelingen die de oorlog van juli-augustus 1974 ontvluchtten of verdreven zijn uit de gearabiseerde streken, voegden zich eveneens bij de beweging. Eind april ziet Berzani zich verplicht aan de Sjah een toevluchtsoord te vragen in Iran voor de Koerdische vluchtelingen, want zijn administratie kon ze niet langer verwerken. Eind september 1974 worden 110.000 Koerdische vluchtelingen uit Irak ondergebracht in Iraanse vluchtelingenkampen. Zij vormden natuurlijk een soort gijzelaars in de handen van de Sjah. De hele maand september 1974 bereiken dagelijks tientallen families van vluchtelingen de grens bij Hai Omran. Alvorens over te steken, bleven ze daar dagen, soms weken in open lucht bivouakeren, op 1700 m. hoogte, te midden van hun schamele bagage.

Na de historische slag bij de Hendrin-berg (2875 m. hoog), in de herfst van 1974, was Berzani absoluut meester over een gebied van 35.000 km². Sinds de Republiek van Mahabad was dit de eerste keer dat de Koerden een zekere autonomie bekwamen. Een kabinet van 9 ministers had de leiding over de lopende zaken. De Koerdische regering werd geleid door Sami. Hij was eveneens minster van buitenlandse zaken. De landsverdediging werd aan een militair bureau toevertrouwd. De hoofdstad was Haj Omran, klein dorpje bij de grens met Iran, beschermd tegen Iraakse luchtaanvallen.

De Koerdische administratie was vrij indrukwekkend: de ministeries bevonden zich langsheen de beroemde Hamilton-route: simpele gebouwen, tenten... Het ministerie van voorlichting en opvoeding had de best bezette administratie. Dit was mogelijk dank zij de Koerdische intellectuelen die de beweging bijtraden: professoren of kaderleden uit de Iraakse ministeries. Een vertaalbureau gaf een overzicht van de buitenlandse pers, er was ook een dienst voor het beluisteren van buitenlandse radio's. De Stem van Koerdistan had uitzendingen in het Koerdisch en het Arabisch.

De toestand in deze eerder beperkte zone was niet te vergelijken met die in de rest van het bevrijde gebied. In de herfst van 1974 waren in Badistan 500- tot 700.000 personen onderworpen aan een blokkade en dat sinds augustus: in het Zuiden verhinderde het Iraakse leger alle doorgang van levensmiddelen naar het Noorden, in het Noorden grendelde het Turks leger de grens af.

De ernst van de toestand noopte de Koerdische leiders ertoe sinds de maand augustus een nieuwe piste aan te leggen. Op enkele weken tijd werd die met bulldozers getrokken dwars door de bergen. Maar omwille van de raids van Iraakse bommenwerpers kon ze alleen maar 's nachts worden gebruikt.

Einde september 1974 was de toestand alarme-
rend. De prijsstijging van voedingswaren was verschrikke-
lijk ; het spook van de hongersnood was overal aanwezig.
Het aantal vluchtelingen in Badinan bedroeg 100- tot
150.000 personen. Maar er waren ook de niet geregis-
treerde vluchtelingen die gelijk waar leefden, onder de
bomen, in de droge beddingen van bergriviertjes, tegen
bergflanken, in grotten; anderen zochten de nabijheid op
van de Turkse grens om te ontsnappen aan de
bombardementen van de Iraakse luchtmacht. Bovendien
waren er 120.000 vluchtelingen in Iran (oktober 1974).

In juni 1974 had de Iraanse regering aan het
internationaal comité van het Rode Kruis en aan het
Hoog Commissariaat voor de vluchtelingen van de
U.N.O. gevraagd afgevaardigden te sturen om de vluchte-
lingenkampen in Iran van Koerden uit Irak te bezoeken.
Na een inspectiereis vroegen die afgevaardigden aan de
Iraanse autoriteiten of zij hulp nodig hadden. Het
antwoord was negatief. Dan vroegen zij de toestemming
om afgevaardigden en hulp voor Iraaks Koerdistan te laten
transiteren door Iran. Het antwoord bleef negatief.

De winter 1974-1975 was zeer hard. Dr. Ale-
xander, Nederlands geneesheer, was een van de zeldzame
getuigen, maar hij werd na de nederlaag aangehouden
door de Iraakse autoriteiten en opgehangen wegens zijn
Joodse afkomst.

6 maart 1975 : het akkoord van Algiers

Gebruik makend van de OPEC-vergadering te
Algiers die de leiders van de voornaamste olieproduce-
rende landen bijeenbracht, slaagde president Houari
Boumedienne erin de gezworen vijanden, Iran en Irak,

Akkoord van Algiers, 6 maart 1975

te verzoenen, die mekaar het meesterschap over de Perzische Golf betwistten. Op die manier trachtte Boumedienne de macht van de twee super-mogendheden, de V.S. en de U.S.S.R., in de Perzische Golf en de Middellandse Zee te verzwakken. Daartoe was het echter nodig snel een einde te stellen aan het Koerdisch conflict waarvan de escalatie onrustwekkend was.

De partijen aanvaardden het voorstel van Boumedienne en terstond staakte Iran elke hulp aan de Iraakse Koerden. Trouwens terwijl hij de Iraakse Koerden aan 't steunen was, had de Sjah niet opgehouden de Iraanse Koerden te onderdrukken.

Twee dagen later bombardeerde de Iraakse luchtmacht systematisch de ganse Choman-vallei. Zij moesten thans niet meer beducht zijn voor de Iraanse DCA en hun missielen. Op 8 maart 1975 lanceerde Irak een algemeen offensief. De peshmergas vochten met een ongelooflijke energie.

Eén week na de bekendmaking van het akkoord van Algiers, kondigde de Iraakse regering de schorsing aan van de operaties in Koerdistan. Het bestand moest duren tot het einde van de maand om de Koerden toe te laten te kiezen tussen de ballingschap in Iran of de overgave aan de Iraakse autoriteiten.

De Koerden wilden vechten tot het uiterste en zetten een plan voor guerilla-oorlog op punt. Maar de Iraakse, Iraanse en Algerijnse onderhandelaars van het Algiers-akkoord ondertekenden een protocol dat in de oprichting voorzag van drie commissies en de plaatsing van een vijftigtal Algerijnse officieren aan weerszijde van de grens.

De meningen bij de P.D.K.-leiding over voortzetting of stopzetten van de gevechten waren verdeeld. Na veertig jaren van strijd vertrok generaal Mustapha Berzani naar de

Verenigde Staten waar hij asielrecht had aangevraagd. Hij stierf daar op 2 maart 1979 aan longkanker. Hij was 75 jaar oud.

De toestand na de ineenstorting van het verzet

Na de ineenstorting van het verzet dat Berzani had geleid, beleefden de Koerden een tijd van verschrikkelijke ontmoediging, niet alleen in Iraaks Koerdistan, maar ook elders. Stilaan echter, na verschillende terreinverkenningen, reorganiseerden zij zich en poogden gebruik te maken van de harde ondervinding van de laatste jaren. Sinds 1980 vormden de Koerdische partijen in Irak een front, geheten DJOUD (Democratisch, Patriotisch Front) met sommige Arabische oppositiebewegingen. Dit front groepeerde de Democratische Partij van Iraaks Koerdistan (P.D.K.I.) geleid door de zoon van Berzani, Mes'oud Berzani, de Democratische Volkspartij van Koerdistan (P.D.P.K.), geleid door Sami, de Socialistische Partij van Iraaks Koerdistan (P.S.K.I.), de Koerdische Socialistische Partij (PASOK), de Iraakse Communistische Partij. En sedert einde 1987 bestaat het Front van Koerdistan waartoe de hoger vernoemde partijen toetraden alsook de Patriotische Unie van Koerdistan (Y.N.K.) onder leiding van Djelal Talabani, een dissident van Berzani.

Nooit voordien waren de verhoudingen tussen de Koerdische partijen zo goed. Dank zij die nauwe samenwerking konden zij verschillende streken bevrijden en er zich organiseren.

Ondertussen zette de Iraakse regering zonder ophouden de intense arabiseringscampagne verder. Enerzijds werd officieel verklaard dat de Koerden inwendige

autonomie hadden bekomen, anderzijds werd werk gemaakt van een terrein-ontruiming langs de grens, om de Iraakse Koerden af te zonderen van de anderen. Zo werden 150.000 dorpelingen gedeporteerd naar Arabische gebieden in het Zuiden en werden Arabische stammen overgebracht naar Koerdische gebieden die rijk zijn aan petroleum, vooral rond Kirkoek. Na evacuatie van de dorpen vernietigde het leger elk spoor van menselijk leven; 1150 dorpen werden totaal verwoest, het vee werd ter plaatse afgeslacht, boomgaarden en moestuinen werden met chemische producten onbruikbaar gemaakt, waterbronnen werden gedicht met beton. Op die manier werd een vruchtbaar gebied van 25.000 km² (2,5 keren Libanon) verlaten.

Op het gebied van de terechtstellingen, folteringën, moorden, volstaat het het rapport van Amnesty International van 20 augustus 1979 na te slaan waarin men zegt dat Irak nog steeds het treurig record haalt "van het grootst aantal executies in het Midden-Oosten".

Omdat vele jonge Koerden weigerden deel te nemen aan de Iraaks-Iraanse oorlog, en er daarnaast groeiende samenwerking was tussen de Koerdische partijen, raakte de Iraakse regering bezeten door een ongehoorde repressie-woede die ze vooral koelt op de onschuldige burgerbevolking.

Volgens de humanitaire organisatie "Vereniging voor de verdediging van bedreigde volkeren" werden 900 kinderen van 10 tot 14 jaar door het Iraaks leger opgepakt te Suleymanieh in september 1985. Massale manifestaties werden op touw gezet waar er één op 4 november te Suleymanieh uitliep op 160 terechtstellingen.

Volgens een bericht van Amnesty International werden 300 kinderen van 10 tot 14 jaar in de gevange-

nis van de militaire geheime dienst te Suleymanieh ondervraagd in september 1985. Enkele dagen later vond men de lijken van 3 kinderen terug in de straten van de stad, met duidelijke sporen van foltering. De anderen werden overgebracht naar de civiele gevangnissen van Suleymanieh en Kirkoek. In januari 1987 overhandigde de politie de verminkte lichamen van 29 kinderen, gestorven onder de folteringen,... tegen betaling van een zware taks...

Onlangs heeft het Europees Parlement deze barbaarse handelingen veroordeeld en aan de lidstaten gevraagd alle mogelijke druk uit te oefenen op Irak. Bovendien heeft ditzelfde parlement verklaard dat, indien die moordpartijen voortduren, de lidstaten hun relaties met Irak zouden moeten herzien.

Dit alles als straf voor de families van deserteurs. Eind 1985 moesten alle families uit de steden van het zgn. "autonome gebied" (Irak beweert de Koerden autonomie te hebben gegeven) een administratief formulier invullen om uitleg te geven omtrent de afwezigheid van mannen. Families van deserteurs werden aangehouden en naar het Arabische Zuiden van Irak gedeporteerd. Alleen al in de stad Erbil, "hoofdstad van de autonome regio", werden 85 families gedeporteerd naar Nuqrat-Salmon, op 250 km ten Zuiden van Bagdad.

Eind 1985 laaide in vele Koerdische streken van het land het geweld weer op : executies, bombardementen, dynamiteren van huizen, begraven van levende mensen...

De Internationale Federatie voor de Mensenrechten berichtte op 10 maart 1987 te Parijs dat sinds 1983 in Irak 8000 Koerden verdwenen waren! Volgens diezelfde Federatie had het Iraaks leger op 30 juli 1983 de kampen van Oustafa en Diyana omsingeld en er alle mannen tussen 12 en 80 jaar gevangen genomen om

ze over Bagdad naar de Sjiïetische streken van Nedjef en Kerbela te brengen en daarna naar de grensstreken met Jordanië. Veel waarnemers denken dat ze werden omgebracht.

Chemische bommen

In april 1987 gooide het Iraaks leger chemische bommen met gifgassen op Koerdische dorpen in verschillende gebieden : Suléymanieh, Karadagh, Mawet. De voorlopige balans was 400 gekwetsten, hoofdzakelijk vrouwen en kinderen, waarvan er 30 stierven. Het gevolg was dat duizenden families hun steden en dorpen verlieten en toevlucht zochten bij de partizanen "peshmerga" in de bevrijde zones. Anderzijds werd de deportatie-actie, ingezet in 1975, actief opgevoerd. De laatste 10 jaren werden ongeveer 1500 Koerdische dorpen "leeg" gemaakt en werden er 500.000 mensen gedeporteerd naar het woestijngebied in het Zuiden van Irak, bij de Jordaanse grens.

Het agentschap France Presse meldde, in een bericht van 28 april 1987, de aanwending door Irak van chemische wapens, en steunde daarvoor op een beschuldiging geuit door het Frans Comité tegen de repressie in Irak. Het comité zei dat de bombardementen een vergeldingsactie waren tegen de omvangrijke operaties in samenwerking uitgevoerd door verschillende Koerdische partijen van Irak.

De hel van Halabdjja

Op 18 maart 1988 bombardeerde het Iraaks leger de Koerdische stad Halabdjja - 70.000 inwoners - met chemische bommen. Op enkele uren tijd stierven 5.000 mensen een verschrikkelijke dood en werden 10.000 anderen zwaar gekwetst. Volgens de Belgische toxicoloog Dr. Heyndrickx zijn drie kwart van het niet te redden. De overlevenden zijn gevlucht naar Iran. Vandaag is Halabdjja een dode stad, treurige herinnering aan Hiroshima en Nagasaki !

Ditmaal reageerde de internationale publieke opinie. De gruwel was te groot ! De meerderheid van de Europese landen veroordeelden het gebruik van gifgasbombardeerten, maar zonder Irak met name te noemen ! Het Europees Parlement daarentegen en heel wat internationale organisaties veroordeelden Irak met energie, evenals de media. De Arabische landen vormden een blok met Irak : zij ontkenden het gebruik van chemische wapens door Irak en bestempelden de beschuldigingen als een "zionistisch complot"!

Eén, hooguit twee weken later verstomde de belangstelling voor de Koerden opnieuw. In feite ging het plots gewekte interesse niet naar de Koerden zelf, maar naar de chemische wapens waarmee zij werden uitgeroeid !

Toen na de wapenstilstand van 20 augustus 1988 Irak voortging chemische wapens te gebruiken tegen de Koerden, hebben de meeste Westerse regeringen Irak openlijk veroordeeld, voor de eerste keer.

SYRISCH KOERDISTAN

In 1927 vluchtten een aantal Koerdische intellectuelen de verdrukking onder Ata-Turk in Turkije en vestigden zich in Syrië, dat zich onder Frans mandaat bevond. Zij stichtten er de Koerdische organisatie Hoybûn (De Onafhankelijkheid). De stichter was Memduh Selim uit Van en de voornaamste leden waren Kadri en Ekrem Djemil, Djeladet en Kamuran Bedir Khan, Hadjo Agha, Osman Sabri...

Deze organisatie had de volgende doelstellingen :

- Strijden voor de onafhankelijkheid van Turks Koerdistan. Zo verleenden zij steun bij de opstand van de Berg Ararat (1927-1930).
- De voortdurende verbinding verzekeren met de Koerden uit Irak en Turkije. Met dat doel werden een tiental leden gevestigd bij de Turks-Iraakse grens.
- In contact treden met de Koerden in Iran. Toen in 1946 de Republiek van Mahabad werd uitgeroepen, werd Kadri Djemil Pacha erheen gestuurd als vertegenwoordiger van Hoybûn.
- Vriendschapsbanden tot stand brengen met de Armeniërs, zijnde van oudsher buren van de Koerden.
- De Koerdische cultuur bevorderen. Zo verleenden zij hun medewerking aan het tijdschrift "Hawar".

- De Koerdische kwestie doen kennen bij de internationale publieke opinie.

Tot de 60-er jaren was de repressie tegen de Koerden in Syrië niet zo erg. Dat was te wijten aan het feit dat de Fransen hen goed gezind waren tijdens hun bezetting van Syrië (Syrië was onder Frans mandaat tussen de twee wereldoorlogen). De volksdichter Djigerkhouine (Cigerxîn) mag zijn "Diwan" (bundels) uitgeven in het Koerdisch. De invloed van zijn gedichten op alle Koerden was enorm. Een aantal Koerdische intellectuelen verenigden zich rond het culturele tijdschrift Hawar (De Oproep) gesticht door Prins Djeladet Bêdir Khan. Van 1932 tot 1935 en nadien van 1941 tot 1943 verschenen er in totaal 57 nummers van, opgesteld in het Koerdisch en het Frans. Het geïllustreerde bijvoegsel Ronahi (Het Licht) gaf vooral berichtgeving over W.O. 2.

Ook op politiek vlak konden de Koerden zich organiseren in Syrië. Een groep intellectuelen, arbeiders en boeren stichtte in 1957 de Democratische Partij van Koerdistan, volgens het model van de Iraakse P.D.K.. Haar programma ziet er zo uit : herkenning van de Koerden in Syrië als een ethnische groep met recht op een eigen cultuur. Zij wil met andere Syrische politieke groeperingen vechten voor een landhervorming en voor de oprichting in Damaskus van een democratische regering. Maar twee jaar later worden een aantal van de verantwoordelijken van de Syrische P.D.K. aangehouden. Het is de zwarte periode van kolonel Sarraj die rechtstreeks afhangt van de Egyptische Nasser na de unie van Syrië en Egypte (Verenigde Arabische Republiek). De mensenjacht en de barbaarse folteringën begonnen. Elke culturele en politieke activiteit van de Koerden werd lam gelegd.

In september 1961 liep de "Verenigde Arabische Republiek" op de klippen. De bourgeoisie van grootgrondbezitters nam de macht in Syrië. De Koerden werden

S A L : 2 - 11
HEJMAR : 24 - 57

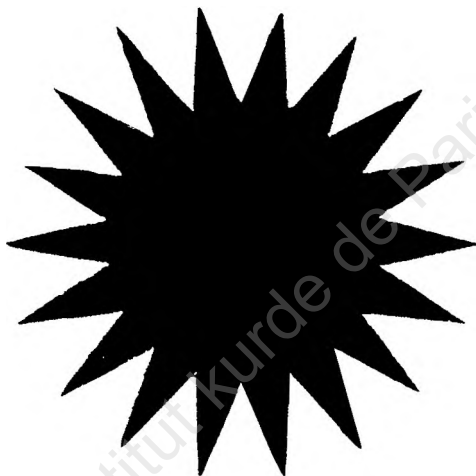
HAWAR

ANNÉE : 2 - 11
NUMÉRO : 24 - 57

YEKŞEMB -- YEKŞEMB
1 NÎSAN 1934 - 15 TEBAX 1943

DIMANCHE-- DIMANCHE
1 AVRIL 1934 - 15 AOÛT 1943

KOVARA KURDÎ ★ REVUE KURDE

ÇAPXANÊN : MINDIK-EL-MIBKI, TEREQÎ, SEBATÊ
Ş A M : 1934 - 1943

SAL 14
HEJMAR 1-28
1 NISAN 1942
ADAR 1945

RONAHÎ

ANNEE 14
NUMÉRO 1-28
1 AVRIL 1942
MARS 1945

SUPLÉMENT ILLUSTRÉ DE LA REVUE KURDE HAWAR

Mîr CELADET BEDÎRXAN
Xwedî û Berpirsiyarê Kovarê

ŞAM - 1942-1945
ÇAPXANA SEBATÊ
ÇAPXANA TEREQIYÊ

BERHEVOK : ÇAPXANA JINA NÛ

beschuldigd tegen het Arabisme te zijn en mee te heulen met de Koerden van Irak die hun opstand beginnen.

Op 23 augustus 1962 gaf het decreet n° 33 toestemming om een speciale volkstelling te houden in de provincie van Djezira (Syrisch Koerdistan), want men beweerde dat Koerden uit Turks Koerdistan illegaal binnenkwamen "om het Arabisch karakter van de streek te vernietigen". Resultaat van de volkstelling : 120.000 Koerden van Djezira werden als "vreemden" afgeteld en de rechten voortspuitend uit de Syrische nationaliteit werden hen ontnomen.

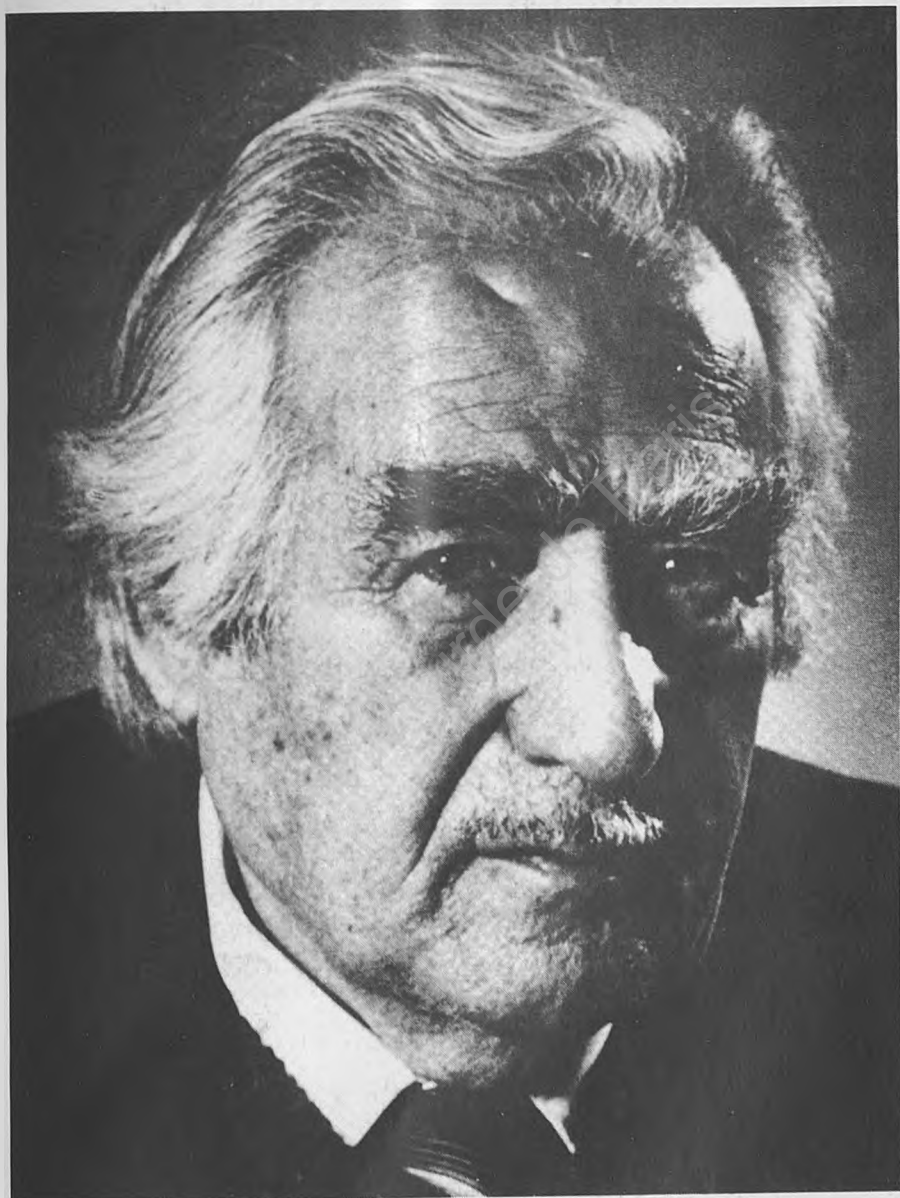
Om zich te verzetten tegen "het Koerdisch gevaar" en om het "Arabisch karakter" van de streek te vrijwaren, huldigde de Syrische regering datzelfde jaar het zgn. plan van de "Arabische gordel" in. Dit plan voorzag de uitdrijving van de hele Koerdische bevolking gevestigd te Djezira langsheen de grens met Turkije en hun geleidelijke vervanging door Arabieren. De verdreven Koerden zouden in het Zuiden gevestigd worden en bij voorkeur verspreid. De ontdekking van petroleum te Karatchok in Djezira versterkte deze politiek.

In maart 1963 verslechterde de toestand van de Koerden. De Baas-partij van Michel Aflak nam de macht. Zijn socialisme was vooral nationaal-Arabisch. In november van datzelfde jaar publiceerde Mohamed Talab Hilal, hoofd van de politieke politie van Djezira, een "Studie van de provincie Djezira, vanuit nationaal, sociaal en politiek standpunt". In deze studie wilde Hilal "wetenschappelijk" en "anthropologisch" bewijzen dat de Koerden "geen natie vormen". Hij besloot : "Ziedaar wat het Koerdische volk is, nl. een volk zonder geschiedenis, noch beschaving, noch taal, noch ethnische oorsprong : het heeft enkel eigenschappen van de lichaamskracht : vernielingsmacht en geweldpleging, die trouwens eigen zijn aan alle bergvolkeren." Bovendien

"putten de Koerden uit en leven van de beschaving en de erfenis van de naties bij dewelke zij leven. Zij hebben geen enkel aandeel in de beschavingen noch in de geschiedenis van die landen."

Hilal stelde een plan voor in 12 punten dat eerst diende toegepast tegen de Koerden van Djezira en daarna in andere Koerdische gebieden :

1. Een politiek van "betr" (afnemen) : transfer en verspreiding van de Koerdische bevolking.
2. Een politiek van "tedjhil" (analfabetisatie) : de Koerden van alle onderwijs verstoken houden, zelfs in het Arabisch.
3. Een politiek van "tedjwil" (uithongering) : alle werkgelegenheid ontnemen aan de Koerden.
4. Een politiek van uitlevering : aan de Turkse regering alle Koerden uitleveren die ontsnappen na de opstanden in Zuidelijk Koerdistan.
5. Een politiek van "verdelen om te heersen" : de ene Koerden tegen de anderen opzetten.
6. Een politiek van "hizâm" (gordel) : dezelfde als voorgestaan in 1962.
7. Een politiek van "iskân" (kolonisatie) : inplanting van "rasechte en nationalistische Arabieren" in de Koerdische streken "om de Koerden vóór hun verspreiding in de gaten te houden".
8. Een militaire politiek : "divisies legeren in de gordelzone", waarvan het "de taak zal zijn toe te zien op de verspreiding van de Koerden en de vestiging van Arabieren volgens het plan dat de Staat zal uitwerken".

Cigerxwin (1903-1984), grote volksdichter.

9. Een politiek van "socialisatie" : oprichting van "collectieve boerderijen" voor de Arabieren gevestigd in de streek, en "bewapening van dezen".
10. Verbod voor alwie geen Arabisch kent om in de betrokken streken zijn burgerrechten van actief of passief stemrecht uit te oefenen.
11. De Koerdische ulemas (religieuzen) overbrengen naar het Zuiden en "Arabische ulemas sturen in hun plaats".
12. Een brede anti-Koerden-campagne opzetten bij de Arabieren.

Behoudens de geforceerde transfer, werden reeds heelwat maatregelen uit Hilal's voorstel gerealiseerd : 120.000 Koerden werden na de "volkstelling" geklasseerd als niet-Syriërs. Maar zij waren wel goed voor militaire dienst. Zij moesten vechten en hebben gevochten op de Golan-hoogte. Zonder identiteitspapieren konden ze niet wettig trouwen, noch in een ziekenhuis worden opgenomen, evenmin hun kinderen in scholen inschrijven.

Het plan i.v.m. de "Arabische gordel" werd nadien schroomvol omgevormd tot "plan voor de oprichting van modelhoeves van de staat in de provincie Djezira" en "agrarische hervorming". De bedoeling is de Koerdische boeren weg te sturen uit de streek en te vervangen door Arabieren.

In 1966 dacht men er ernstig aan het plan ten uitvoer te brengen en het zelfs uit te breiden tot Kurd-Dagh (Koerden-gebergte). De boeren kregen op selectieve wijze bevel te vertrekken. Maar zij weigerden. De oorlog tegen Israël verplichtte de regering om, momenteel toch, het plan in de ijskast te stoppen.

Na de bouw van de stuwdam van Tabqa op de Eufraat, dacht de regering eraan de Arabische boeren, waarvan de dorpen onder water liepen, te vestigen op Koerdische gronden van Djezira. In 1975 werden 40 "moderne dorpen" door de staat gebouwd in de "gordelzone" en 7000 Arabische boerenfamilies werden er gevestigd en bewapend.

De uitvoering van het plan voltrok zich langzaam om de aandacht van de buitenwereld niet te trekken : spoliatie-maatregelen, administratieve plagerijen, politie-razzia's, verlies van werkgelegenheid, inbeslagname van literaire werken, platen en cassetten met Koerdische folkloré-muziek. De kleine stad met Koerdische naam "Derik" werd officieel omgedoopt tot "Al-Malikiyyeh". Verantwoordelijken van de Syrische P.D.K. zijn sinds jaren in de gevangenis. Amnesty International trekt zich het lot aan van enkelen onder hen.

In de 70er-jaren moesten 30.000 Koerden uit Djezira vertrekken. Zij vluchtten naar Libanon of in de Syrische steden.

Sinds Hafez El-Assad de touwtjes in handen heeft, is de onderdrukking van de Koerden minder sterk. Hij weet dat zijn bewind breekbaar is en niet populair. Daarom verkiest hij het de Koerden en de Christenen koest te houden, om het aantal rumoerige opposanten niet nog te vergroten. Dit betekent niet dat de Koerden rechten kregen in Syrië, maar wel dat ze, zolang ze maar niet aan politiek doen, rustig mogen luisteren naar Koerdische muziek ; ze laten zelfs oogluikend toe dat sommige boeken in het Koerdisch - uitsluitend van literaire aard - half clandestien verkocht worden. Sinds enkele jaren mogen de Koerden hun nationaal feest Newroz vieren, maar onder controle van de militaire gezaghebbers. In 1986 waren er zware rellen te Damaskus en Alep bij de voorbereiding van dit feest : er vielen zelfs enkele doden. In 1987 lieten de militairen niet toe dat Koerden uit een bepaalde streek Newroz vierden in een andere streek !

KOERDEN IN DE U.S.S.R.

In de U.S.S.R. is er geen Koerdisch grondgebied, maar wel een Koerdische gemeenschap of liever compacte maar verspreide kolonies die zich bevinden in de Republieken Trans-Caucasië en Centraal Azië. De grote meerderheid van de Koerden leeft in Azarbaidjan en Armenië. De rest vindt men in Georgië, Kazachstan, Kirghizië en Turkmenië.

De spreiding van de Sovjet-Koerden is, gedeeltelijk, te wijten aan historische en godsdienstige factoren. In de tweede helft van de 18e eeuw woonden sommige Koerdische stammen tot aan de vlakte van Erivan (Armenië), daarna tot Azarbaidjan. Dank zij deze langzame maar voortschrijdende expansie ontstonden steeds nieuwe Koerdische dorpen. De Tsaristische autoriteiten stonden vrij gunstig tegenover deze inplanting, waarschijnlijk om zich van de Koerden met erkende vechterskwaliteiten te bedienen tegen de Ottomaanse en Perzische Rijken...

In de 19e eeuw groeide de vloedgolf van Koerdische inwijking ten gevolge van de Russisch-Turkse oorlogen en van de opstanden in Ottomaans en Perzisch Koerdistan gedurende heel deze 19e eeuw. De vogelvrij verklaarde en opgejaagde Koerden zochten een laatste toevluchtsoord in het Tsaristische Rusland. Onder hen bevinden zich talrijke Yezidis, Koerden met een particuliere godsdienst, ontstaan uit de versmelting van Zoroastrisme en Islam, die tegelijkertijd door de Ottomaanse gezagdragers en door de Koerdische traditionele chefs die Muzelmans zijn

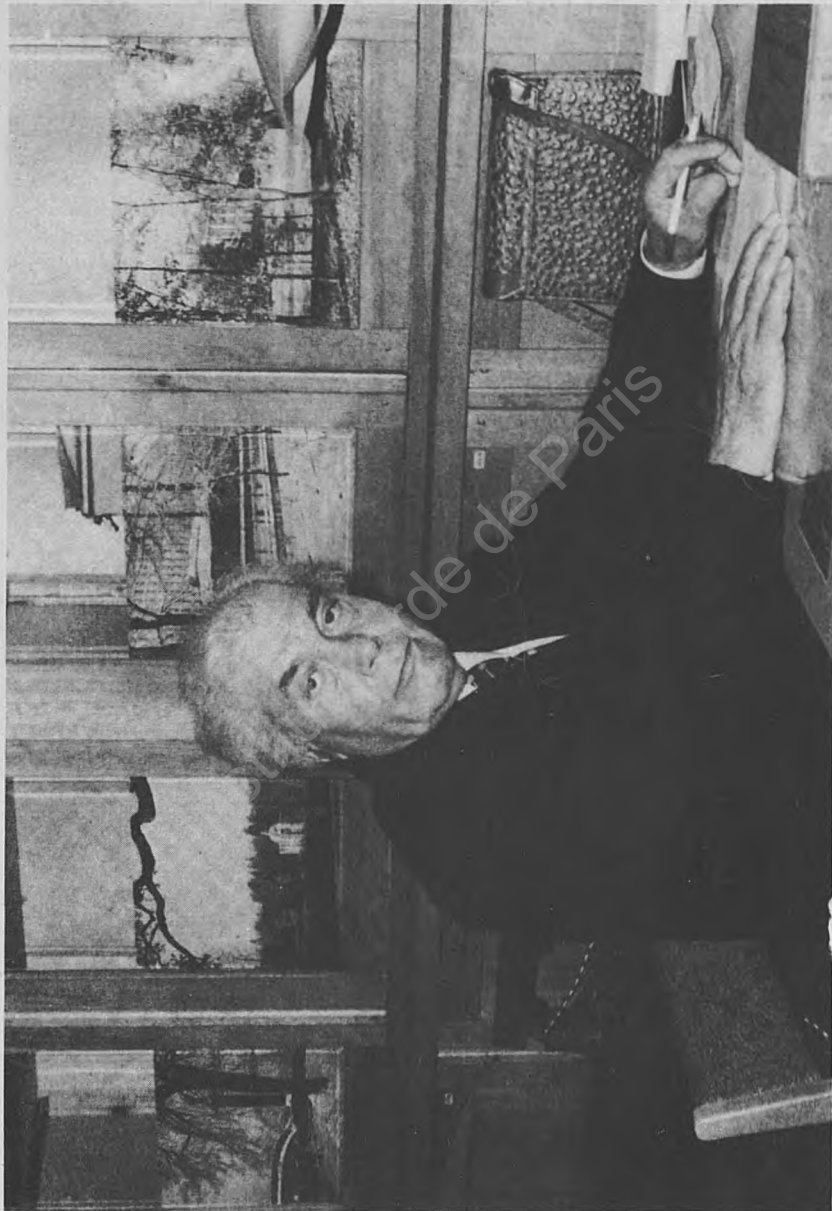
vervolgd worden. Na lange tijd ware progroms te hebben gekend, vestigen zij zich vooral in de christelijke gouwen Armenië en Georgië, minder vijandig t.o.v. hun godsdienstig particularisme. De Muzelmanse Koerden verkiezen zich te vestigen in het Muzelmanse Azarbaidjan, of, eerder zeldzaam, in de Azarbaidjaanse kolonies van Armenië.

Zelfs onder Sovjet-regime blijven de godsdienstige banden een belangrijke rol spelen op het verdere gedrag en evolutie van de Koerdische Muzelmanse of Yezidische kolonies. Ondanks hun numerieke zwakheid waren de Yezidis - en zijn nog - de beste verdedigers van de Koerdische identiteit : zij waken angstvallig over hun nationale particularismen en zetten zich schrap tegen pogingen tot opslorping door de Georgische en Armeense culturen. Hoewel talrijker, spelen de Muzelmanse Koerden slechts een bijkomstige rol in de ontwikkeling van het Sovjet cultureel leven.

Sinds 1915 vermindert de Koerdische immigratievloed aanzienlijk om verschillende redenen : de eerste wereldoorlog, de terreur onder de nationalistische regering Dachnak te Erivan, de burgeroorlog, de propaganda van de Turkse Sultans en de Kemalisten (Mustapha Kemal) tegen het bolsjevisme dat ze voorstellen als de doodgraver van familie, godsdienst en moraal.

Na de oprichting van het Sovjet-regime breken de Koerden met hun vroegere levenswijze. De nomaden worden gesedentariseerd en geleidelijk omgevormd tot gesalarieerde landbouwarbeiders, de kinderen gaan naar school. In de schoot van deze ietwat heterocliete en verspreide kolonies komt stilaan een nationaal leven van de grond.

Van 1930 tot 1937 had de "strijd om het onderwijs" plaats. Het Koerdisch wordt gebruikt bij de alfabetisatie in Armenië, Georgië en in zekere mate ook in Azarbaidjan.

Jenate Kurdo (1909-1985), een van de
grootste Koerdische schrijvers in Sovjet Rusland

Het Koerdisch cultureel leven

In Azarbaidjan en in Turkmenië versijnt geen enkel boek in het Koerdisch, geen enkele school wordt er geopend. In Armenië waren er geen publicaties in het Koerdisch tussen 1937 en 1946. De culturele productie van niet-Russische nationaliteiten zank tot een zeer laag niveau. Later werd een zekere impuls gegeven aan de nationaliteiten-politiek. In 1957 verschenen 12 werken in het Koerdisch, waaronder een Russisch-Koerdisch woordenboek met 30.000 woorden, samengesteld door I. O. Farizov.

In totaal verschenen, in alle Sovjet-Republieken samen, van 1921 tot 1960, 238 werken in het Koerdisch, met een totale oplage van 370.000 exemplaren.

De toestand nu

De Koerden van Armenië, Georgië en in zekere mate ook van Kazachstan en Kirghizië genieten culturele rechten. In de Koerdische dorpsscholen worden het Koerdisch en de Koerdische letterkunde onderwezen in het Koerdisch. In gemengde dorpen kunnen de ouders voor klassen met meer dan 5 Koerdische kinderen vragen - en bekomen - dat de Koerdische taal en letterkunde worden onderwezen.

Alle schoolhandboeken komen van Armeense uitgeverijen. Deze organismen publiceren eveneens werken van dichters en schrijvers verbonden aan de Koerdische secties bij de Unie van Armeense en Georgische schrijvers. Talrijke Koerdische schrijvers,

Cemila Celil, muzikante

onderzoekers, wetenschapsmensen - alsook Armeense en Sovjet-Kurdologen - verrichten onderzoekswerk over de Koerdische taal, geschiedenis en letterkunde in de Universiteiten van Erivan, Leningrad en Moskou. Sinds 1956 verzorgt Radio-Erivan dagelijks uitzendingen in het Koerdisch.

Institut kurde de Paris

DE KOERDEN IN EUROPA

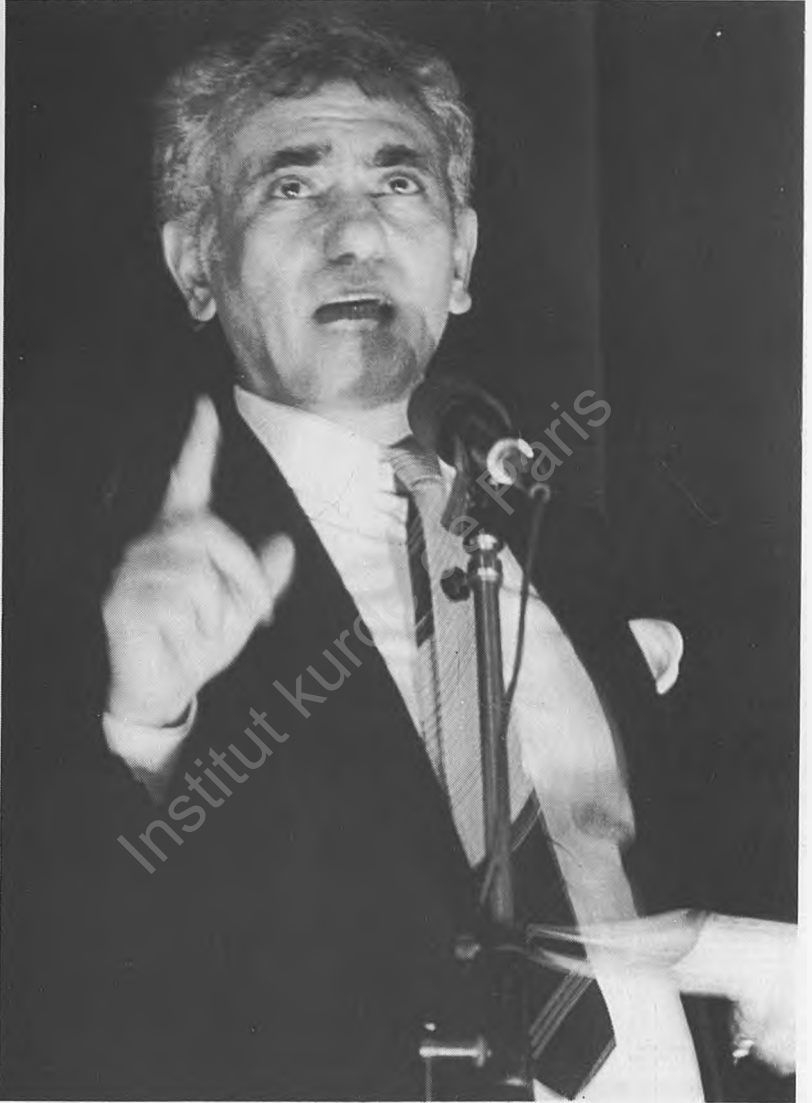
De Koerden begonnen naar Europa te komen in de 70er jaren. De meesten zijn Koerden van Turkije die als gastarbeiders met hun familie kwamen in het kader van bilaterale akkoorden tussen Europese landen en Turkije. De helft van hen leeft in de Bondsrepubliek ; ze vormen er een belangrijke groep van bij de 250.000 personen. Een kleine groep bestaat uit vluchtelingen die uit Irak kwamen na de ineenstorting in 1975 van de Koerdenopstand of uit Turkije na de staatsgreep van 1980. Tussen de jaren 1980-1988 kwamen er enkelen uit Iran en Irak, op vlucht voor de Irano-Iraakse oorlog. Er is ook een kleine groep studenten.

Bovenop de moeilijkheden die alle immigranten tegenkomen en die te wijten zijn aan de immigratie, beleven de Koerden een bijkomende verscheurdheid. Want ook in Europa beschouwt men ze meestal als Turken, Arabieren of Perzen, want ze genieten geen officiële erkenning. Dank zij een zekere uitdrukkingenvrijheid konden ze stilaan enkele socio-culturele organisaties stichten in Europa. Maar het lukt hen niet dezelfde culturele rechten te bekomen als de andere nationaliteiten, zoals daar zijn regelmatige programma's op radio en TV, voldoende subsidies voor hun activiteiten... Daarbij komt dat de Turkse regering grote druk uitoefent op de Europese regeringen, vooral die van de Bondsrepubliek, om de Koerdische organisaties stokken in de wielen te steken. Onlangs kreeg het cultureel tijdschrift Mizgin, uitgegeven te Bonn door het Rode Kruis in het Duits en het Koerdisch, waarvan de meeste artikels handelen over gezondheidsproblemen, verschijsingsverbod van de Duitse regering onder

invloed van de druk uitgeoefend door de Turkse regering die in dit tijdschrift een "aansporing tot separatisme" zag! De Duitse gemeenten, en sommige in België, weigeren Koerdische pasgeborenen in te schrijven als de ouders ze een Koerdische voornaam wensen te geven! In Zweden - daar hebben de Koerden nochtans de meeste rechten - moest een Koerdische kinderkribbe sluiten, niet omdat de Zweedse gemeente zwichtte voor de Turkse druk, maar omdat de ouders in paniek raakten toen verantwoordelijken van de Turkse ambassade controle aan huis begonnen en beweerden dat alleen Turks de moedertaal is. Op 8 februari 1987 werd de populaire Koerdische zanger Ibrahim Tatlisos voor de Veiligheidsrechtbank van Istanbul gedagvaard, omdat hij op een Europese tournee één Koerdisch lied had gezongen te Stockholm in Zweden!

Al deze moeilijkheden ten spijt, nemen de culturele activiteiten van de Koerden in Europa, Australië, V.S., Canada... in omvang toe: dagbladen, tijdschriften, boeken, opzoekingswerk, film- en video-productie, tentoonstellingen van schilders en beeldhouwers, maandelijkse radio-uitzendingen in Australië... Alleen al in de archieven van het Koerdisch Instituut (Parijs) staan ongeveer 4000 titels, in een 20-tal talen, over de Koerdische geschiedenis, taal en letterkunde.

De beroemde Koerdische cineast Yilmaz Güney, auteur o.m. van "De Kudde" en van "Yol", Gouden Palm te Cannes in 1982, overleden op 9 september 1984, heeft het Koerdische volk leren kennen over de ganse wereld. De gekende zanger Sivan, politieke vluchteling in Europa sinds jaren, gaf met zijn enorm talent honderden concerten met Koerdische liederen in Europa, Australië, V.S. ... Zijn cassetten worden met geëst drift beluisterd tot in de verste uithoeken van Koerdistan. De Koerdische schrijver Memet Emin Bozarlan, gevestigd in Zweden als politieke vluchteling, is sinds verschillende jaren lid van de Unie der Scandinavische schrijvers. In 1987

Yilmaz Güney (1937-1984), Gouden Palm te Cannes

bekwamen twee Koerdische schrijvers beurzen : in de Bondsrepubliek gaf de Heinrich Böll-Stichting een beurs van zes maanden aan Mahmoud Baksi om een werk te schrijven over de Koerden in Duitsland. In Zweden kreeg de Koerdische dichter Chêrgo Bêkes de Tucholsky-beurs van de Unie der Zweedse Schrijvers (Pen Club). De Zweedse Eerste Minister Ingvar Karlsson reikte de beurs eigenhandig uit bij een officiële receptie te Stockholm.

Te Sidney - Australië - verzorgt de Koerdische schrijver Chahine Bekir Sorêkli een Koerdisch radio-halfuurtje. Aanvankelijk maandelijks, gebeurt dit nu (december 88) wekelijks.

Het Koerdisch wordt gedoceerd op verschillende Europese universiteiten. In Zweden bestaat sinds 1985 een Koerdische normaalschool, verbonden met de Universiteit van Stockholm, waar Koerdische onderwijzers worden gevormd.

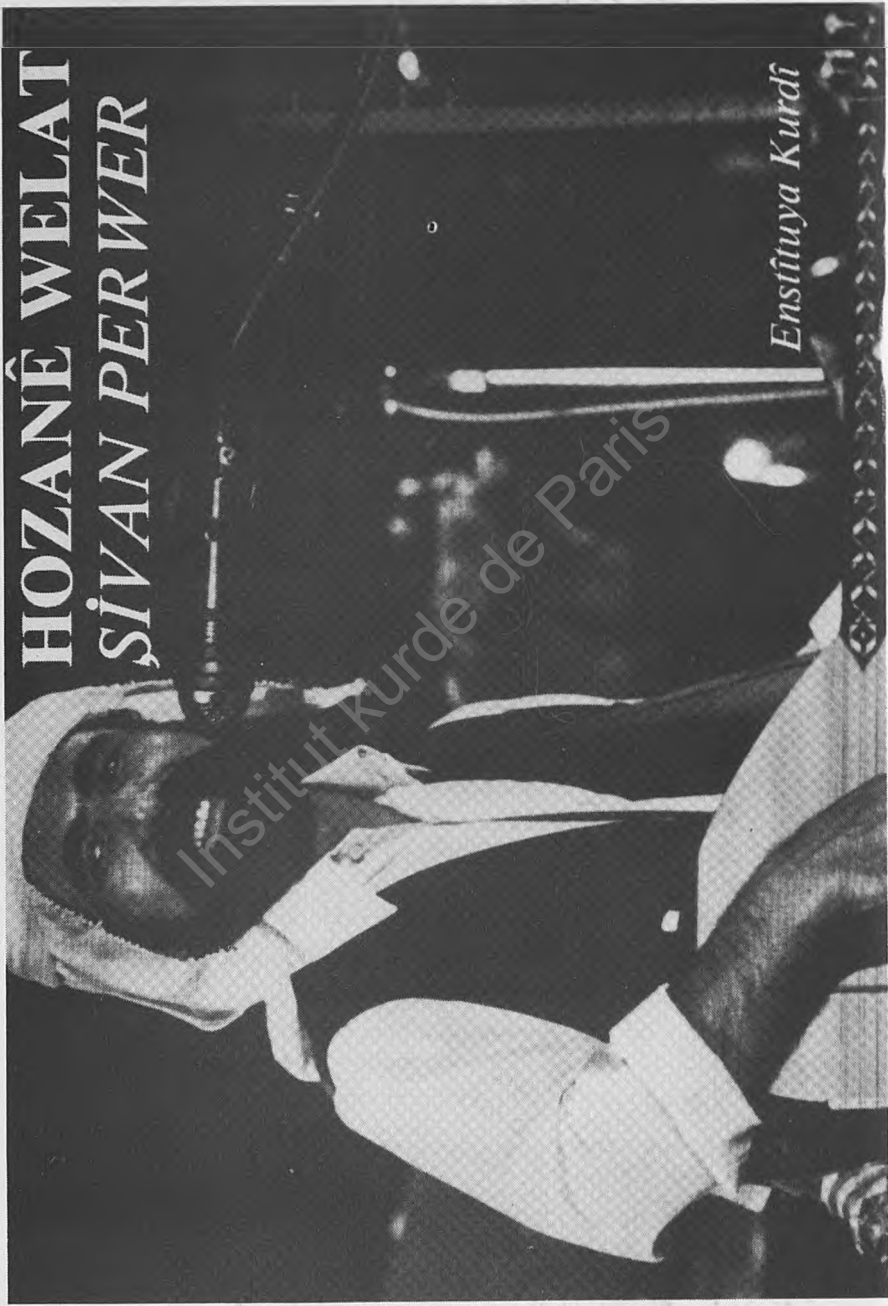
Mede dank zij de massale aanwezigheid in Europa van Koerden en Koerdische organisaties, komen verschillende kunstenaars met wereldfaam ertoe hun Koerdische oorsprong te openbaren. Maurice Bèjart, stichter van het zo beroemde Ballet van de twintigste eeuw, verklaarde op 7 januari 1987 aan het tijdschrift Jeune Afrique dat hij van Koerdische afkomst is. Daarom aanvaardde hij erelid te worden van het Parijse Institut Kurde. Luigi Colani, zeer gekende "design-kunstenaar", verklaarde aan het Parijse "Création Magazine" van mei 1987 dat hij Koerd is !

HOZANÊ WELAT SIVAN PERWER

Enstîtuya Kurdî

Sivan, nationale zanger

Institut kurde de Paris

ENKELE BESCHOUWINGEN

Na dit blitz-onderzoek van de vroegere en actuele situatie van het Koerdische volk, willen we graag enkele beschouwingen kwijt om de lezer attent te maken op de wel bijzondere moeilijkheidsgraad van het Koerdische probleem.

Men zegt vaak dat indien de Koerden tot nog toe geen enkel recht bekwamen, dit te wijten is aan gebrek aan eenheid in hun beweging. Zeker is dit een belangrijke oorzaak, maar het is niet de enige. Alleen daarnaar verwijzen is onrechtvaardig ten overstaan van de Koerden en ongewild de verantwoordelijkheid verminderen van al diegenen die systematisch dit probleem verdoezelen en er geen oplossing voor willen zoeken.

Want er zijn vooreerst de remmingen die werken van binnenuit. Wij kennen geen enkel verdrukt volk dat eenheid van actie kent. Alle vrijheidsbewegingen op de wereld hebben af te rekenen met het treurige probleem van de politieke verdeeldheid. Trouwens, de kolonistoren hebben altijd, op honderd manieren, de kaart gespeeld van "verdeel en heers". Bovendien hangt het Koerdische volk niet af, zoals andere volkeren, van één enkele regering, maar van vier ! Dit maakt eenheid nog eens veel moeilijker ; want niet alleen hangen zij af van verschillende regeringen, maar de Koerden zelf beleven uiteraard zeer verschillende gebeurtenissen, in totaal verschillende socio-culturele contexten. En last but not least : de Koerden mogen er nog in slagen hun krachten te bundelen, dan

zullen ze - de geschiedenis toonde het herhaalde keren - de slagkracht van vier legers moeten trotseren !

Daarbij komt de verdeeldheid bij de andere leden van de oppositie tegen die dictaturen. Steeds hebben de Koerden gepoogd samen te werken met de andere democratische bewegingen, maar nooit zijn ze daar echt in geslaagd. Dit bewijst dat het veel moeilijker is een vijand in eigen grenzen te bekampen dan een kolonisator die van elders komt.

Er zijn bovendien de remmingen van buitenuit. Het ongeluk heeft gewild dat de Koerden in het Midden-Oosten wonen, op zichzelf al een nevralgisch explosieve regio. Binnen dat Midden-Oosten bezetten zij bovendien een strategisch zeer belangrijke plaats waar zij een bedreiging zijn voor alle belangen. Koerdistan ligt langsheen de grens met de U.S.S.R. en niet ver van de Perzische Golf en de Middellandse Zee, het is rijk aan petroleum en andere bodem- en natuurlijke rijkdommen ; het is een doorgaansweg tussen Oosten en Westen (De Zijde-Route). Kortom, Koerdistan is een zwerende puist waarvan iedereen hoopt dat hij barst... in alle stilte.

Geen enkele regering, geen enkele internationale instelling steunt officieel het Koerdische volk, om toch maar geen van de vier betrokken regeringen te ergeren, die bongenoot of vriend zijn van het één of het andere blok.

De massa-media volgen het voorbeeld van de regeringen. Zelden geven zij nieuws over Koerdistan, en dan nog zonder diepgaande analyse. De publieke opinie is bijgevolg niet ingelicht ter zake en toont geen enkel interesse.

Wij wilden hier niet zo maar even aan de klaagmuur komen staan. Wij wilden wel enkele factoren belichten die vaak ontsnappen aan de aandacht van sympathisanten. Dat zij vaak afgeschrikt worden door de enorme complexiteit van de Koerden-kwestie verwondert ons niet.

Supplément à *Rebdo* 76/58 du 15 au 21 déc. 76

Déclaration Universelle des Droits des Peuples

Alger, juillet 1976

Edité par la section belge
de la Ligue internationale pour les droits et la libération des peuples

ENKELE HISTORISCHE DATA

- 1916 Akkoord van Sykes-Picot, ondertekend door Frankrijk, Engeland en Rusland, om de verdeling van het Midden-Oosten tussen Engeland en Frankrijk voor te bereiden.
- 1918 Wapenstilstand van Moudros. Ineenstorting van het Ottomaanse Rijk en overwinning van de geallieerden.
- 1920 Vredesconferentie te Parijs. De Koerdische vertegenwoordiger Cherif Pacha stelt twee memorandums voor over de Koerdische eisen, met een kaart van Koerdistan.
- 1920 Conferentie van San Remo. Bevestiging van het mandaat van Groot-Brittannië over Mesopotamië en Palestina.
- 1920 Verdrag van Sèvres, ondertekend door de Volkerenbond. Verwijzing naar de 14 punten van de Amerikaanse President Wilson en naar "het recht van de naties om over zichzelf te beschikken". Belofte aan een groot deel van Ottomaans Koerdistan en aan Armenië betreffende hun onafhankelijkheid.
- 1922 Verdrag van Lausanne. Opheffing van het verdrag van Sèvres wegens het verzet van Atatürk en Groot-Brittannië dat beslag had gelegd op de petroleum van Iraaks Koerdistan.

- 1937 Verdrag van Saadabad, tussen Turkije, Iran en Irak. Een van de voornaamste doelstellingen van dit "verdrag van goede buren" is de bundeling van de repressie tegen de Koerden in elk van die landen.
- 1946 Stichting van de Koerdische Republiek van Mahabad, in Iraans Koerdistan.
- 1955 Verdrag van Bagdad, gesloten tussen Turkije, Irak, Groot-Brittannië, Pakistan en Iran. Het vormt de basis van een regionaal militair akkoord, de zgn. Middle East Treaty Organisation (M.E.T.O.).
- 1975 Akkoord van Algiers. Algerië verzoent Iran met Irak, en bewerkt zodoende de ineenstorting van het Koerdisch verzet gevoerd in Irak sinds 1961.
- 1980 Militaire staatsgreep in Turkije. Ontmanteling van alle Koerdische organisaties en verschrikkelijke verdrukking van de ganse Koerdische en Turkse bevolking.
- 1983 Het Turkse leger dringt drie keren binnen in
-1986 Iraaks Koerdistan en bombardeert de burgerbevolking.

BIBLIOGRAFIE

GESCHIEDENIS

CHALIAND Gérard, Les Kurdes et le Kurdistan, collectief werk geschreven door Koerdische auteurs, onder leiding van G. Chaliand, Maspero 1978, 2de ed. in 1981.

CHALIAND Gérard, People without a country, Zed Press, Londen 1980 (hetzelfde werk).

CHALIAND Gérard, Kurdistan und die Kurden, Gesellschaft für Bedrohte Völker, Göttingen 1984. (hetzelfde werk)

NIKITINE Basile, Les Kurdes, étude sociologique et historique, Librairie Klincksieck, Parijs 1956, 2de ed. in 1975.

BLAU Joyce, Le Problème Kurde. Essai sociologique et historique, uitg. Le Monde Musulman Contemporain, Brussel 1963.

KUTSCHERA Chris, Le Mouvement National Kurde, Flammarion 1979.

VANLY Ismet Cheriff, Le Kurdistan Irakien, Entité Nationale, uitg. la Braconnière, Neufchatel, Zwitserland, 1970.

KENDAL, Les Kurdes en Iran, Groupement pour les Droits des Minorités, Parijs 1979.

ZAZA Noureddine, Ma vie de Kurde, uitg. Favre, Lausanne 1982.

MORE Christiane, Les Kurdes aujourd'hui, L'Harmattan 1984.

KHALIL Fadel, Kurden Heute, Europa Verlag GesmbH, Wenen 1985.

TAAL EN LITERATUUR

BEDIR KHAN Djeladet en LESCOT Roger, Grammaire kurde (Dialecte kurmandji), Librairie d'Amérique et d'Orient, Parijs 1970.

BLAU Joyce, Manuel de kurde, Dialecte sorani, Librairie C. Klincksieck, Parijs 1980.

CHALIAND Gérard, Anthologie de la poésie populaire kurde, uitg. Stock Plus, Parijs 1980.

BLAU Joyce, Mémoire du Kurdistan, uitg. Findakly, Parijs 1984.

BOIS Thomas, Kurdische Volksdichtung, uitgegeven door het Kurdisches Institut, Bonn 1985 (origineel : L'âme des Kurdes à la lumière de leur folklore).

ACTUALITEIT

Bulletins d'information van het Institut Kurde de Paris, verschijnend in zeven talen.

KURDISTAN PRESS, Koerdisch weekblad, Stockholm.

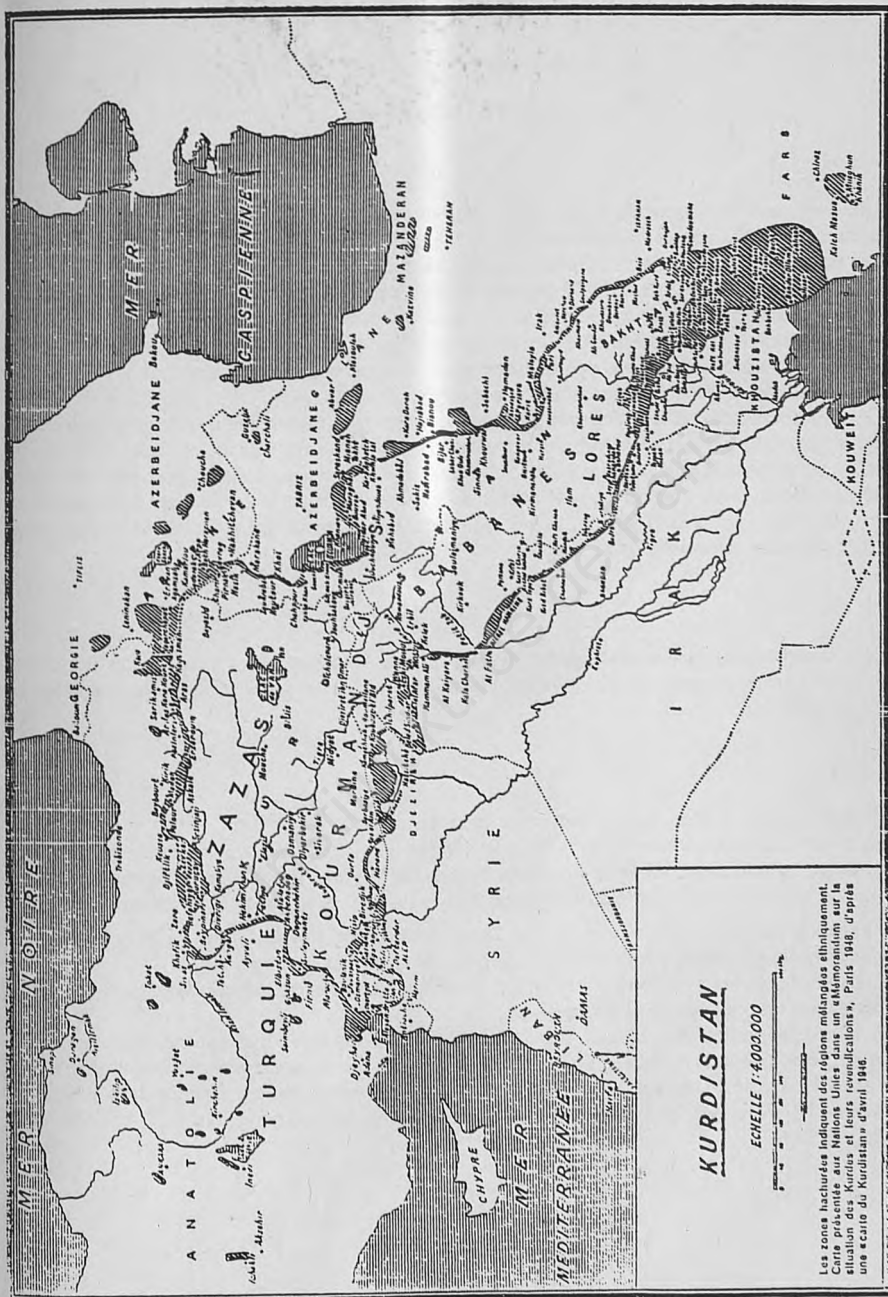
BERBANG, Koerdisch tijdschrift, Stockholm.

Bulletins d'information van Info-Turk, Brussel.

Black Book on the militarist "democracy" in Turkey, Info-Turk, Brussel 1986

BIJLAGEN

Institut kurde de Paris

Carte du Kurdistan, présentée aux Nations Unies, Paris 1948.

ANNEXE I

Le traité de Sévres (du 10 août 1920)

Section III : Kurdistan

Article 62 :

Une commission siégeant à Constantinople, et composée de trois membres respectivement nommés par les Gouvernements britannique, français et italien, préparera dans les six mois à dater de la mise en vigueur du présent traité, l'autonomie locale pour les régions où domine l'élément kurde, situées à l'est de l'Euphrate, au sud de la frontière de l'Arménie, telle qu'elle pourra être déterminée ultérieurement, et au nord de la frontière de la Turquie avec la Syrie et la Mésopotamie, conformément à la description donnée à l'article 27, II-(2) et (3).

A défaut d'accord unanime sur quelque question, celle-ci sera référée par les membres de la commission à leurs Gouvernements respectifs.

Ce plan devra comporter des garanties complètes pour la protection des Assyro-Chaldéens et autres minorités ethniques et religieuses dans l'intérieur de ces régions et, dans ce but, une commission comprenant des représentants britanniques, français, italiens, persans et kurdes, visitera les lieux pour examiner et décider quelles rectifications, s'il y a lieu, devraient être faites à la frontière de la Turquie, là où, en vertu des dispositions du présent traité, cette frontière coïncide avec celle de la Perse.

Article 63 :

Le gouvernement ottoman s'engage, dès à présent, à accepter et à exécuter les décisions de l'une et l'autre commissions prévues à l'article 62, dans les trois mois de la notification qui lui en sera faite.

Article 64 :

Si, dans un délai d'un an à dater de la mise en vigueur du présent traité, la population kurde, dans les régions visées à l'article 62, s'adresse au Conseil de la Société des Nations en démontrant qu'une majorité de la population dans ces régions désire être indépendante de la Turquie, et si le Conseil estime alors que cette population est capable de cette indépendance et s'il recommande de la lui accorder, la Turquie s'engage, dès à présent, à se conformer à cette recommandation et à renoncer à tous droits et titres sur ces régions.

Les détails de cette renonciation seront l'objet d'une convention spéciale entre les principales Puissances alliées et la Turquie.

Si ladite renonciation a lieu, et lorsqu'elle aura lieu, aucune objection ne sera élevée par les principales Puissances alliées à l'encontre de l'adhésion volontaire à cet Etat kurde indépendant des Kurdes habitant la partie du Kurdistan comprise jusqu'à présent dans le vilayet de Mossoul (« Nouveau recueil général de traités », de Martens, série 3, t. XII, pp. 664-779, Leipzig, 1924).

MESSAGE

ADRESSE AUX MEMBRES DU PARLEMENT EUROPEEN QUI ONT SOUTENU DIRECTEMENT OU INDIRECTEMENT LA "RESOLUTION ARMENIENNE"

Le Parlement Européen a adopté le 14 Juin 1987,
sans discussion préalable, "Une résolution politique sur
le processus arménien"

Cette Résolution:

- Comporte une adoption au préalable
générale consensuelle en 1915 à l'initiative
des membres qui ont soutenu la
"Résolution arménienne" et de
"présidents fondateurs" dans les conditions
spéciales pour son adoption au
Conseil Européen.

Le 23 Juin 1987 un groupe de territoires turcs
s'est réuni au village de 60 habitations, près de
la frontière turco-iranienne, pour discuter
d'entrer en force dans le territoire. En de
hors d'une relation étroite à la résolution du
Parlement et au massacre des Arméniens turcs?

Que s'est-il passé en 1915?

- Les relations ont été en fait et
surtout avec les Turcs pendant
le processus arménien. Mais en 1915 c'est
qui vivait dans le Nord. Et de
pour ne pas être intégré contre le
Gouvernement Ottoman.
- La loi qui compliquait d'arriver, il est
travaillé avec le Etat turc afin
de faire les Turcs turcs
habitant dans la région et il y avait
des liens avec le processus arménien.
- Des bandes de terroristes arméniens ont
massacré des prisonniers arméniens, par
des bandes de soldats, afin de chasser les
Turcs de son territoire.
- Les puissances coloniales et
impérialistes de l'époque ont encouragé
les arméniens dans leurs efforts.

Qu'a fait le Gouvernement Ottoman en fait?

- Le Gouvernement a déployé les
Arméniens, en les transférant de la zone
de guerre au secteur régional de
l'Empire. Et ce qui les amenait à
démarrer à leur pas sur le chemin de
concentration et des déportés
d'Arménie.
- Les Arméniens transférés dans les régions
sans fait de la zone de guerre
continuent à vivre dans le pays et dans
la sécurité.
- La déflation de géographie continue et est même la
sans explication d'Arménie et un groupe ethnique.
Ainsi le Parlement Européen envisage si ce qui
démontre son efficacité et sa nouvelle forme de
généralité, au secteur régional.
- Et il a été soutenu lors du développement à défaut
dans les circonstances de guerre. Les moyens de
transport étaient rudimentaires, les conditions
géographiques rudes. La famine et les épidémies y
répondent. Et est "provenance" pour les
membres d'Arménie ont trouvé la mort dans ces
conditions.
- Mais le même condition, mais à part les
apparentes ombres des Arméniens, ont également
affectés la population turque. Les pertes de vie se
travaient dans la population turque tout les
membres à cette fin Arménie. C'est because
n'a été toujours pas le même valeur? Les chiffres
nos il peuvent être précis? Pourquoi avoir permis
à ce succès de compensation pour le régime turc?
Le Parlement Européen porte un intérêt important
aux victimes d'Arménie et à l'Arménie
historiquement controversé. Mais, il fait souvent
oublié sur la fin de deux millions de Turcs souffrant
d'une oppression brutale en Belgique dans les années
1980.

Pourquoi créer un parallèle
entre le génocide des Juifs par les
nazis et la tragédie de 1915 et la
qualifier injustement de génocide?

- Et est évident que le problème est avant
tout historique et non pas politique.
De plus il est historiquement
controversé. Par conséquent, il est
incompréhensible qu'une institution
politique telle que le Parlement
Européen, puisse sans scrupule et sans
peine arriver à une conclusion aussi
sans grande réflexion sur le sujet.
- Le racisme et le force motrice de
l'oppression des minorités ethniques.
Le génocide est non plus colonialisme.
Sans être un jugement moral, le culture
turque a été le respect des
minorités raciales et par conséquent des
minorités de génocide.
- L'absence de respect de la tolérance
traditionnelle des Turcs à l'égard des
différentes nationalités dans l'Empire
Ottoman qui rassemblait les diverses
nationalités et ses peuples.
- Charles D. Kibicki et Kenneth ont
ouvert débat dans l'Empire Ottoman à
la suite des interventions de
l'impérialisme européen leur pays.

L'absence de respect de la tolérance
traditionnelle des Turcs à l'égard des
différentes nationalités dans l'Empire
Ottoman qui rassemblait les diverses
nationalités et ses peuples.

- L'absence de respect de la tolérance
traditionnelle des Turcs à l'égard des
différentes nationalités dans l'Empire
Ottoman et dans le République de
Turquie. Pour eux ce peut être Erzurum
Beyler, Fritz Neumann, Fritz Bamber
et même pour quelques autres Albert
Einstein. Peut-être être que les autres
cultures d'aujourd'hui ne sont plus les
mêmes?
- Nous savons ce qui est caché derrière
l'extermination presque le total des Juifs,
des Tziganes et des intellectuels, avec le complicité active
ou morale des autres. Il existe encore des efforts
d'extirper l'opprobre du racisme. A savoir, proposer
un autre d'Algérie ou de l'Indonésien.
- Cet opprobre s'apparente à nos jours sous
une autre forme de racisme ou
répression des Juifs par les travailleurs
Européens. Cependant cette épidémie
répétitive d'actes des "forces
progressistes" touchant les associations
de protection des droits de l'homme.
comme condition préalable de
"Arménie" et de problème turc.
L'absence de la Turquie aux C.E. revêt

- Association Turque du Traités de
V Athinétique de Nord
Türks Atatürk Anadolgan Derneği
- Union des Parlementsaires Turcs
Türks Parlamenterler Birliği
- Fédération des Syndicats des
Travailleurs de Turquie
Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- Fondation Turque de Promotion
Türki Teşvikiyat Vakfı
- Association des Industriels et des
Hommes d'Affaires Turcs
Türki Sanayiciler ve İşadamları Derneği
- Confédération des Syndicats de
Parlement de Turquie
Türkiye İyverce Sendikaları Konfederasyonu

une manifestation est pour la promotion,
et que se sont abstenus de protester,
à l'effacement de par le soutien de
généralité, en qualité de générale le
déplacement des Arméniens en 1915?
S'effacement de tout est "résolution"
de l'Arménie consensuelle les Turcs en
tout que maintenant d'avoir été les
positions à la connaissance s'effacement
chrétienne, pour abandonner du même
purement en dérivés.

Prétention de par le que ce n'est pas
et/mais les Turcs qui sont raciaux
peut-être de racisme une oppression sur
les Turcs? En fait de compte beaucoup de
leur quel sont?

Des fois ces efforts ne récompense-t-ils pas l'effacement
de l'Arménie? En fait de compte beaucoup de
leur quel sont?

Il est à noter que:

- C'est un fait que les Arméniens
leur sans colpa à leur massacre
à donner à la nation Turque.
- Prétention de par le que ce n'est pas
et/mais les Turcs qui sont raciaux
peut-être de racisme une oppression sur
les Turcs? En fait de compte beaucoup de
leur quel sont?

Il est à noter que:

- C'est un fait que les Arméniens
leur sans colpa à leur massacre
à donner à la nation Turque.
- C'est un fait que les Arméniens
leur sans colpa à leur massacre
à donner à la nation Turque.
- C'est un fait que les Arméniens
leur sans colpa à leur massacre
à donner à la nation Turque.

Attention!

Cette résolution est de nature à
encourager les militants arméniens
à répéter les actes terroristes, comme
ils l'ont déjà accompli précédemment. Elle
peut également servir de prétexte de
compensation de la restitution
terroriste. C'est donc au Parlement
Européen qu'il incombe la responsabilité.

Le dégoût de la nature controversée des
événements historiques, les Arméniens
ont repris leurs actes terroristes en
cours des dernières années. De même ils
ont associé les performances terroristes
pour faire vivre leurs conditions. Si le
terrorisme est le moyen de
récompensation d'une cause défensive
militaire et c'est à tort, les vrais oppresseurs
sont toujours armés, armés à agir de la
même manière.

Peuvent les membres du Parlement Européen se rendre compte de la réalité?

La résolution qui n'est pas limitée
peut occasionner, en raison notamment
de l'existence des relations inter-groupe
des problèmes idéologiques, vécus la
formation d'un coalition entre-groupe
d'opinion et d'élaborer la Turquie de
cette résolution qui n'est pas limitée
peut occasionner, en raison notamment
de l'existence des relations inter-groupe
des problèmes idéologiques, vécus la
formation d'un coalition entre-groupe
d'opinion et d'élaborer la Turquie de

Ne vous trompez pas au fait!

Cette résolution rend légitime les gestes
d'actes terroristes en Turquie, comme
il a été constaté récemment à Paris.
L'Arménie a été le terrain pour lequel
cette loi a été établie, au lieu de établir
la réalité historique.

N'oubliez pas!

Les événements de l'histoire de la Turquie
se réalisent pas d'une oppression
d'Arménie mais d'une implication de
la condition.

La Turquie a été un pays de population
chrétienne, comme tout dans l'Empire
européen, de "chambre de commerce
européenne" ou de Cour et au France. C'est
les vrais plus que, la Turquie a été
entre tous les de tels problèmes.

N'oubliez pas!

Une autre "Arménie" et le Moyen Orient,
à l'échelle non plus dans une Turquie
chrétienne, comme tout dans l'Empire
européen, de "chambre de commerce
européenne" ou de Cour et au France. C'est
les vrais plus que, la Turquie a été
entre tous les de tels problèmes.

Bref!

- Il y a des milliers de réfugiés arméniens
et ils se trouvent à l'échelle de la
Population Européenne pas dans
l'Arménie comme dans une institution
et se respectent pas le droit de
qui suppose la sécurité.
- Mais nous ne l'avons pas vu dans la
cette résolution, mais dans la réalité
nous ne pouvons pas ne pas oublier
ce qui est la réalité.
- Il est grand temps pour nous de plus
généralité d'Arménie et de l'Arménie
des conditions qui devaient pas être
travaillées.

Paniek bij de officiële Turkse organisaties ten
gevolge van het rapport van het Europees Parlement
van 18.6.1987 dat de Armeense volkerenmoord en de
verdrinking van de Koerden veroorzaakt. (Le Monde, 19.8.87)

Gifgas in Koerdistan

Halabja, de stad met de duizenden doden door gifgas — mosterdgas, tabun, cyanide, misschien zelfs sarin (de details zijn interessant voor specialisten, en voor de mensen die ter plekke de schade proberen te beperken : slachtoffers van verschillende gassen moeten verschillend verpleegd worden), ligt in het Iraakse deel van Koerdistan, dat is geen toeval. Het gas werd afgevoerd in containers door tuigen van de Iraakse luchtmacht, boven Iraaks grondgebied, boven een stad waar burgers woonden. De mensen die getroffen werden, zijn zeer snel doodgegaan. Hoe het met de getroffen overlevenden verder moet, is niet duidelijk.

De chemische producten — de gassen dus — die over Koerdistan uitgestrooid worden (Koerden hebben het over vele dorpen die voorheen al op dergelijke manier gebombardeerd werden), hoeven niet uit de Sovjetunie te komen : Irak maakt ze zelf. Het hoeft zelfs niet meer in België de basisproducten ervoor te komen kopen, zoals een paar jaar geleden nog het geval was. Daarom vinden bovengenoemde specialisten het een interessante vraag of de Iraakse luchtmacht boven Halabja nu al dan niet het superdodelijke sarin afgegooid heeft, waarvan ze weten dat Irak het in productie heeft : als dat het geval zou zijn, dan zou dat erop wijzen dat het redefloze regime van Saddam Hoessein over operationele voorraden van het spul beschikt en daarmee dus ook, als het pas geeft en in afwachting van de dag dat het door zijn

Heeft dit meisje geluk dat het de aanval met gifgas heeft overleefd ?

eigen walgende officieren uit Bagdad geshopt wordt, echte vijandelijke steden, zoals bijvoorbeeld Teheran zou kunnen bombarderen. Er zijn immers aanwijzingen genoeg voor een „cynische” interpretatie van de feiten, die ongeveer zou luiden dat Irak zijn eigen Koerdische stad vergast heeft als waarschuwing voor Teheran : „Kijk, wij hebben dit, en wij kunnen dat, en wij zullen !”, in de overtuiging dat een Koerdische stad voor Iran óók onbelangrijk zou zijn, want bevolkt door momenteel wel bevriende, maar op de lange termijn onbetrouwbare, want nationalistische, en tot overmaat van ramp ook nog soennietische, Koerden.

Het is op die manier dat ook niet meer duidelijk is hoe het met die oorlog verder moet. Beschouwt Saddam Hoessein gifgas voortaan als een aanvaardbaar en toegelaten wapen ? En niet alleen als een strijdwapen — op het slagveld, zoals hij het tot nog toe verscheidene keren aangewend had —, maar als terreur- en afschrikkingswapen ? Gaan we voor de eerste keer in de geschiedenis zover dat afgelassen systematisch op steden afgeworpen worden ? Iets als de aanval op Halabja is zelfs tijdens de Eerste Wereldoorlog niet voorgekomen, en het is om zoiets te vermijden dat het gebruik van deze technieken na die oorlog in de Konventie van Genève verboden werd. Het is om zoiets te vermijden dat de afgelopen jaren diplomatieke onderhandelingen gevoerd zijn om het gebruik, maar zelfs het bezit en het aanmaken van chemische en bacteriologische wapens wereldwijd te verbieden en onmogelijk te maken. Te laat dus.

Ook dat van die Koerden is simpel en bekend. Koerdistan

ligt in de bergen van Iran, Irak, Syrië en Turkije (en een klein stukje Sovjetunie), en sinds mensengeheugen willen de Koerden een eigen land of ten minste autonomie van het centrale gezag. Vooral in Iran en Irak heeft dat af en aan tot gewapende strijd geleid. Zowel het Iraanse regime als het Iraakse hebben strijd geleverd tegen de eigen Koerden, en hebben geprobeerd de Koerden van de vijand aan de eigen kant te krijgen. Beiden is dat af en aan gelukt. Halabja was, dat is duidelijk, mede door medewerking van de Koerdische guerrilla — de „pesj-merga” —, in handen van de oprukkende Iraanse troepen gevallen. Heeft Saddam de „afvallige” stad willen „straffen” ? Het zou niet eens verbazingwekkend zijn. Tekenend is dat Teheran, als „antwoord” op de Iraakse aanvallen, vorige week zware raketten afgevuurd heeft op de Iraakse oliestad Kirkoek — een Koerdische stad. Hebben de spitsboven mekaar begrepen ?

De enige mogelijkheid die men ziet om deze onverantwoordelijkheden te stoppen, is een gekoncentreerde internationale druk op het krankzinnige regime in Bagdad vanwege de zowel in Oost als in West „beviende naties”, om althans deze manier van oorlog voeren te stoppen. Het heeft hen al aan de moed ontbroken om Irak aan te duiden als degene die de oorlog begonnen is — een detail dat nochtans iedereen genoegzaam bekend is —, de angst voor een Iraanse overwinning zou de „bondgenoten” dit keer echt niet meer mogen tegenhouden. De toekomst van de oorlog staat op het spel.

S.V.E. ■

Een stukje Halabja in Brussels ziekenhuis

(Van onze verlaggenoteur)

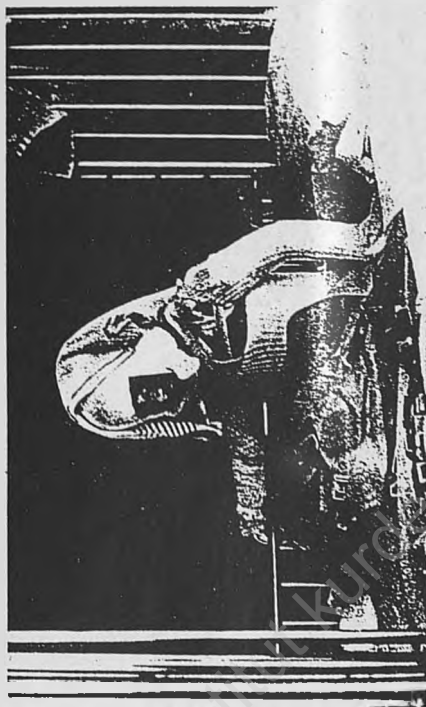
BRUSSEL. - In een Brussels ziekenhuis ligt een stukje Halabja - het gebied in Iraaks Koerdistan dat op 16 maart door Irak met chemische wapens werd bestookt. In gezelschap van een Iraakse Koerd uit Lewan, bezochten we de vijf slachtoffers van de gasaanvalen, die sinds vrijdag in het Erasmus- en Brugmanziekenhuis liggen.

De kindersfiring van het loopje een gestroewe pasta. Niet in dikke tranen. Het kind kijkt verbruid op een hemelklaw in schriklijk droog en moe. Af en toe grijpt Rebaz naar de reuk van het lood, en gaat er niet zijn hoofd op liggen. De eerste minnen zegt hij niet. Daarna verandert hij met grote verspanningen in het Koerdisch: "Ik was mijn kleinere broertje aan het zoeken. Toen kwamen de vliegtuigen. Een tijd nauden hebbees bij mij naar het ziekenhuis gebracht. Ik wist niet wiet er met mijn familie is geboerd. In het ziekenhuis in Iran heb ik veel zieker gehad: alt we klaagden drageden de verpleegkundigen ons terug te sturen naar Halabja. Ze maakten me gas".

Rebaz spreekt op een opgewonden manier. Een Koerd die bij hem wakker vertelt: "Hij zegt dat hij niet bang is van Sa'dam (Hoessein, Iraakse president), av.d.r.v. Van Anabieren heeft hij ook schrik (de talonnie in Iraaks Koerdistan). Ik haat ze, zegt hij. Ze doen ons pijn". Als er een vliegtuig overkomt trok hij de lakens over het hoofd", vertelt de Koerd. "Hij associeert vliegtuigen met bombardementen".

Rebaz heeft Rebaz niet echt. Het is 1988 zijn huld en zijn binding is dood is - een gewaarwording we ook van de andere slachtoffers horen.

Rebaz vertelt zich her verschr. keilig alleen. "Toen ik daar straks vijf minuten weg was om

Rebaz Ahmad uit Halabja, 5 jaar, doodziek en moedertiel alleen in het Brugmanziekenhuis in Brussel, waar hij verpleerd wordt voor interne en externe brandwonden van de chemische wapens.

De mannen, twee neven die nog onze tegen dood. Wij moesten deur. Linkt met een masker, speciale iedij en onder het wakend poel van de verpleger mag onze Koerdische gids binnentheram. Het is overal een charade. Het is chauffeur in het Iraans liggte tegen zijn bed lecht en van in de verte, dard hij zijn auto op slot en ging lopen. Zijn huld is verbrand. Op teprate politien is er liden neg raar. Het is medisch, hebben ons aangeduid".

De mannen, twee neven die nog onze tegen dood. Wij moesten deur. Linkt met een masker, speciale iedij en onder het wakend poel van de verpleger mag onze Koerdische gids binnentheram. Het is overal een charade. Het is chauffeur in het Iraans liggte tegen zijn bed lecht en van in de verte, dard hij zijn auto op slot en ging lopen. Zijn huld is verbrand. Op teprate politien is er liden neg raar. Het is medisch, hebben ons aangeduid".

Soldaten

Op de afdeling Maccidine Est, eveneens in het Erasmusziekenhuis, liggen twee Iraanse soldaten. Maar een paar uur later werden

Nadya DE BRUÏLE

Iraakse Koerd:
Waarom stuurde
Iran soldaten?"

(Van onze verslaggenoteur)

BRUSSEL. - Waarom zijn er zo weinig Iraakse Koerden bij de slachtoffers van de gasaanvalen die naar Europa gestuurd zijn voor een "zorging", vraagt de Iraakse Koerd uit België zich af. "Waarom stuurde Iran de gewoede soldaten? De Irazen zouden komen. Elk land heeft maar één persoon uit Iraaks Koerdistan. Als de anfloten van de gebuurten profiteren van de Koerdistan om in Iraaks Koerdistan om zijn gewoede slachtoffers te laten verzorgen", aldus onze Koerdische gaspraktijkpartner. Wat die afspraak inhoudt, waarvan de Koerd intrast,

Europarlement veroordeelt Irak

STRAATSBURG (Agentschappen en eigen berichtgeving). In het Europees parlement in Straatsburg is gisteren door vertegenwoordigers van alle fracties (behalve de extreem-rechts) een gezamenlijk ontwerp van resolutie ingediend waarin het gebruik van chemische wapens door Irak krachtig is veroordeeld. Tot de initiatiefnemers behoorden ook de Vlaamse Europarlementsleden Kuijpers en Ulburghs. De resolutie werd unaniem goedgekeurd.

ESENTIEEL in de resolutie is dat het Europees parlement het Iraakse regime uitdrukkelijk veroordeelt omdat het een uitroeiingsoorlog voert, gewapenen executeert, Koerden deporteert naar concentratiekampen, en zich schuldig maakt aan een 'volkerenmoord'.

De Europese staten worden geseu-derd op de vervolging van religieuze en politieke oppositie in Tsjecho-slowakije, van de Europese Gemeenschap

gevraagd toe te zien dat geen chemische stoffen of materialen die gebruikt worden voor het vervaardigen van chemische wapens, vanuit hun land naar Iran of Irak zouden uitgevoerd worden.

Begroting

Eerder op de dag had het E.P. vrijwel unaniem de begroting van de Europese Gemeenschap

goedgekeurd. Zoals voorzien werd het begrotingsontwerp van de Ministerraad door amendering met 400 miljoen ecu verhoogd tot 43,3 miljard ecu. Het parlement zal de begroting evenwel slechts definitief goedkeuren in mei, wanneer voordien met de ministerraad een akkoord is bereikt over een concrete manier om de Europarlementleden directer te betrekken bij het opstellen van de begroting; het verwacht in die zin eind april een duidelijk gebaar vanwege de raad van ministers van begroting.

Zoals steeds gaat het leuven-

sanddeel (27,5 miljard ecu) van de Europese begroting naar het landbouwbeleid; maar het parlement wil dat een groter deel van dat bedrag ten goede komt aan de kleine boeren. Verder verhoogde het parlement ook het bedrag voor voedselhelp aan de Derde Wereld, en voor steun aan geweldloze anti-apartheidsorganisaties in Zuid-Afrika. Daarentegen werd een financiële tegemoetkoming aan Turkije geschrapt, omdat het E.P. daar op gebied van de mensenrechten.

De Morgen, 15.4.1988

Volksumie wil chemische wapens de wereld uit

BRUSSEL — Het recente gebruik van gifgassen tegen de Iraaks-Koerdische stad Halabja, en wellicht ook in Tigré en Eritrea, konfronteerde de internationale opinie brutaal met chemische oorlogsvoering. Daarom is het de hoogste tijd dat er een afdwingbaar en verifieerbaar internationaal verdrag komt om zowel de chemische als de biologische wapens definitief uit te bannen. Dat verklaarde Europees Parlementlid Willy Kuyjpers (VU) maandag op een persconferentie. Het Europees Parlement keurde vorige maand al een resolutie goed, toegespit op de Golfoorlog. Een resolutievoorstel tot algeheel verbod ligt in Straatsburg voor. En ook de kersverse Belgische regeringsverklaring opteert — volgens Kuyjpers onder VU-druk — voor een uitbanning.

Op 17 juni zal het 63 jaar kenden. Voor ons eigen land, dat geleden zijn dat een aantal staten sinds 1915 als proefterrein was gebruikt voor chemische oorlogsvoering, had die dag een bieronderwerp. Maar in het licht van het recente gebruik van giftige gassen en van bacteriologische middelen" onder-

beslissing in 1985 om de productie van chemische wapens te hervatten, moet het Protocol volgens EP-lid Kuyjpers dringend bijgevoerd worden.

Een eerste beperking ziet Kuyjpers in de beperkte toepasbaarheid van het Protocol. De overeenkomst slaat alleen op oorlogssituaties tussen staten, niet op "interne conflicten". Inzet van het dodende spul door Irak tegen Iraakse Koerden — zoals recent in Halabja het geval was — valt er strikt genomen buiten. Bovendien voldoen de traditionele definities van chemische wapens al lang niet meer, achterhaald als die zijn door de ontwikkeling van de zgn. "binaire" tuigen — waarbij het dodende chemische wapen pas wordt gevormd door de reactie van twee, op zichzelf vaak onschadelijke stoffen.

Sleutelvoorlopers

Wie chemische wapens anno 1988 wil uitbannen moet zorgen voor afdoende toezicht op, of een algeheel productieverbod van de zgn. "sleutelvoorlopers" — de chemische stoffen die in binaire wapens tot een dodend cocktail worden vermengd. Kuyjpers be- reidde in dit verband, samen met zijn EP-kollega Vandemeulebroucke, een ontwerp-resolutie voor. Hij vertrouwt er op dat het Internationaal Bureau voor Atoomenergie (IAEA) in Wenen

in staat is om na een internationaal verbod een sluitend verificatiesysteem uit te bouwen.

Tot wat voor daneske toestanden de inzet van de 42.000 ton Amerikaanse en de naar schatting 300.000 ton Sovjetrussische chemische wapens zouden leiden, illustreerde de Genese toxicoloog prof. Aubin Heijndrickx. Heijndrickx ontloopt zich de jongste jaren tot een — vaak omstreeden — expert inzake chemische oorlogsvoering.

Over de precieze analyse van de chemische wapens die Irak op 16 maart boven Halabja inzette, valt te redetwisten. De ploeg van prof. Heijndrickx is naar zijn zeggen de enige die ter plekke bodemstalen kon nemen. De officiële onderzoeksploeg die door VN-sekretaris-generaal Perez de Cuellar werd uitgezonden was politiek met handen en voeten gebonden en kon in haar rapport dan ook Irak niet met de vinger wijzen, zo stelt Heijndrickx. De Genese toxicoloog vermoedt dat de dodende containers de mysterieuze composant "Gele Regen" bevatten, een stelling die hij bij gebrek aan toestemming tot lijkschouwing niet hard kon maken. Maar de waarde van die technische discussie wordt hoe dan ook gerelativeerd bij het zien van de gruwelijke dia's die Heijndrickx en andere ooggetuigen uit Halab-

De Morgen, 9.9.1988

Ook in Brussel betoogden Koerden tegen de Iraakse aanvallen op de Koerdische burgerbevolking. Onder de veelbetekenende slogan: "Koerdistan voor de Vrede, Vrede voor Koerdistan". (Foto Kristiaan BUYSE)

Een Iraakse Koerd op krukken zoekt een plaatsje op een van de vrachtwagens die 2.000 vluchtelingen van Turkije naar een voorlopig kamp in Iran moeten brengen. (foto reuter)

De Standaard, 16.9.1988

Arabische Liga neemt Irak in bescherming

Senaatskommissie acht gebruik gifgas bewezen

WASHINGTON/BRUSSEL (nyt) — In een rapport dat werd opgesteld voor de commissie voor buitenlandse betrekkingen van de Senaat, wordt gezegd dat „overweldigende bewijzen” zijn voor het gebruik van chemische wapens door Irak tegen Koerdische opstandelingen. De Arabische ambassadeurs in Brussel daarentegen wijzen in een door de Arabische Liga verspreid communiqué op het ontbreken van bewijzen.

Het Amerikaanse rapport is gebaseerd op verscheidene honderden interviews met Koerdische vluchtelingen in Turkije. Volgens de auteurs van het rapport, twee stafmedewerkers van de Senaatskommissie, vertoonden ten minste 15 van de ondervraagde vluchtelingen symptomen die kenmerkend zouden zijn voor vergiftiging door mosterdgas. De vluchtelingen hadden nog altijd waterige ogen en kloegen over onscherp zicht. Zij zegden ook dat het gas op hun longen was geslagen en dat zij het nog moeilijk hadden om te ademen.

De rapporteurs geven toe dat

geen van deze individuele gevallen op zichzelf voldoende bewijs is, maar „zij vormen een gemeenschappelijk patroon dat de verslagen van ooggetuigen ondersteunt”.

De Arabische ambassadeurs in Brussel daarentegen wijzen erop dat er „weloverwogen geen rekening wordt gehouden” met de ontkenningen van de Iraakse regering, noch met de officiële Turkse mededeling dat een Turks onderzoek geen bewijzen heeft opgeleverd, noch met de bevestiging door internationale organisaties, zoals het Hoog Kommissariaat van de Verenigde Naties voor Vluchtelingen en het Internationale Rode Kruis, dat ook zij geen sporen van en verwondingen ten gevolge van het gebruik van chemische wapens hebben vastgesteld.

De ambassadeurs menen dat het hier gaat om een „leugenachtige” campagne en een „flagrante inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Irak”, waarbij ook de geloofwaardigheid van de Turkse regering en van de internationale organisaties wordt in twijfel getrokken.

Wegens gebruik van chemische wapens Amerikaans Huis keurt sancties tegen Irak goed

WASHINGTON (nyt) — Er komen vrijwel zeker Amerikaanse economische sancties tegen Irak nu het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden het voorbeeld van de Senaat volgde en besloot dat Irak moet worden gestraft voor het gebruik van chemische wapens tegen Koerdische guerrillastrijders en burgers.

De Senaat keurde al op 9 september jl. een wet goed met sancties die veel verder gaan dan die van het Huis. De stemming in het Huis was 388 voor en 16 tegen. Slechts acht Demokraten en acht Republikeinen stemden tegen. Het ontwerp van het Huis gaat naar de Senaat die het kan aanvaarden ofwel kan verzoeken tot oprichting van een commissie die een kompromis moet distilleren uit de twee versies van Huis en Senaat.

De Amerikaanse regering verzette zich tegen zowel de voorstellen van Huis als Senaat, alhoewel president Reagan voor de Verenigde Naties zei dat het de taak is van alle beschaafde naties eens en voor altijd oorlogsvoering met gas en chemische wapens te verbieden.

De regering deed geen bijzondere inspanningen om de Kongresleden te doen afzien van hun voornemen. Evenmin werd met een veto bedreigd. Volgens regeringsambtenaren is het onwaarschijnlijk dat de president zijn veto zal stellen tegen sancties, gezien de overweldigende meerderheid daarvoor in het Kongres.

Irak ontkent dat het chemische wapens heeft gebruikt tegen de Koerden en verwierp een verzoek van de Verenigde Naties om een inspectieteam naar Irak te mogen zenden.

Onder het door het Huis goedgekeurde wetsontwerp moet de verkoop aan en uitvoer naar Irak van wapens, militaire uitrusting en goederen zoals vrachtwagens, helikopters en computers die zo-

wel voor militaire als burgerlijke doeleinden kunnen worden gebruikt, worden verboden. Ook de uitvoer van chemische stoffen waarmee gifgas of andere chemische wapens kunnen worden aangemaakt zou niet meer worden toegelaten.

Verder wordt gestipuleerd dat de president bijkomende sancties moet opleggen tenzij hij verzekert dat Irak niet langer chemische wapens gebruikt en instemt met betrouwbare verifikatie zoals inspectie ter plaatse door waarnemers van de Verenigde Naties.

De president mag naar eigen goeddunken bijkomende sancties kiezen maar zou toch een embargo op Iraakse olie, beperking van de uitvoer van landbouwproducten naar Irak, het verlagen of opschorten van de diplomatieke relaties en het weigeren van Amerikaanse kredieten en garanties op leningen moeten in overweging nemen.

Onder het voorstel van de Senaat heeft de president geen keuze. De Senaat wil de onmiddellijke stopzetting van de invoer van Iraakse olie, een verbod op alle militaire verkopen en kredieten aan Irak en eist dat de VS in internationale financiële instellingen tegen leningen aan Irak stemt. Irak heeft dergelijke leningen nodig voor de wederopbouw na acht jaar oorlog. In de eerste helft van dit jaar beliep de waarde van de Amerikaanse export naar Irak 480 miljoen dollar, terwijl de VS voor 493 miljoen dollar uit Irak invoerden.

Irak en Turkije tegen onderzoek naar gifgas

Een Koerdisch meisje in de Turkse tentenstad Diyarbakir, die voor duizenden uit Irak gevluchte Koerden een toevluchtsoord werd. (foto reuter)

WASHINGTON (nyt, reuter, upi) — Zowel Irak als Turkije wezen het verzoek van de Verenigde Naties om een onderzoek te mogen instellen naar het vermeend gebruik van gifgas door Irak tegen de Koerden van de hand. Irak kreeg in de controverse de hulp van Saoedi-Arabië en Koeweit, die beide bij Washington protesteerden tegen de beschuldigingen. Volgens Amerikaanse ambtenaren werden aanwijzingen voor het gebruik van gifgas gevonden in onderschepte Iraakse communicaties.

De woordvoerder van de Iraakse ambassade in Washington zei dat het verzoek om een onderzoek, dat maandag door twaalf lidstaten van de VN is gedaan, een „inbreuk“ vormt op de binnenlandse aangelegenheden van zijn land. Volgens hem kunnen ook de 50 tot 60 buitenlandse journalisten die momenteel in zijn land verblijven, vaststellen of Irak gifgassen heeft gebruikt zoals wordt beweerd door de VS, Groot-Brittannië en Amnesty International.

De Turkse regering zei dat het onderzoek niet welkom en overbodig was. Daarbij werd herhaald dat een eigen onderzoek geen bewijzen had gevonden, die de beschuldigingen van de Koerdische vluchtelingen zouden kunnen staven. Wordvoerder Inal Batu van het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken zei dat een onderzoek de verkeerde in-

druk zou wekken dat Turkse medici onbekwaam waren.

„Wij vertrouwen onze experts en wij verwachten hetzelfde van iedereen“, zei hij.

Koeweit en Saoedi-Arabië, twee belangrijke bondgenoten van de Amerikanen in het Golfgebied, protesteerden inmiddels bij Washington tegen de Amerikaanse beschuldigingen dat Irak gifgas zou hebben gebruikt. Het zou hierdoor het vredesproces tussen Irak en Iran ondermijnen. Een andere bondgenoot van Irak in het Golfconflict, Jordanië, beschuldigde pro-Israëliëse Amerikaanse senatoren voor de aanwijzingen aan het adres van Irak.

Amerikaanse ambtenaren reagerden hierop door te zeggen dat de VS Iraakse militaire koninkrijken hadden onderschept en dat daaruit aanwijzingen over het gebruik van gifgas konden

worden gehaald. Volgens de ambtenaren zijn de communicaties van de Iraakse luchtmacht één van de bewijzen voor de Amerikaanse beschuldiging tegen Irak.

Libië

Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken verklaarde inmiddels dat Libië chemische wapens kan maken en op het punt staat gifgassen te produceren. Wordvoerder Charles Radman zei dat Libië onlangs een fabriek heeft voltooid waar strijd-

gassen kunnen worden gemaakt. Radman noemde dit een „biezonder zorgelijke ontwikkeling“, zonder de activiteiten van de Libische leider Kadhafi in het verleden. Daarmee doelde hij op de Libische invasie in Tsjad en op de steun van de Libiers aan diverse terroristische groepen.

Gevluchte Koerden ongelukkig in Turkije, maar bang voor terugkeer

DIYARBAKIR (afp, anp) — „Ik wil naar Irak terug omdat ik daar familie heb“, legt Feyzi Ali simpel uit. De 30-jarige Feyzi zit sinds een maand in een kamp voor Koerdische vluchtelingen in Diyarbakir, in het zuidwesten van Turkije, maar hij zou het voorbeeld willen volgen van de twee groepen Koerden die vorige week gebruik maakten van het amnestievoorstel van de Iraakse president Saddam Hoessein en naar hun land terugkeerden.

Feyzi spreekt zijn wens echter uit in een uithoek van het kamp, beducht als hij is voor de reactie van de andere Koerden. „Ze zullen me alle hoeken van het kamp laten zien als ze horen dat ik wil worden gepatriëerd“ zegt hij.

„Ik ben een eenvoudige boer, ik heb nooit tegen het Iraakse leger gevochten. Als ik niet terug ga, ben ik bang dat het leger mijn familie zal martelen“.

Maar de overgrote meerderheid vande 100.000 Koerden die uit Irak naar Turkije zijn gevlucht hebben weinig begrip voor de argumenten van Feyzi en voor zijn voornemen om terug te keren in het kader van de op 6 september bekendgemaakte beslissing van Bagdad om alle gevluchte Koerden amnestie te verlenen.

Sadi Hassan, de plaatselijke leider van de Peshmerga (het Koerdisch verzet) in het noorden

van Irak bevindt zich ook al een maand in Diyarbakir. Hij vindt dat mensen als Feyzi de Koerdische zaak verraden en „de voeten van Saddam Hoessein gaan likken“. Maar ondanks dergelijke krachtige taal, die de gevoelens van de meerderheid weergeeft, doen zich onder de Koerden in de kampen hoogstens wat kleine, individuele, incidentjes voor.

Een andere leider van de Peshmerga, Saleh Hdji Hoessein, verklaart plechtig dat mensen die willen vertrekken „vrij zijn om te doen wat ze willen“ maar hij waarschuwt wel dat ze, eenmaal terug in Irak, grote risico's lopen.

Hadji Hoessein herinnert eraan dat in 1973, „toen de regering in Bagdad hetzelfde spelletje speelde door amnestie aan te bieden“ duizenden Koerden werden vermoord. Beide Peshmerga-leiders wachten voorlopig op de orders van Massoed Barzani, de leider van de Democratische partij van Koerdistan (PDK). „Als hij ons zegt dat we kunnen terugkeren, zullen wij dat bevel opvolgen“, zeggen ze.

Risico's

Maar bij een eventuele terugkeer nemen de Koerden inderdaad grote risico's. Er is niet alleen de vrees dat de amnestie-maatregel opnieuw zal worden geschonden en dat de gifgasaanvallen op Koerdische steden en dorpen zullen worden hervat.

Maar daar bovenop komt de angst voor de „verdwijningen“ in

Irak en voor de „hervestigingspolitiek“ van Bagdad, die volgens Koerdische leiders erger en ingrijpend is dan de plannen van president Ceausescu in Roemenië.

„Irak wil niet alleen de Koerdische dorpen ontvolken, maar de plaatsen waar ze via het nieuwe programma worden ondergebracht zijn in feite door het leger omsingelde grote dorpen waar het de Koerden aan elke bewegingsvrijheid ontbreekt“.

In afwachting van wat de toekomst zal brengen, leven de gevluchte Koerden onder zeer harde omstandigheden in de tentenstad Biyarbakir. De tenten waarin zij wonen houden de kou niet buiten en meer dan een beetje brood en rijst is er niet te eten.

„Elke dag zijn er nieuwer ziektegevallen, vooral bij de oudjes en de kinderen“, zegt Hadji Hoessein.

Ook om een andere reden voelen de Koerden zich in Turkije niet al te best op hun gemak, want velen van hen werden in het verleden, op Iraaks grondgebied, aangevallen door Turkse militairen toen die zuiveringsakties tegen Koerden ondernamen.

Irak en Turkije sloten in 1983 een veiligheidsakkoord om dit soort aanvallen over elkaars grenzen heen mogelijk te maken. Tegen die achtergrond waren de vluchtelingen dan ook erg verbaasd toen Turkije hen met open armen ontving.

Gevechten in Turks-Koerdisch grensgebied

DIYARBAKIR (Reuter) - Volgens officiële Turkse bronnen is het in de voorbije dagen in het zuidoostelijke grensgebied tot vijf gewapende konfrontaties gekomen tussen Turkse militairen en Koerdische rebellen; daarbij zouden 22 mensen om het leven gekomen zijn.

De acht miljoen Koerden in Turkije voeren al jaren een (ondermeer) gewapende strijd om autonomie af te dwingen - zoals andere Koerden dat doen in Irak en Iran.

Vanuit Irak zijn dezer dagen tussen vijftig- en honderdduizend Koerden naar Turkije gevlucht om te ontsnappen aan de moorddadige bombardementen door de Iraakse luchtmacht.

De Turkse regering heeft hen - voorlopig - binnengelaten, maar zegt nu dat zich tussen de vluchtelingen een honderdtal guerrilla-strijders gemengd hebben.

Tegen het Iraakse optreden rijst overal in de wereld protest. Amnesty International heeft er al op aangedrongen dat de UNO Veiligheidsraad zich onverwijld met de zaak zou bezighouden, en ook de ministers van Buitenlandse Zaken van de vijf Scandinavische landen deden een oproep in die zin.

De Iraakse regering ontkent de beschuldiging van volkerenmoord, en heeft gezegd dat de vluchtelingen die binnen de dertig dagen naar Irak terugkeren dan van amnestie kunnen genieten; Koerdische leiders wantrouwen dat aanbod.

N.R.C. Handelsblad zaterdag 28 jan. 83

Turkse oppositie in verlegenheid door Koerdische kwestie

Door onze correspondent
FRANS VAN HASSELT

ISTANBOEL, 28 jan. — De disciplineaire raad van de Koerdische Turkse oppositiepartij, de Demokratische Partij (SDPP), heeft haar afgevaardigde İbrahim Akay geschorpende Akay, die de bulk Koerdische provincie Malakya vertegenwoordigde, had kort tevoren in Straatsburg in de genomene parlementaire commissie van Turkije en de Europese Gemeenschap, die voor het eerst sinds de staatsgreep van 1980 weer bijeenkwam, vertoond dat de Koerden in Turkije geen minderheid zijn maar een volk met een eigen nationale cultuur.

Partijleider İbrahim was al meteen tegen deze opzetschuige en zelfs racistische omschrijving ingetrokken. Enkele maanden geleden, toen de Koerdische oppositie de partij in het partijcongres openlijk over een Koerdische minderheid had gesproken, had het toen reeds grote opschudding veroorzaakt. Een leider van de rechtse Demirel, Ali Topuz, blafte op een miniconferentie van de partij dat er sprake was van een verwoestende politieke van separatistische en ultra-islamitische demeristen. Dit leidde tot de ontbinding van zeventien politieke plaatselijke organisaties van de SDPP. Minderheden in het Koerdische zuidwesten (naar ook die van Istanbul), hetgeen van links weer af met een "oep blansen partij" werd uitgeroepen.

Bij het afdanken van de belangrijke gemeenteraadsverkiezingen van 26 maart gripte ook premier Manisler met de Democratische Partij (MP), die niet alleen de meest invloedrijke partij is, maar ook de grootste sterker aan om de SDPP te verslaan. Het is de SDPP zo zegt hij, die het volk dreigt te verdeken, terwijl de MP niet, maar juist Gods loof dicht om u heen, probeert hij onlangs op de televisie, waaraan hij in het verloop van weg naar de (groter-deels Koerdische provincies) Van van de verkiezingsperiode woorden toevogde: "Turkije is een sociale staat, maar het is wel de islam die het volk bijeen houdt" (Turken de Koerden zijn islamieten).

Rechtschape Turks

Hoe hij zich moet ophouden te gevoelen de Koerdische heren, die in woer İbrahim een bijna complete baas hebben. Hij pleit voor het toelaten van hun moedertaal naar verdere erkenning van hun minderheidspositie of nationaliteit zou een compromitteren in de ogen van alles wat rechts is. Van Turkis is de militairen niet het minst. Aan de andere kant kan hij de kansen op het premierschap wel verpesten als hij de circa negen miljoen Koerden van zich verveerd.

Dat is in 1977 zijn sociaal-democratische voorzager Evcrit al geweest, die toen met 42 procent van de stemmen in het absolute meerderheids kabinet het parlement naar ses te kort kwamen doordat hij te vers uitdrukkelijk de formale van de "twee volkeren" had afgewezen, waardoor het zuidwesten een aantal onafhankelijke Koerdische parlementairen werd gekozen. Het Kleine partijleider dat Evcrit er nu nog op saboteert, de Partij van Democratisch Links, is nog altijd zorgvuldig van Koerdische stemmen vrij, waardoor het door Ozal uitdrukkelijk aan de SDPP ten voorbeeld wordt gesteld.

Afgevaardigden van de SDPP toeren inmiddels de laatste dagen voor het gebod rond Cizre en Batman waar een wesprouwen razen "at op Koerdische "terroristen" die een eerdere verbod tegen uitdrukkingen in werkelijkheid tegen de SDPP-aanhangers richt, en met de andere de gemeenteraadsverkiezingen te maken heeft. Velen zouden in de sneeuw met ijskoud water zijn bevoet of anderszins geïntereerd. Twee afgevaardigden — van wie één niet-Koerdisch — hebben zich ontfemerd over het dorps Yedigöller waarvan de bevolking volgens de burgemeester, door de gemeenteraadsverkiezingen

Drukzij deze burgemeester is voor het eerst het optreden van de veiligheidskrachten in de op de aandicht gekomen, ook op Turkije de Cumhuriyet de enige Turkse krant die erover schrijft. Premief Ozal moest er op zijn persoonlijke pisteren vragen over beantwoorden en zelfs in Londen tijdens een gesprek tussen mevrouw Thatcher en de bevoegde Turkse minister van defensie Varolhan kwamen de federatieaanklagen ter sprake. De rechtse oppositieleider Demirel, en zelfs de afgevaardigde Pehlivan van de MP, in zijn functie van voorzitter van de Juridische Commissie van het parlement, hebben een straf onderzocht gezet. Generaal Soyun, aan het hoofd van de veiligheidskrachten in dit gebied, heeft ontrend dat deze kranten zijn verbod van haren. Het kon zelfs zijn streuk, ik houd van het welk. Spoedig zullen de terroristen zelfs een stukje brood meer vinden in de bergen waar ze zich verschuilen.

Iran meldt executie „alle dissidenten”

AI: Irak martelt al jaren kinderen

BEIROET/DEN HAAG (reuter, anp) — De Iraakse veiligheidsdienst martelt al jaren kinderen van politieke tegenstanders van het regime. Dat meldt de mensenrechtenorganisatie Amnesty International (AI) in een vandaag gepubliceerd rapport. Inmiddels verklaarde de Iraanse minister van Binnenlandse Zaken, Ali Akbar Mohtashemi, dat alle dissidenten die in Iraanse gevangenissen vastzitten, werden geëxecuteerd.

„Om het voor eens en altijd duidelijk te stellen, al diegenen die werden gearresteerd, en zij die hen gevolgd zijn, werden terechtgesteld. Zij... hadden de oorlog verklaard tegen het volk”, zo verklaarde de Iraanse minister van Binnenlandse Zaken Mohtashemi aan het weekblad *Al Mustakbal* dat zijn zetel heeft in Parijs. Volgens rapporten van Amnesty International en de Verenigde Naties werden in Iran de laatste zes maanden meer dan 1.000 mensen geëxecuteerd.

„Zij hebben vermoord en werden vermoord”, zei Mohtashemi aan het blad dat maandag te koop lag in Beiroet.

Amnesty International riep Irak op een einde te maken aan het gevangen nemen en martelen van kinderen. De veiligheids-

dienst foltert er volgens de organisatie zelfs baby's van vijf maanden in aanwezigheid van hun ouders. Sommige kinderen „verdwijnen”. AI meldde dat scholieren werden „gevangen genomen, op een rij gezet en in het openbaar neergeschoten”.

In 1983 „verdwenen” 12 kinderen, die gelijktijdig met 120 mannelijke familieleden van een verbannen sjiiitisch oppositieleider werden gearresteerd. Onder de „verdwenenen” bevinden zich thans volgens AI nog 17 minderjarige jongens. Over het lot van honderden kinderen en jongeren van de Koerdische minderheid in Irak bestaat ook onduidelijkheid, aldus AI. De Koerdische kinderen werden in 1985 gearresteerd als vergelding voor politieke activiteiten van familieleden.

België geeft twee miljoen voor hulp aan Koerden Irak

Van onze verslaggever

BRUSSEL — Op de begroting van het Algemeen Bestuur voor Ontwikkelingssamenwerking (ABOS) is 2 miljoen fr. voorzien voor een hulpproject voor Koerdische vluchtelingen die teruggekeerd zijn naar de streek van Halabja, de stad in Iraaks Koerdistan die een jaar geleden met gifgas werd bestookt, zo deelde Euro-parlementslid Willy Kuijpers woensdag mee op een perskonferentie in Brussel.

Met de perskonferentie in het Koerdisch Huis in Brussel wou Tekoser, de Vereniging van Koerdische Arbeiders en Studenten in België, een tien jaar oude culturele organisatie, de eerste verjaardag van die aanval — op 18 maart 1988 — herdenken. Tevens was het een gelegenheid om de Belgische hulp aan de Koerden toe te lichten.

De ABOS-hulp, aldus Kuijpers, verloopt via de ontwikkelingsorganisatie Vlaams Internationaal Centrum (VIC), een elf jaar oude VZW die kleine ontwikkelingsprojecten verzorgt voor volken die geen erkenning krijgen en waar andere niet-goevernementele organisaties (NGO's) niet naartoe gaan. De VIC-projecten hebben een dubbele dimensie: naast een medische of technische bijstand wordt er ook gezorgd voor onderwijs in eigen taal.

Zo heeft VIC projecten bij de Indianen in Amerika, bij volken in Noord-Thailand en nu ook bij de Koerden in „bevrijde gebieden“ in Irak. Het betreft een

reeds bestaand hospitaaltje in de omgeving van Halabja op de grens met Iran, dat door Artsen zonder Grenzen werd opgericht. Het is de bedoeling daar een tweede vleugel aan te bouwen en er Koerdisch onderwijs te organiseren.

Met het project voor een Koerdisch-Vlaams centrum bij Halabja wil VIC de Koerden helpen die klandestien terugkeerden naar het gebied, dat Irak als bufferzone tegen Iran onbewoond wil houden. Over hun aantal konden de woordvoerders van Tekoser geen uitsluitsel geven. Het zou om zowat 2.000 mensen gaan. Volgens Kuijpers echter staat het centrum ook ten dienste van de Iraanse Koerden „omdat de Koerden de grens niet erkennen“.

Voor de bevoorrading van het centrum en het komen en gaan van het personeel en de bezoekers, is men wel aangewezen op de medewerking van de Iraanse autoriteiten. (PVB)

Le mouvement autonomiste kurde iranien décapité

Le mouvement autonomiste kurde iranien décapité, la question se pose de savoir qui a commandité l'assassinat de l'animateur principal de ce mouvement, Abdel Rahman Ghassemlou, tué, jeudi soir 13 juillet, de deux balles dans la tête dans un appartement viennois en compagnie de deux autres personnes (le Monde du 15 juillet). Secrétaire général du Parti démocratique du Kurdistan d'Iran (PDKI), la plus importante formation kurde en lutte contre le régime islamique dès l'accession au pouvoir de l'imam Khomeiny, en 1979, Abdel Rahman Ghassemlou ne manquait pas d'ennemis, jusqu'au sein de son parti.

Contesté par certains dirigeants du PDKI — qui ont finalement fait scission — pour la façon autoritaire dont, selon eux, il menait ses *peshmargas* (combattants kurdes), Ghassemlou a toujours affiché publiquement sa préférence pour une solution négociée de la question kurde, y compris au plus fort des combats qui opposaient ses hommes aux gardiens de la révolution islamique ou à l'armée régulière iranienne. Tout au long de ces dix années de lutte pour l'« autonomie dans la démocratie », et malgré la dureté des affrontements ainsi que la sauvagerie avec laquelle Téhéran a souvent traité les *peshmargas*, le numéro un de la rébellion kurde n'a cessé de tendre la perche au régime islamique. Il y a eu de nombreux contacts entre Téhéran et le PDKI, et ce dès le début de la révolte de 1979. Mais, dans le même temps, le pouvoir central a toujours refusé l'idée d'une autonomie du Kurdistan (comme des autres provinces iraniennes d'ailleurs).

Tout récemment encore, Ghassemlou se déclarait persuadé qu'il n'existait pas de « solution militaire » au problème kurde (le

Monde du 15 juin). Il est vrai que, depuis ces dernières années et après avoir un temps remporté des succès qui leur avaient permis de « libérer » une bonne partie du Kurdistan iranien, les *peshmargas* avaient dû abandonner la plupart de leurs positions pour se réfugier en territoire irakien. Cette volonté de garder constamment la porte ouverte aux négociations a déjà valu au PDKI une rupture retentissante avec les Moudjahidines du peuple de M. Massoud Radjavi (lui aussi basé en Irak), qui ont accusé Ghassemlou de « trahison ». Or dès l'annonce de la mort du dirigeant kurde, Radio Téhéran a annoncé qu'au moment de son assassinat il négociait avec un émissaire iranien un sauf-conduit pour rentrer en Iran. La radio iranienne a également fait état d'une dégradation des relations entre le PDKI et Bagdad.

Si la présence d'un émissaire iranien a été confirmée par la police autrichienne, selon laquelle un homme présent dans l'appartement et blessé lors de la fusillade était porteur d'un passeport diplomatique iranien au nom de Mohamed Djafari Sahraroudi, la référence à une demande de sauf-conduit paraît extrêmement douteuse.

M. Radjavi a, quant à lui, rejeté la responsabilité du meurtre de Ghassemlou sur Téhéran, affirmant, sans toutefois préciser sa pensée ni étayer son hypothèse, que le responsable kurde avait été « victime des négociations » engagées avec le régime islamique. « La signification de ce crime pour le peuple, les *peshmargas* et les groupes politiques du Kurdistan d'Iran est qu'aucun compromis n'est possible », déclare M. Radjavi. Des propos qui pourraient passer pour un avertissement.

La disparition d'Abdel Rahman Ghassemlou porte un coup très dur au mouvement autonomiste kurde d'Iran. Avec lui, une autre personnalité importante du PDKI a été assassinée, son adjoint, Abdullah Ghaderi Azar.

YVES HELLER.

I N H O U D

Waarom dit dossier ?	5
Wie zijn de Koerden ?	5
Geografische gegevens	7
Bevolking	8
Taal	9
Godsdienst	9
Natuurlijke hulpbronnen	17
Economische en sociale situatie	17
Culturele situatie	19
Beknopt overzicht van de geschiedenis	20
Turks Koerdistan	32
Iraans Koerdistan	54
Iraaks Koerdistan	71
Syrisch Koerdistan	95
Koerden in de U.S.S.R.	104
De Koerden in Europa	110
Enkele beschouwingen	115
Enkele historische data	118
Bibliografie	120
Bijlagen	123

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

Het Koerdisch Instituut van Brussel is een socio-culturele organisatie, die gesubsidieerd wordt door het Ministerie van Cultuur, maar onafhankelijk is van gelijk welke politieke partij. De oorspronkelijke stichting gebeurde in oktober 1978 onder de naam "Tekoser, Koerdische Arbeiders en Studentengemeenschap in België". De naamsverandering, waartoe beslist werd op 14 mei 1989, is bedoeld om een juist beeld te geven van de intussen sterk aangegroeide socio-culturele activiteiten van de organisatie.

Het Instituut streeft een dubbel doel na : enerzijds de Koerden die in België leven helpen om zich in te schakelen in het Belgisch leefmilieu, zonder daarbij hun eigen culturele identiteit te verliezen, anderzijds het Belgische, Europese en andere publiek inlichten over de Koerdische geschiedenis en cultuur.

Instituut kurde de velle

572